

ספר שמות

Exodus

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
  - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
58	פרשת בשלח
81	פרשת יתרו
95	פרשת משפטים
116	פרשת תרומה
134	פרשת תצוה
151	פרשת כי תשא
175	פרשת ויקהל
190	פרשת פקודי
202	פרשת ויקרא למנחה בשבת פקודי
202	פרשת ויקרא
204	שירת הים ועשרת הדברות
204	שירת הים
205	עשרת הדברות בטעם עליון

206	הפטרת שמות
206	הפטרת וארא
208	הפטרת בא
210	הפטרת בשלח
212	הפטרת יתרו
217	הפטרת משפטים
219	הפטרת תרומה
221	הפטרת תצוה
223	הפטרת כי תשא
225	הפטרת ויקהל
229	הפטרת פקודי
230	מפטיר לשבת ראש חודש
233	הפטרת שבת ראש חודש
233	הפטרת שבת מחר חודש
236	הפטרת פרשת שקלים
238	פרשת זכור
240	הפטרת פרשת זכור
240	פרשת פרה
244	הפטרת פרשת פרה
246	הפטרת פרשת החודש
248	

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

שמות א	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִמִּצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: וְאֵלֵּין שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעָלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גָּבֵר וְאָנֶשׁ בֵּיתִיהָ עָלוּ:	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:
2	רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן לֵוִי וְיֹהוּדָה: רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וְיֹהוּדָה:	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;
3	יִשָּׁשְׁכָר וְזִבְלוּן וּבִנְיָמִן: יִשָּׁשְׁכָר זִבְלוּן וּבִנְיָמִן:	Issachar, Zebulun, and Benjamin;
4	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:	Dan and Naphtali, Gad and Asher.
5	וְהָיָה כָּל-נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדֵּן- יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: וְהָיָה כָּל נַפְשָׁא דְיִצְאֵי יִרְדֵּן- דְּיַעֲקֹב שִׁבְעִין נַפְשֵׁן וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.
6	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: וּמֵית יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל דְּרָא הַהוּא:	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.
7	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֶאֱדָה וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וַתִּרְבּוּ וַתִּמְלֵא אֶת הָאָרֶץ וַתִּמְלֵא וַתִּמְלֵא אֶת הָאָרֶץ:	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.
ווי	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף: וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מְשִׁיבִים גִּזְרֵית יוֹסֵף:	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.
9	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;
10	הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסָף גַּם-הוּא עַל-שְׂנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: הָבֵה נִתְחַכְמָה לֵהוֹן דְּלִמָּא יִסְגִּין וַיְהִי אֲרִי יַעֲרֵעֲנָא קִרְב וַיִּתְוַסְפוּן אַף אֲנִינוּ עַל סְנָאנָא וַיִּגִּיחוּן בְּנָא קִרְב וַיִּסְקוּן מִן אֲרֵעָא:	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמואלן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר כלם יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך נדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את כלן אציו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בנדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה בבת אחת:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע.
- עשה עצמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לזכר, כלומר הזמנו עצמיכם לך: נתחכמה לו. לעם,

<p>Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפָּרֹעַ אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11</p>
<p>But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וַכָּאֲשֶׁר יַעֲנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיַּמְרֹדוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ:</p>	<p>14</p>
<p>And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלָּדֹת הָעִבְרִיּוֹת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:</p>	<p>15</p>
<p>and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחְוִיין מִיֻּלָּדוֹן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחְוִיין עַל מַתְבָּרָא אִם בֶּרֶךָ הוּא וְתַקְשְׁלֵן יִתִּיה וְאִם בִּרְתָא הִיא תִּקְיָמְנָה:</p>	<p>16</p>

נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיעין של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אלא הוא מציא על אומה אחת. דרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה: (11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרומתו, וכן לך זא לא הפך הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותה. כל מה שהם נותנים לצלעות, כן לצלעות להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צענייהם: (13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשכרתו: (15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוחר ומשכר, דובר ומדבר, כך מוליד ומולד: שפרה. זו יוכד, על שם שמשפך את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הזוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פיולה נפעה (ישעי' מז, יד): (16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושג האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משכר, וכמוהו עשה מלאכה על

17

17

18

שני

10

19

20

2C

2I

21

הַקִּנְיָן (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִינִי עֲמִיד לְהוֹלֵד בֶּן הַמוֹשֵׁעַ אֹתָם: וְחִיָּה. וּמִסִּיָּה:

(17) ותחיינן את הילדים. מַסְפָּקוֹת להם מים ומזון. (סוטה יא:): תרגום הראשון וְקָיִמָא, והשני וְקָיִמָמון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, מיצה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרנן איש מארצי, (שמות ב, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְדַבְּרָהָּ בְּקִיעֶם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ודבצרו לזכרים, וכן וְסִלְּלָנָה אֶתִּי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללנו לזכרים:

(19) כי חיות הבה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות חַיָּמָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: שמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, בכור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מה אָמַד לְבִיא (יחזקאל יט, ב):

(20) וייתב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד ה"ו ד' צירי"י שהוא קמ"ן קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וְנָצַב צֶבֶת יְהוּדָה (איכה ב, ה). הרבה מאניה, וכן וַיִּגְלַל הַשָּׂאֲרִית (דברי הימים-ב לו, כ), נבזרחלן הגלה את השארית, וַיִּפֶּן יָצַב אֶל יָצַב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד ה"ו ד' צירי"ק, כגון וַיִּיטֹב צֶעֱיָיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל משיבני, וילך, וישב, וירד, ויזא, לפי שאינן מגזמתן של אלו, שהרי ה"ו ד' יסוד בהן, ירד, יזא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישיית בו: וייתב אלהים למילדת. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים. כדאיא צמסכס סוטס (יא:):

<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפָקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּהָ לֵאמֹר כָּל-בֶּן-הַבֵּן הַיֵּלֹד לְיִהוּדָאִי בְנֵהרָא תַרְמוּנִיהָ וְכָל-בִּתּוֹתָיו וְכָל בִּרְתָא תַקְיִימוּן:</p>	<p>22 וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-בֶּן-הַבֵּן הַיֵּלֹד לְיִהוּדָאִי בְנֵהרָא תַרְמוּנִיהָ וְכָל-בִּתּוֹתָיו וְכָל בִּרְתָא תַקְיִימוּן: (פ)</p>
<p>II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּתּוֹתָיו: וַיֵּלֶךְ גִּבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּתּוֹתָיו:</p>	<p>*א וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּתּוֹתָיו:</p>
<p>2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.</p>	<p>וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:</p>	<p>2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:</p>
<p>3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.</p>	<p>וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינּוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתֹּת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְזָפָת וַתִּשֶׂם בֵּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפֹּת הַיָּאָר:</p>	<p>3 וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינּוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתֹּת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְזָפָת וַתִּשֶׂם בֵּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפֹּת הַיָּאָר:</p>
<p>4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.</p>	<p>וַתִּתְּצֵב אַחֲתוֹ מֵרֶחֶק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לּוֹ:</p>	<p>4 וַתִּתְּצֵב אַחֲתוֹ מֵרֶחֶק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לּוֹ:</p>
<p>5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.</p>	<p>וַתֵּרָד בִּתּוֹתָיו לְרִחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתֹּת בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ:</p>	<p>5 וַתֵּרָד בִּתּוֹתָיו לְרִחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתֹּת בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ:</p>

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שנוולד משה אמרו לו אֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעצבים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך צעצעת צמו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואמה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנוולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיים ועשר נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנוולד נמלל הבית פלו אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי כלשון משנה וכלע"י יו"קו, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך וצפני קשה: בחמור ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל כלע"י, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"י, יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד צת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו לאו קלקט יואב קל קדי (שמואל"ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מימה, כמו הגה אנהי הולך למוט (בראשית כה, לב), הולכות למוט לפי שמיחו צה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב

<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּתִפְתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה׃</p>	<p>6 וּתִפְתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה׃</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וְתֹאמַר אָחִתּוֹ אֶל־בַּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּת וְתִנֶּקֶל לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד׃</p>	<p>7 וְתֹאמַר אָחִתּוֹ אֶל־בַּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּת וְתִנֶּקֶל לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד׃</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וְתֹאמַר־לָהּ בַּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹ הַיֶּלֶד׃</p>	<p>8 וְתֹאמַר־לָהּ בַּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹ הַיֶּלֶד׃</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וְתֹאמַר לָהּ בַּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ׃</p>	<p>9 וְתֹאמַר לָהּ בַּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ׃</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֲהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ׃</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֲהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ׃</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו׃</p>	<p>11 וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו׃</p>

שלישי

וּנְעֻרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת׃ אֵת אִמָּתָהּ. אֵת שְׁפַחָתָהּ. וּרְצוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ לָשׁוֹן יֵד, אֲזַל לִפִּי דְקֹדֶק לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הִיא לוֹ לְהִנָּקֵד אִמָּתָה מִ"ס דְּגוֹשָׁה, וְהִס דְּרָשׁוּ אֵת אִמָּתָהּ, אֵת יֵדָה וְנִשְׁתַּרְצָצָה אִמָּתָה אֲמוֹת הַרְצָה (קוּטָה שֶׁס):

(6) וּתִפְתַּח וּתְרָאֶהוּ. אֵת מִי רִאשָׁה, הַיֶּלֶד, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, שְׂרָאָתָה עִמּוֹ שְׂכִינָה (קוּטָה שֶׁס שְׁמוֹ"ר א, כח): וְהִנֵּה נֶעַר בּוֹכֶה. קוֹלוֹ כְּנֶעַר׃

(7) מִן הָעֶבְרִיִּת. שֶׁחֲזִירָתָהּ עַל מִצְרַיִם הַרְצָה לִינָק וְלֹא יִנָּק, לִפִּי שֶׁהִיא עֹתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְׂכִּינָה (שְׁמוֹ"ר א, ל. קוּטָה שֶׁס):

(8) וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה. הִלְכָה בְּזִרְיוֹתָהּ וְעַלְמוּתָהּ כְּעַלִּים׃

(9) הִילִיכִי. נִתְנַצָּה וְלֹא יָדְעָה מִהַ נִתְנַצָּה, הִי שְׁלִיכִי (שְׁמוֹ"ר שֶׁס קוּטָה שֶׁס):

(10) מְשִׁיתִהּ. כְּתִירוֹתָהּ שְׂסָלְפִיָּה, וְהִיא לָשׁוֹן הוֹאֵה בְּלָשׁוֹן אֲרָמִי, כְּמִשְׁחָל בְּנִימָה מְחַלְפָּה, וּבְלָשׁוֹן עֶבְרִי מְשִׁיתִהּ, לָשׁוֹן הַסִּירִיתִי, כְּמוֹ לֹא יָמוּשׁ (יְהוֹשֻׁעַ א, ח) לֹא מָשׁוּ, כִּי חֲזָרוּ מִנַּחֵם. וְאִנִּי אוֹמֵר שְׂאִינוֹ מִמַּחְצֵרֵת מֵשׁ, וַיְמוּשׁ, אֲלֵל מְגֻזֶּרֶת מִקֶּשֶׁה, וּלְשׁוֹן הוֹאֵה הוּא, וְכִן יִמְשֵׁן מִמֵּיִם רַבִּים (שְׁמוּאֵל־ב כב, יז), שְׁאֵלוֹ הִיא מִמַּחְצֵרֵת מֵשׁ, לֹא יִתְכַּן לוֹמֵר מְשִׁיתִהּ אֲלֵל הַמִּשְׁוֹתִיהּ, כֹּאשֶׁר יֹאמַר מִן קֶס הַקִּימֹתִי, וּמִן שֶׁ הַשִּׁיבֹתִי, וּמִן זֶה הַצִּיּוֹתִי, אֲוֹ מְשִׁיתִהּ, כְּמוֹ וַיִּמְשֵׁן יָתֵן הַקֶּרֶךְ (זְכַרְיָה ג, ט), אֲזַל מְשִׁיתִי, אִינוֹ אֲלֵל מְגֻזֶּרֶת חִיצָה שֶׁפַּעַל שְׁלֵה מִיּוֹסֵד זֶה"ל בְּסוֹף הַצִּיּוֹת, כְּגוֹן מִשָּׁה, בְּנָה, עֵשָׂה, לֹוָה, פָּנִה, כִּשְׁיָא לֹוֵר זֶה"ס פַּעֲלָתִי, תִּצָּא הַיּוֹ"ד מִקּוֹם הַ"ה, כְּמוֹ עֲשִׂיתִי, בְּנִיתִי, פְּנִיתִי, לֹוִיתִי׃

- 12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand. וַיִּבֶן כַּח וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:
- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לְרֵשַׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַנִּפְק בַּיּוֹמָא הַתֵּינָנָא וְהָא תִרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נִצִּין וַאֲמַר לְחִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לְחִבְרִי:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שָׁמַךְ לְאִישׁ שֶׁר וּשְׁפֹט עָלֵינוּ הֲלֹתֶרְגְּנִי אַתָּה אָמַר כְּאֲשֶׁר הִרְגֶּתָ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּם אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וּלְכַתָּן מִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן: וּלְרַבָּא דְּמִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתָּתֵאֶה וַדְּלָאָה וַמְלָאָה יַת רִשְׁיָא לְאַשְׁקָאָה עֲנָא דְּאַבְיָהוֹן:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה ז"ל הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו זה, וצלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לבית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צית ומה עשה לו צדעה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד ללכת ממנו שיתגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעד. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאך לו על שראה צישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי חמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטיק להרגו ולא שלטה צו החרצ, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעבז שם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שזוהו לו זווהו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רב שצחק, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאכלס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות בצרך:

17	And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּוְשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם: עֲנָהוּן:	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּוְשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:
18	And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם:	וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם:
19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיזוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיזוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיּוֹמִיָּא סְגִיאיָא הָאֲנָוִן וַיָּמָת מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם וַאֲתֶאֱנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דִּהוּנָּה קִשִּׁי עֲלֵיהוֹן וַיִּזְעִקוּ וַסְּלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקִדָּם יְיָ מִן פּוֹלְחָנָא:	וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּאֲנָחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעִקוּ וַתָּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מורעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאט אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויואל. כתרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹלֵךְ קָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹלֵנוּ, הוֹלֵלִי לְדַבֵּר. ומדרשו לשון קָלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוֹרֵכּוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה, ומשה היה רועה וגו' ובאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נזכר, והיה שומע תינוקות ישראל ורומז בדמם (שמו"ר א, לד):

<p>25 And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֶיהָ לְמַכְרֶהוֹן יִי:</p>	<p>25 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגִּילִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחוֹרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיְנַהֵג אֶת־ הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־ הָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַאֲתְגִילִי מִלְּאֲכָא דִּי לִיה בְּשִׁלְחוֹבֵית אִישְׁתָּא מְגוֹ אֲסִנָּא וַחֲזָא וְהָא אֲסִנָּא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאֲסִנָּא לִיתְוֵהִי מִתְּאֲכִיל:</p>	<p>2 וַיֵּרָא מִלְּאָךְ יְהוָה אֵלָיו בַּלְבַּת־ אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אֲכָל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסִנָּא:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יִי אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַקְרָא לִיה יִי מְגוֹ אֲסִנָּא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנִי:</p>	<p>4 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>
<p>5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לָא תִקְרַב הֶלְכָא שְׂרִי סִנְיָד מַעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּ קָאִים עֲלוּוֹהִי אַתְר קֻדִּישׁ הוּא:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֶלֶם שֶׁל־ נַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־ קֹדֶשׁ הוּא:</p>

(24) נאקחם. וכן מעיר מתים ינאקו (איז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צדקות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צלהצת אש לצולא של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תתמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה חמלה לצמק (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא אילן אחר, משום עמו אֲנִי צִקְרָה: אבל. נאכל, כמו לא עזב צה, אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

(5) של. שְׁלוֹף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצִּקְלָל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

<p>Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי אֱלֹהִים אֲבֹרָהָם אֱלֹהִים יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֶּה מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהֵבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים: וַיִּקְרָא דְיִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי אֱלֹהִים אֲבֹרָהָם אֱלֹהִים יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֶּה מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהֵבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים: וַיִּקְרָא דְיִי:</p>
<p>And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שֶׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם וַיִּתְּ קִבְלָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלַחֲהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שֶׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם וַיִּתְּ קִבְלָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלַחֲהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>
<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרַאִי וּלְאַסְקִינָתְהוֹן מִן אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעַ טָבָא וּפְתִיָא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבָשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וְיִבּוּסִי:</p>	<p>וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרַאִי וּלְאַסְקִינָתְהוֹן מִן אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעַ טָבָא וּפְתִיָא לְאַרְעַ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבָשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָאִי וְחִתִּי וְאַמֹּרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וְיִבּוּסִי:</p>
<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הָאֵת קִבְלִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַלֹת לְקִדְמִי וְאַף גְלִי קִדְמִי דְּיוֹחָקָא דְּמִצְרַאִי דְּחֻקִּין לְהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־ הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לְוֹת פִּרְעָה וְאַפִּיק יֵת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־ פִּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ מִן אֲנִי אֲרִי אִיזִיל לְוֹת פִּרְעָה וְאַרִי אַפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִי כִי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעָה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטמוס את אזני מעקסם:
(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:
(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפושטה להם נס ואוציאם ממצרים:

<p>12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלֶיּהוּ יְהוָה מִימְרֵי בְסַעֲדָךְ וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוֹתֶיךָ יָת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תַּפְלִחוֹן קָדָם יְיָ עַל הַהָר הַזֶּה:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לֶךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>
<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֶלֶךְ קָדָם יְיָ הָאֵל אֲנִי אֲתִי לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן שְׁמִיהּ מָא אִימֵר לְהוֹן:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וַאֲמָרוּ־לִי מִה־שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thou shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thou shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דְיִצְחָק וְאֱלֹהֵיהּ דְיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן דִּין שְׁמִי לְעַלְמָא וְדִין דְּוִכְרָנִי לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעַלְמָא וְזֶה זִכְרִי לְדָר דָּר:</p>

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותלתי בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתלתי בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטייך, שכשתצא ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לֶךָ הָאוֹת לְכָל הַשָּׁנָה סְפִיחַ וגו' (ישעי' לו, ל), מפלט סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אצרך הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ג, ז) (לא שהשכיל חליה משה ביוצא, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמואז כך היטה דעתו צאומרו יתבאר אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היטה, שלא תגיד לצני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

<p>Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>לך וְאַסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֹד פָּקֹדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>חמישי</p>
<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַרְתִּי אֶתְכֶם מֵעַנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>17</p>
<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכָה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>18</p>
<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:</p>	<p>19</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	<p>20</p>

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא: (18) ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם (בראשית נ, כה): בקרה עלינו. לשון מקרה, וכן וַיִּקֶּר אֱלֹהִים (צמדצר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז ל"י מכות. צרש"י יסן): (19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסגו אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּי (שם לא, ח), וכלן לשון נמיהה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא שזביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן תקום דחילה פקוף. משמו של רבי יעקב צרבי מנחם נאמר ל:

21 And I will give this people favour in
the sight of the Egyptians. And it
shall come to pass, that, when ye go,
ye shall not go empty;

וְאֵתֵּן יָת עֲמָא הָדִין לְרַחֲמִין
בְּעֵינֵי מַצְרָאִי וַיְהִי אֲרִי תְּהִכּוֹן
לֹא תְּהִכּוֹן רִיקָנִין:

וַיִּנְתֵּנִי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינַי
מִמְּצָרִים וְהִיָּה בִּי תִלְכוֹן לֹא
תֵלְכוּ רִיקָם:

22 but every woman shall ask of her
neighbour, and of her that
sojourneth in her house, jewels of
silver, and jewels of gold, and
raiment; and ye shall put them
upon your sons, and upon your
daughters; and ye shall spoil the
Egyptians.'

וּתְשֹׂאֵל אֶתְחָא מְשִׁיבֵתָהּ
וּמְקָרִיבַת בֵּיתָהּ מִנֵּין דְּכִסְפָּה
וּמִנֵּין דְּדָתָהּ וּלְבוּשֵׁין וּתְשׁוּזִין
עַל בְּנוֹכּוֹן וְעַל בְּנִתְכוֹן
וּתְרוֹקְנוֹן יַת מְצָרִים:

וְשִׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנֹתֶיהָ וּמִגֵּרָת
בֵּיתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב
וּשְׂמֹלֶת וּשְׂמָתָם עַל־בְּנֵיהֶם
וְעַל־בְּנֹתֵיהֶם וְנָצְלָתָם אֶת־
מִצְרַיִם:

IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'

וַיָּבִיבוּ מִן־הַמֶּדְבָּר וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּנֶגְבַּת הַיַּם הַקָּטָן וַיֵּלֶכְתָּה אֲסֹרָה עִמּוֹ
וַיֵּלֶכְתָּה אֲסֹרָה עִמּוֹ וַיֵּלֶכְתָּה אֲסֹרָה עִמּוֹ

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהִן לֹא־
יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקֹלִי כִּי
יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֵי יְהוָה:

And the LORD said unto him:
² ‘What is that in thy hand?’ And he
 said: ‘A rod.’

וַיֹּאמֶר לִיהָ יְיָ מָא יָדִין בִּידָךְ
וַיֹּאמֶר חוּטְרָא:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ' מזה) [ק'
מֵה־זֶה] בִּיָּדִי וַיֹּאמֶר מִטָּה:

And He said: 'Cast it on the
3 ground.' And he cast it on the
ground, and it became a serpent;
and Moses fled from before it.

וַיֹּאמֶר רְמוּתִי לְאַרְעָא וּרְמוּתִי
לְאַרְעָא וְהָיָה לְחוּיָא וְעַרְק
מִשָּׁה מִן קַדְמוּתִי:

וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶץ
וַיִּשְׁלָכֵהוּ אֶרֶץ וַיְתִי לְנַחֵשׁ
וַיָּנֶס מֹשֶׁה מִפָּנָיו׃

And the LORD said unto Moses:
4 'Put forth thy hand, and take it by
the tail—and he put forth his hand,
and laid hold of it, and it became a
rod in his hand—

וַיֹּאמֶר יי לְמִשָּׁה אוֹשִׁיט יֶדְךָ
וְאֶחָיד בְּדַבְּבִיהָ וְאוֹשִׁיט יְדֶיהָ
וְאֶתְקִיף בֵּיהָ וְנִתְּנָה לְחַטָּא
בִּידֶיהָ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח
יָדְךָ וְאַחֲזֵ בְזִנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ
וַיִּתְחַזַּק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:

[illegible]

<p>that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>לִמְעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בְּדִל דִּיהִימְנוּ אַרִי אֲתִנְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָ דְאַבְרָהָם וְדִיִּי אֱלֹהִיָּה דְיִצְחָק וְדִיִּי אֱלֹהִיָּה דְיַעֲקֹב:</p>	<p>לִמְעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בְּדִל דִּיהִימְנוּ אַרִי אֲתִנְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָ דְאַבְרָהָם וְדִיִּי אֱלֹהִיָּה דְיִצְחָק וְדִיִּי אֱלֹהִיָּה דְיַעֲקֹב:</p>
<p>And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ וַהֲגַה יָדוֹ מִצֶּרַעַת כַּשָּׁלֵג: וְאָמַר יְיָ לִיה עוֹד אֵעִיל בְּעֵן יָדְךָ בְּעֶטְפְךָ וְאֵעִיל יְדִיהָ בְּעֶטְפֶיהָ וְהָא יְדִיהָ חֹרָא כְּתִלְגָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ וַהֲגַה יָדוֹ מִצֶּרַעַת כַּשָּׁלֵג: וְאָמַר יְיָ לִיה עוֹד אֵעִיל בְּעֵן יָדְךָ בְּעֶטְפְךָ וְאֵעִיל יְדִיהָ בְּעֶטְפֶיהָ וְהָא יְדִיהָ חֹרָא כְּתִלְגָּא:</p>
<p>And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגִי־הָ שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: וְאָמַר אֲתִיב יָדְךָ לְעֶטְפְךָ וְאֲתִיב יְדִיהָ לְעֶטְפֶיהָ וְהָא תִּבֵּת הֹת מִעֶטְפֶיהָ וְהָא תִּבֵּת הֹת כְּבָשָׂרֶיהָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגִי־הָ שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: וְאָמַר אֲתִיב יָדְךָ לְעֶטְפְךָ וְאֲתִיב יְדִיהָ לְעֶטְפֶיהָ וְהָא תִּבֵּת הֹת מִעֶטְפֶיהָ וְהָא תִּבֵּת הֹת כְּבָשָׂרֶיהָ:</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: וַיְהִי אִם לֹא יְהִימְנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: וַיְהִימְנוּ לְקֹל אֲתָא בְּתִרְאָה:</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: וַיְהִי אִם לֹא יְהִימְנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: וַיְהִימְנוּ לְקֹל אֲתָא בְּתִרְאָה:</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָה מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׁפַכְתָּהּ עַל־הַיָּבֵשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיָּבֵשֶׁת: וַיְהִי אִם לֹא יְהִימְנוּ אַף לְשְׁנֵי אֵתֵי הָאֵלֶּין וְלֹא יִשְׁמְעוּ מִנְּךָ וְתִסַּב מִמֵּיָא דְבִנְהָרָא וְתִישׁוּד לִבְשָׁתָא וְהָיוּ מֵיָא דְתִסַּב מִן נַהֲרָא וְהָיוּ לְדָמָא בַּיָּבֵשֶׁתָא:</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָה מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׁפַכְתָּהּ עַל־הַיָּבֵשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיָּבֵשֶׁת: וַיְהִי אִם לֹא יְהִימְנוּ אַף לְשְׁנֵי אֵתֵי הָאֵלֶּין וְלֹא יִשְׁמְעוּ מִנְּךָ וְתִסַּב מִמֵּיָא דְבִנְהָרָא וְתִישׁוּד לִבְשָׁתָא וְהָיוּ מֵיָא דְתִסַּב מִן נַהֲרָא וְהָיוּ לְדָמָא בַּיָּבֵשֶׁתָא:</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדָּם יְיָ בְּעָנֹו יְיָ לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל אֲנָא אַף מֵאֲתִמְלִי אַף מִדְּקִמּוּתִי אַף מִעֲדָן דְּמַלְלִיתָא עִם עַבְדְּךָ אַרִי יְקִיר מְמַלֵּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָיִי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֵשׁ גַּם מֵאֲזַן דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פָּה וְכִבְד לְשׁוֹן אֲנִי:</p>

(6) מצורעת כשלג. דרך זרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צהות זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו זרעית, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
 (7) ויוציאה מחיקו והגה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):
 (8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצבילכם לקיתי על שספתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמודווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצמלך שצביל שרה:
 (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם מחלה, שהיו עובדים לנילוס הממחה אותם, והפכס לדס. זרש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם הפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אזל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

<p>And the LORD said unto him: 11 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יְשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶה־חָא אוֹ עוֹרָא הֲלֹא אָנֹכִי יְהוָה:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יְשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶה־חָא אוֹ עוֹרָא הֲלֹא אָנֹכִי יְהוָה:</p>
<p>Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>	<p>12 וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
<p>And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיָד־מִן דָּכָשָׁר לְמַשְׁלַח:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיָד־מִן דָּכָשָׁר לְמַשְׁלַח:</p>
<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 14 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלֹוִי יָדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלָבוֹ:</p>	<p>14 וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלֹוִי יָדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלָבוֹ:</p>
<p>And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>	<p>15 וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וְדַבַּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>	<p>16 וְדַבַּר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>

(10) גם מתחיל וגור. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה צסנה לילך בשליחותו, מתחיל שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליי. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלא אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל בית אביך צהיזקס צמקריס (שמואל"א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע לךס צאקך מנזריס וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נבואה לאהרן נאמרה: כבד פה. ככצידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלס שלא נחאמן צמזות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צלותו עליך, ולאספקלטורין (שבת קס). ההורגים מי עשאס עקריס, שלא ראו כשצרחת מן הציומה וגמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתצא לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גולס לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחים קב). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצחורה נאמר צו רועס, וזה לא נאמר צו רועס, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר צו רועס, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשך איש קללהים צניו יקראו על שצט הלוי (דברי הימים"א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצריס: וראך ושמח בלביו. לא כשתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם וזה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלצ:

17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסָּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתֵיָא:	וְהָיָה הַזֶּה תִּקְחָה בְּיָדְךָ אֶשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת- הָאֵתוֹת: (פ)	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לְוֹת יֶתֶר חֲמוּהִי וְאָמַר לִיה אֵינִיל כְּעַן וְאֵתוֹב לְוֹת אֲחִי דְּבַמְצָרִים וְאֲחֲזִי הָעַד כְּעַן קִימִין וְאָמַר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה אֵינִיל לְשָׁלָם:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל-יֶתֶר חֲתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל-אֲחֵי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:	שטי ג
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵינִיל תוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָּל- גוֹבְרֵיָא דְּבָעוּ לְמִקְטָלְךָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ כָּל- הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וּדְבַר מֹשֶׁה יֵת אֲתַתִּיהּ וְיֵת בְּנוֹהִי וְאֶדְכִּיבְנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתָב לְאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יֵת חֹטֶרָא דְּאֲתַעֲבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יי בִּידֵיהּ:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת- בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת- מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמַתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָּל- מוֹפְתֵיָא דְּשִׁוְיָתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידֵנוֹן קָדָם פֶּרְעָה וְאִנָּא אֲתַקִּיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עִמָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּלָכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָּל- הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר-שָׂמֵתִי בְּיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פֶרְעָה וְאִנִּי אַחֲזִק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וְתִימַר לְפֶרְעָה כִּדְּנָן אָמַר יי בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	וְאָמַרְתָּ אֶל-פֶּרְעָה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	22

(16) ודבר הוא לך. בשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס:

יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כדפ: לאלהים. לרצולשר:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזריס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (גדרים סד):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחש אחרים לעקידת יחזק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולקח על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאים לפניו, אלא מופתים שאני עמיד לשום צידך במצרים, כמו כי ידבר אלךם פרעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כצר שמתים צידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָני צָלוּר אֶתְגַּהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסם הקצ"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וַאֲמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּכוֹרְךָ בְּכַרְךָ:</p>	<p>23 וַאֲמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּכוֹרְךָ בְּכַרְךָ:</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲנִי בַדְרֶךְ בַּמַּלְּאָךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ:</p>	<p>24 וַהֲנִי בַדְרֶךְ בַּמַּלְּאָךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ:</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צַרְפָּרָה וַתְּכַרֵּת יֵת עֲרֹלַת בְּרָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִּי:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צַרְפָּרָה וַתְּכַרֵּת יֵת עֲרֹלַת בְּרָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִּי:</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וַנַּח מִנֶּיהָ בְּכֵן אִמְרַת אֱלֹהֵי דָמָא דְמַהוּלָּתָא הָדִין אֲתַחֲיִיב חֲתָנָא קְטוּל:</p>	<p>26 וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אִמְרָה חֲתָן דָּמִים לְמוּלָתָ: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאֵזִל וְעֲרֵעִיה בְּטוֹרָא דְאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיה:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ:</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>

(23) ואומר אליך. צעליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התורה תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יאָגִיב צָלוֹם, לפיכך, מי קמהו מורה (איוב לו, כז), בשר ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הַלֵּל, אבל הקב"ה יאָגִיב כַּחֲסוֹ וְאֵין יְכוּלֵת לְהַמְלִיט מִיָּדוֹ כִּי אֵם צָשׁוּבֹו אֵלָיו, לפיכך הוא מורה ומתורה צו לשוֹב:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנדרש נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נדרש, אלא אמר, אמו לא נדרש, אמו לא נדרש עד שלשה ימים, אמו לא נדרש עד שלשה ימים, הקב"ה זני לך שוב מארץ, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ירכיו, וחזר וזולעו מרגליו ועד אורו מקום, הבינה לפורה שבשזיל המילה הוא:

(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירך. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשון, לעיל כחז אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הבינה דעל דבר המילה לבד בא, וזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פקעה לְגַדִּי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּאָּסְפוּ אֶת כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְסוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:	וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָיָא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֵתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	וַחֲיִמִּין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אֲרִי דְּכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲרִי גְּלִי קְדָמוּהִי שְׁעִבְדֵּהוּן וַכִּרְעוּ וַסִּגִּידוּ:
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַמִּדְבָּר:	וּבְתַר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּחֲגִין קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא:
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָא דִּי לֹא אֲתִגְּלִי לִי דְאַסְבִּיל לְמִימְרֵיהָ לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתִגְּלִי לִי שָׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אֹו בַחֲרֹב:	וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתִגְּלִי עָלֵנָא נִזִּיל כַּעֲן מַהֲלַךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְנִזְבַּח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דִּלְמָא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אֹו בַּקְטוֹל:
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלִיתִיכֶם:	וַאֲמַר לְהוֹן מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּבְטְלוּן יָת עָמָא מִעֲבִידְתַּהוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלַח־נַבְכוּן:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגם משה נזדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:
(3) פן יפגענו. פן יפגענו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כזוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
(4) תפריעו את העם ממעשיו. תזדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פָּרַעְהוּ אֶל שַׁעֲרָא דְּ(משלי ד, טו), רחקהו, וכן וַתַּפְּרִיעוּ כָּל עַמִּי (שם א, כה), כִּי פָּרַעְהוּ (שמות לב, כה), נרחק ונתעב:

<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:</p> <p>וַאֲמַר פַּרְעֹה הֲאֵתָּה מְדַסְּגִיאוֹן עֵן עָמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוֹן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם:</p>
<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וַיִּצְוֵה פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַגִּבּוֹשִׁים בָּעַם וְאֶת-שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:</p> <p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְתָ שְׁלוֹטְנֵי עָמָא וְיְתָ סְרְכֹוֹהֵי לְמִימַר:</p>	<p>6 וַיִּצְוֵה פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַגִּבּוֹשִׁים בָּעַם וְאֶת-שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר:</p>
<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתֵּן תִּבְנָא לְעָמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוֹהֵי אֲנֹן יִיזְלוּן וַיִּקְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p> <p>לֹא תִאֲסָפוֹן לְתַת תִּבְנִין לַעֲם לְלָבֶן הַלְבָּנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין:</p>	<p>7 לֹא תִאֲסָפוֹן לְתַת תִּבְנִין לַעֲם לְלָבֶן הַלְבָּנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֶשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין:</p>
<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְיְתָ סְכוּם לְבִנְיָא דְאֲנֹן עֲבָדִין מַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוֹהֵי תִמְנֹן עֲלֵיהֶן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטָלְנִין אֲנֹן עַל כֵּן אֲנֹן מִצְוָהִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָא:</p> <p>וְאֶת-מִתְכַּנֶּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֶשֶׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי-נִרְפִּים הֵם עַל-כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:</p>	<p>8 וְאֶת-מִתְכַּנֶּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֶשֶׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי-נִרְפִּים הֵם עַל-כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:</p>
<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>וְתִקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיָא וְיִתְעַסְקוּן בֵּהּ וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p> <p>תִּכְבֶּד הָעֲבָדָה עַל-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ-בָהּ וְאֵל-יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי-שֹׁקֶר:</p>	<p>9 תִּכְבֶּד הָעֲבָדָה עַל-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ-בָהּ וְאֵל-יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי-שֹׁקֶר:</p>

לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא הייתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם משביתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לחדות צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיצטין אותו בחמה, ויש שזורפין אותו בצנצן: כתמו"ל שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצט פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נכחנו עלילות, את הכסף המחוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועוזזה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל יעשו בדברי שקר. ואל יגו וידברו תמיד בדברי רוח, לאמר נלכה נזכחה, ודומה לו ואשעה בחקיך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמינן וְלִשְׁעִין, וְסִפְרָא וְאִשְׁפָּעִי, ואי אפשר לומר ואל יעשו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל יעשו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל יעשו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה דְאִשְׁפָּעִי עַל עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ עַל קְדוּשָׁתִּי יִשְׂרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמְּצֻחֹת (שם יז, ח), ולא מנאיתי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הַקְּדָרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְקִדְרֵי מִרְיָם וְהִלָּחֵם בָּמָהּ (צמדבר יב, א), הַמִּלָּחֵם הַדָּבָר צִי (זכריה ד, א), לְדָבָר בָּס (דברים יא, יט), וְהַדָּבָרָה צְעֻדָּתִיךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל יעשו בדברי שקר, אל יהיו נדברים בדברי שוא והצא:

<p>10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	<p>10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵי וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>
<p>11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11 אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>
<p>12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>	<p>12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>
<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>	<p>13 וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>	<p>14 וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תֶּבֶן לֹא מִתִּיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרִין לָנָה עֲבִידֵי וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקֹן וְחָטֵן עֲלֵיהֶן עֲמֹךְ:</p>	<p>16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרִין לָנָה עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחָטֵאת עֲמֹךְ:</p>

(11) אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן. וְאִרְכִּים אֲתֶם לִילֵךְ צוּרִיזוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דָּבָר מִכֹּחַ סְכּוּם לְבָנִים שֶׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לְיוֹם צְהִיית הַתֵּבֶן נֶסֶן לָכֶם מִזִּמְנוֹן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן. לִאֲסֹף אֲסִיפָה, לִלְקוֹט לִקְטוֹף צֶנֶן הַטֵּיט: קֹשׁ. לִשׁוֹן לִקְוֹט, עַל שֶׁ שֶׁדָּבָר הַמַּתְפָּזֵר הוּא וְאִרְכִּי לִקְשֹׁשׁ, קְרוֹי קֹשׁ בְּשֶׁאֵר מִקְוֹמוֹת:

(13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מַשְׁבּוֹן שֶׁל כָּל יוֹם פְּלוֹ בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צְהִיית הַתֵּבֶן מוֹכֵן:

(14) וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הֵיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצִירֵיהֶם מִלְּדַחֲקָם, וְכַשֵּׁהוּ מִשְׁלֵמִין הַלְבָּנִים לְנוֹגְשִׁים שֶׁהֵם מִזְרִיִּים, וְהִיא חֲסֵר מִן הַסְּכּוּם, הֵיוּ מִלְּקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דָּחֲקוּ אֶת עוֹשֵׁי הַמִּלָּאכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָן שּׁוֹטְרִים לֵהִיט סִנְהֶדְרִין, וְנִאֲכָל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשְׁהוּוֹתָם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אֲסִיפָה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׁידַעַת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִזְרִים, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׁמוּ נֹגְשֵׁי פַרְעֹה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיָּכּוּ, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם גַּם תָּמוּל גַּם הַיּוֹם, חֵק הַקִּצּוֹץ עֲלֵיכֶם לְצֹדֵן כַּתְמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלֹּא אֲתָמוּל, וְהוּא הִיא צְהִיית הַתֵּבֶן נֶסֶן לָהֶם: וַיָּכּוּ. לְשׁוֹן וַיִּפְּצֻהוּ, הוֹכּוּ מִיַּד אַחֲרֵים, הַנוֹגְשִׁים הַכּוֹס:

17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נֵלְכָה נִזְבַּחָה לַיהוָה:	וַאֲמַר בְּטִלְנִין אַתּוֹן בְּטִלְנִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין נִיזִיל נִזְבַּח קֹדֶם יי:
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וַעֲתָה לָכֵן עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לַבְּנִים תִּתְּנוּ:	וְכַעַן אִיזִילוּ פִלְחוֹ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיֵב לָכֵן וְסֻכּוֹם לַבְּנִיא תִתְּנוּ:
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלַּבְּנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	וַחֲזוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוֹן אֲתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא תִמְנַעוּ מִלַּבְּנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמִיה:
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לִקְרָאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה:	וַעֲרֵעוּ יֵת מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִימִין לִקְדָּמוֹתֵהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלִּפְתֵּי פַרְעֹה:
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרָא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאתֶם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	וַאֲמָרוּ לְהוֹן יִתְגַּלִּי יי עֲלֵיכֶן וַיִּתְּפַרַע דָּאֲבֵישְׁתּוֹן יֵת רִיחֵנָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיַדֵּהוֹן לְמַקְטִלָּא:
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעִיתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	וַתֵּב מֹשֶׁה לִקְדָּם יי וַאֲמַר יי לָמָּה אֲבֵישְׁתָּא לָעָמָא הַדִּין לָמָּה דָּנִן שְׁלַחְתָּנִי:
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וַיֵּאָזַר בָּאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעָם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	וּמַעַדָּן דְּעֵלִית לִנְת פַּרְעֹה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אֲבֵישְׁתָּא לָעָמָא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבַּתָּא יֵת עַמְּךָ:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַבְּנִים כַּמִּין הַרְשָׁן: וְחַטָּאת עִמָּךְ. אֵלֹהִים נִקְוָה פִּתְחָה, הֵייתִי אֹמֶר שֶׁהוּא דְּבֹק, וְדָבָר זֶה חַטָּאת עִמָּךְ הוּא, עֲכָשִׁי שֶׁהוּא קִמָּךְ, שֶׁסֶּדֶר הוּא, וְכִן פִּירוּשׁוֹ, וְדָבָר זֶה מִצִּיָּא חַטָּאת עַל עַמְּךָ, כִּאִילוּ כְּמוֹ וְחַטָּאת לַעֲמָךְ, כְּמוֹ דְּבִלְתָּהּ לָקֵס (רוח א, יט), שֶׁהוּא כְּמוֹ לְבֵית לֹחֶם, וְכֵן הִרְצָה: (18) וְתָבֵן לַבְּנִים. חֲשַׁדּוֹן הַלְּבָנִים, וְכֵן אֵת הַקֶּסֶף הַמִּתְקֵן (מַלְכִּים־צִי, צב), הַמְּנִי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר צַעֲרִין וַיִּלְרֹ וַיִּמְנֹ אֵת הַקֶּסֶף (שס יא): (19) וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵת חֲזִירֵיהֶם הַנִּרְדִּים עַל יָדָם: בָּרַע. רָאוּ אֹתָם צָרָה וְרָחֵם הַמּוֹלֵאֵת אֹתָם, צִהֲכִידִם הַעֲבֹדָה עֲלֵיהֶם לֵאמֹר לֹא תִגְרַעוּ וְגו': (20) וַיִּפְגְּעוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל אֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו'. וְצִוִּיתָם דְּרָשׁוּ, כֹּל נָשִׁים וְנָצִים דָּתָן וְאַזִּירִים הִיוּ, שֶׁאֲמַר צִהֲכִידִם נָצִים: (22) לָמָּה הִרְעִיתָה לָעָם הַזֶּה. וְאֵם תֹּאמַר מֶה אִיכַפֵּת לָךְ, קֹזֶל אֲנִי עַל שֶׁלַּחְתָּנִי (שְׁמו"ר ה, כב): (23) הִרַע. לָשׁוֹן הַפְּעִיל הוּא, הִרְצָה רַעִי עֲלֵיהֶם, וְתַרְגּוּמוֹ אֲבֵישְׁתָּא:

VI And the LORD said unto Moses:
‘Now shalt thou see what I will do
to Pharaoh; for by a strong hand
shall he let them go, and by a
strong hand shall he drive them out
of his land.’

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה
תֵּרְאֵה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי
בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה
יִגְרָשׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ס)

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כֵּן תִּחְזֶה
דְּאֶעֱבִיד לְפָרְעָה אֲרִי בְיַד
חֲזָקָה יִשְׁלַחֶנּוּ וּבְיַד חֲזָקָה
יִתְּרִיכְנֶנּוּ מֵאֶרֶעִיהּ:

קכד
פסוקים

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23 on page 206. Sepharadim read Jeremiah 1:1 – 2:3.

2 And God spoke unto Moses, and
said unto him: 'I am the LORD;

וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לִיה אֲנִי יְהוָה:

וארא
ד

and I appeared unto Abraham, unto
3 Isaac, and unto Jacob, as God
Almighty, but by My name
ETERNAL ONE I made Me not
known to them.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וַיֹּאמֶר יִצְחָק
וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וַיֹּאמֶר יִצְחָק

3

4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.

וְגַם הִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם
לֵתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת
אֶרֶץ מִזְרַיִם אֲשֶׁר־גָּדְרוּ בָּהּ:

4

And moreover I have heard the
5 groaning of the children of Israel,
whom the Egyptians keep in
bondage; and I have remembered
My covenant.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי שְׁמַעְתִּי אֶת-נַאֲקָתְךָ בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִדִּים אֹתָם וְאַזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי:

5

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כהזרה ששמרתי לו פי פִּינְקָס יִקְרָא לָךְ זַרַע (בראשית כא, יב), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיאם לארץ: כי ביד חזקה ישרלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליי, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ותחזק מזרעם על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּרָךְ אֲתוּ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדכרתי לאזנות הראשונים. וצלשון הזה מצינו שהוא נדרש בזמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מלות, כגון ושמרתם מלותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטמחים הצטחות, וצולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ד' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כחן, אלא לא נודעתי, לא נִפְתַּחתי להם צמדת אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לְאֵמֶת דְּבָרִי, שהרי הצטמחים ולא קיימתי:

[illegible]

(5) וגם אני. כמו שהלצנתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבירים אתם ואזכור. אותם הצרית, כי צרית צין הצמחים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעצדו לך אלתי (צרלשית

<p>Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will 6 bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>לֵכֶן אֲמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת דְּחֹק פּוֹלְחַן מִצְרָאִי וְאֲשִׁיזִיב יְתֹכֶן מִפּוֹלְחָנָהוּן וְאֶפְרוֹק יְתֹכֶן בְּדֶרֶעַ מִרְמָם וּבְדִינִין רַב־רִבִּין:</p>	<p>לֵכֶן אֲמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִעֲבַדְתָּם וְגַאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְאֶקְרִיב יְתֹכֶן קִדְמִי לְעַם וְאֶהְיֶה לָכֶן לֵאלֹהֶה וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דֹּאֲפִיק יְתֹכֶן מִגּוֹ דְּחֹק פּוֹלְחַן מִצְרָאִי:</p>	<p>וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְיִדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>
<p>And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>וְאֶעִיל יְתֹכֶן לְאַרְעָא דְקִנְיִמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְאֶתִּין יְתָה לָכֶן יְרוּשָׁא אֲנִי יְיָ:</p>	<p>וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֶת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.</p>	<p>וּמִלֵּיל מֹשֶׁה בֵּן עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה מַעֲיָק רֹחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דְיְהוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:</p>	<p>וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִעֲבָדָה קָשָׁה: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלֵּיל יְיָ עַם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

טו, (ד):

(6) לכן. על פי אותה השנועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטמתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטמתי (שס), ואמרי כן ילאו צקש גדולי: סבלות מצרים. טורח משא מנרים: (8) נשאתי את ידי. הרימותיה ליטע צכסאי: (9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והציא לי ראייה ממקרא זה, בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי ונדעו כי עמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ'ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להמאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש אצרהם לקצור את שרה, לא מנא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקצו ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאצרהם בין הצתרים נאמר וְאֵלֶּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹרֶץ מִצְרַיִם (שס טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּקָרָר דְּקָרָר על אֶפְקֵינוּ (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלא זה דְּקָרָר פֶּאֶשׁ נָאֵם ה' וְיִפְסָעִים וְיִפְלָן קָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה נילוות:

<p>11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'</p>	<p>בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל מארצו:</p>	<p>11 בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל מארצו:</p>
<p>12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'</p>	<p>וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: (פ)</p>	<p>12 וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: (פ)</p>
<p>13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.</p>	<p>וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־בני־ישראל מארץ מצרים: (ס)</p>	<p>13 וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־בני־ישראל מארץ מצרים: (ס)</p>
<p>14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.</p>	<p>אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלה משפחת ראובן:</p>	<p>שני 14 אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלה משפחת ראובן:</p>
<p>15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.</p>	<p>ובני שמעון ימואל ואהר ויכין וצחר ושאול בן־הכנענית אלה משפחת שמעון:</p>	<p>15 ובני שמעון ימואל ואהר ויכין וצחר ושאול בן־הכנענית אלה משפחת שמעון:</p>
<p>16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.</p>	<p>ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים:</p>	<p>16 ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי ושבע ושלושים ומאת שנה:</p>

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. ערלה אָזַנְס (שס ו, י), אטומה משמוע. ערלי לָב (שס ט, כה), אטומים מהבין. שָׁפֶה גַם אִפְסָה וְהַעֲרַל (חזקוק ז, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרַל צָעַר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעָרַלְתָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל בפני אכילתו. שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָקֵס עָרְלִים (שס), אטום ומכוסה מוּזְדָּל מִלֵּאכְלוֹ: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה (ב"ר כז, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לִפְסָה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. קָם עליו לחלוק לו כבוד בדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הזווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, וצמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שִׁקְנָתְךָ יעקב אצטיו לשלשה שצטו הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לזדס, לומר שחשובים הם):

17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ אֲבִיהִי לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ אֶהֱרֹן וְיִתְּ מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וְתֵלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ אֲבִיהִי לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ אֶהֱרֹן וְיִתְּ מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם מֵאָה וְתֵלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִים:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֲחֻתָּהּ דָּנְחָשׁוֹן לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ נָדָב וְיִתְּ אֲבִיהוּא וְיִתְּ אֶלְעָזָר וְיִתְּ אִיתְמָר:	וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֲחֻתָּהּ דָּנְחָשׁוֹן לִיהָ לְאִמּוֹ וַיֵּלֶידַת לִיהָ יִתְּ נָדָב וְיִתְּ אֲבִיהוּא וְיִתְּ אֶלְעָזָר וְיִתְּ אִיתְמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קָרַח אָסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַקְּהָרִי:	וּבְנֵי קָרַח אָסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַקְּהָרִי:	24

(16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְרֵי (שמות א, 1), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ כְּדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:
(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדע היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמנאס ד' מאות שנה, והרבה שנים ובלעים לבנים בשני האבות:
(20) יוכבד דדתו. אחת אבובי, בת לוי אחות קהת:
(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (ב"ב קי. שמו"ר ז, ד):

25	<p>And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶידֶת לִיה יֵת פִּינְחָס אֶלֶיָּן רִישֵׁי אֲבֹתָהּ לִינְאֵי לְזֶרְעֵיהֶן:</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לֹאֲשֶׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶה רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם:</p>	25
26	<p>These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דְּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם עַל חִלְיָהוֹן:</p>	<p>הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>	26
27	<p>These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֵנֹן דְּמַמְלִין עִם פִּרְעָה מֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם לֵאפָקָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פִּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	27
28	<p>And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)</p>	28
29	<p>that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנִי יְיָ מֶלֶךְ עִם פִּרְעָה מֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם יֵת כָּל דְּאָנֹא מְמַלִּיל עִמָּךְ:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֹּר אֶל־פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דִבֹּר אֲלֶיךָ:</p>	שלישי
30	<p>And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֵא אֲנִי יְקִיר מִמְּלָל וְאִיכְדִין יִשְׁמַע מִנִּי פִרְעָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פִּרְעָה: (פ)</p>	30
VII	<p>And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְּמִנִּיתִךְ רַב לְפִרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי מִתוֹרְגְמָנִךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֲלֵהִים לְפִרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְהִי נְבִיאָךְ:</p>	VII

(25) מבנות פוטאל. מוצע יתרו שפוטס עגלים לעבודת אלילים, ומוצע יוסף שפוטס ביצרו ("צ קט):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרס. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם, כל צבאם לשטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך כל פסוק (צבאית כו, מ), כמו צהרצך. עמדקס על סך כל (יחזקאל לג, כו), כמו צהרצכס:
(27) הם המדברים וגו'. הם שנצטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה צא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלוח ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, ופנה הכחצו כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הטיה, כדס האומר מחזור על הראשונה:

<p>2 Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>	<p>2 אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>
<p>3 And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>	<p>3 ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>
<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>ולא יקביל מנכון פרעה ואתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>	<p>4 ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וידעו מצרים כי אני יהוה ויבטחו את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:</p>	<p>5 וידעו מצרים כי אני יהוה ויבטחו את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>ויעש משה ואהרן ככל אשר צוה יהוה אתם כן עשו:</p>	<p>6 ויעש משה ואהרן ככל אשר צוה יהוה אתם כן עשו:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן ששים ושלוש שנה בדברם אל פרעה: (פ)</p>	<p>7 ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן ששים ושלוש שנה בדברם אל פרעה: (פ)</p>
<p>8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:</p>	<p>ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:</p>	<p>8 רביעי ה ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:</p>

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך. כהרגומו יהי מתוקמך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גיב שפטים (ישעי' נו, יט). גיב חקמה (משלי י, לא), ויכל מהקצות דשמואל (שמואל-א י, יג), וכלע"ז קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימלינו ויטעימו בזוני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח בזומות עוזדי אלילים, לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לזו, למען הרבות זו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עוזדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים קשמו פנוקס וגו' (נפניה ג, ו), למקרי אך תיקראי אותי תקחי מוסר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ם שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.</p>	<p>כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>9 כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל־אהרן קח את־מטהו והשלך לפני־פרעה יהי לתנין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַעֲבָדוּ כִּן כְּמַא דְּפִקִּיד יי וְכַמַּא אֶהְרֹן יֵת חוּטְרִיָּה קִדְם פַּרְעֹה וְקִדְם עֲבָדָיו וַהֲוָה לְתַנִּינָא:</p>	<p>10 ויבאו משה ואהרן אל־פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את־מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַיִּקְרָא אַף פַּרְעֹה לְחַכְמָיָא וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחֲשִׁיהוֹן כֵּן:</p>	<p>11 ויקרא גם־פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם־הם חרשמי מצרים בלהטיהם כן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיּוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ־אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהֵם:</p>	<p>12 וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה־אהרן את־מטתם:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲתַקַּף לֵב פַּרְעֹה וְלֹא קָבִיל מִנְּהוֹן כְּמַא דְּמַלִּיל יי:</p>	<p>13 ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לְבָא דְּפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלְּחָא עַמָּא:</p>	<p>14 ויאמר יהוה אל־משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אִיזִיל לִפְנֵי פַרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵד לְסִדְמוּתִיהָ עַל כִּיָּה נִהְרָא וְחוּטְרָא דְּאֶתְהַפִּיד לְחִיּוּא תִּסְבּ בִּידְךָ:</p>	<p>15 לך אל־פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על־שפת היאר והמטה אשר־נהפך לנחש תקח בידך:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם בלהטיהם, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המקהפקת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שצנז):

(14) כבד. מרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי פצד ממך הדבר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עזמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, ט):

27

- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'
- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- 20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.
- וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עִד־כֹּה:
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִפְּנֵה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:
- וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מֵימַי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם כָּל־הַמַּיִם וַיְהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבַאֲבָנִים:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֵּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנֵּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:
- וַתִּימַר לִיהוָה יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָא שְׁלַחְנִי לְוֹתֵךְ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי בַּמִּדְבָּרָא וְהָא לֹא קַבִּילְתָּא עִד כְּעֵן:
- כִּדְנֵן אָמַר יְיָ בְּדָא תֵּדַע אֲרִי אֲנָא יְיָ הָא אֲנָא מַחִי בַּחוּטְרָא דְּבִידִי עַל מַיָּא דִּבְנֵהרָא וַיִּתְּהַפְּכוּן לְדָמָא:
- וַנִּינִי דִּבְנֵהרָא יָמוּתוּן וַיִּסְרִי נִהָרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נִהָרָא:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סֵב חוּטְרֶךָ וְנֹאֲרִים יָדְךָ עַל מַיָּא דִּמִּצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֶרְתֵּיהוֹן וְעַל אֲגֻמֵּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֶׁת מִימֵיהוֹן וַיְהִי דָמָא וַיְהִי דָמָא בְּכָל אֶרְעָא דִּמִּצְרַיִם וּבְמִנֵּי אֶעָא וּבְמִנֵּי אֲבָנָא:
- וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִשִׁיד יְיָ וְנֹאֲרִים בַּחוּטְרָא וּמַחָא יְת מַיָּא דִּבְנֵהרָא לַעֲיִנֵּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַאֲתִתְּהַפְּכוּ כָל מַיָּא דִּבְנֵהרָא לְדָמָא:

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת כזורות, שאפתח צה צכה פה קמר ה' כחצת הלילה: (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, וגילום עולה ומשקה את הארץ, ומזרים עוזדים לגילום, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: (18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות: (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרוחם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, וגילום מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצנאות שצבתים: ובעצים ובאבנים. מים שנכלי עץ ונכלי אבן:

<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מוֹתָה וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מוֹתָה וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֶל־הֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֶל־הֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לְבֹו גַם-לְזֹאת:</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לְבֹו גַם-לְזֹאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:</p>
<p>25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)</p>
<p>26 And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:</p>

(22) בלטיהם. לחש שאומרינ אותו זלט וזחשאי. ורבותינו אמרו, זלטיהם מעשה שדים, זלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תנן אחס מכניסין לַעֲפָרָיִים (מנחות פה). עיר שכולה תנן, אף אחס מציאין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לחנין ולא לזה של דם: (25) וימלא. מנין שזעזע ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה זהם (שמו"ר ט, יז): (27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איוב טו, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וָעָפ (מלכים -א כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפוּ אִשֶּׁה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וְצָטַקְס יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמ' יג, טו), שָׁן תִּגְזֹן צִאָדָן רַגְלְךָ (תהלים זא, יז), וְלֹאֲדָן נִגֵּף (ישע' ח, יד):

28	<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נְהָרָא עוֹרְדֵּנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל עֶרְסְתָךְ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:</p>	<p>וַיִּשְׂרֹץ הַיָּאֵר צִפְרֹדִים וַעֲלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּנִיָּא:</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ וַיַּעֲלוּ הַצִּפְרֹדִים:</p>	29
VIII	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחוֹטְרְךָ עַל נְהָרֵיָא עַל אֲרִתֵּיָא וְעַל אֲגֻמֵּיָא וְאָסִיף יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בַּמִּטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֵרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרֹדִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	VIII
2	<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּנִיָּא וַחֲפּוּ יָת אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵיָא מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדֶּה וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	2
3	<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁיָא בְּלַחְשֵׁיהוֹן וְאָסִיקוּ יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁים בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרֹדִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	3
4	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר צְלוּ קִדָּם יְיָ וְיִעָדִי עוֹרְדֵּנִיָּא מִנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבְּחוּן קִדָּם יְיָ:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרֹדִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>	4

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמתי עצדיך, הוא התחיל צעזעה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, 7):
(29) ובכה ובעמד. צחון מעיהם נכנסים ומקרקין:
(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הימה, והיו מקין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחישה גדולר"א בלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"א בלע"ז

<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; 5 against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה שְׁאַל לְךָ גִּבּוֹרָא הֵב לְךָ זִמָּן לְאַמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמֶּךָ לְשִׁיצָאָהּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה הֲתַפְאֵר עָלַי לְמַתְּיוֹ אֶעֱתִיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצְּפָרְדַּעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתֵּיךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And he said: 'Against to-morrow.' 6 And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר כְּדִבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר כְּדִבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיַּעֲדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדְּךָ וּמִעַמֶּךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וְסָרוּ הַצְּפָרְדַּעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיִּצֵּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְנֵי פָּרֹעַה וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי עַל עֵיסֶק עוֹרְדֵּעֲנִיא דְּשׁוּי לְפָרֹעַה:</p>	<p>וַיִּצֵּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעֵם פָּרֹעַה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצְּפָרְדַּעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרֹעַה:</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַעֲבַד יי כְּפִתְּגֻמַּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן בֵּיתָא מִן דִּרְתָּא וּמִן חֻקְלָתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפָרְדַּעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־ הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:</p>
<p>And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַיִּכְבְּדוּ וַיַּהֲרוּ דְּגוֹרִין דְּגוֹרִין וּסְרִיאוּ עַל אֶרֶעָא:</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֹשׁ הָאֶרֶץ:</p>
<p>But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַחֲזָא פָּרֹעַה אֲרִי הֵנָּה רִנְחָתָא וַיִּקְרַח יֵת לִבִּיהּ וְלֹא קִבִּיל מִנְּהוּן כְּמָא דְּמַלְלִי יי:</p>	<p>וַיֵּרָא פָּרֹעַה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וַהֲכַבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>

(5) התפאר עלי. כמו היקפאר הגרזן על האלף צו (ישעי"י, טו), משבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ו, וכן התפאר עלי, השבח להחמס ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתיר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתרו הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו ארצה והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעשקסם עלי דצריקס (יחזקאל לה, יג), הרבותים:

(6) ויאמר למחר. החפלו היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כחגמו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלוך ונקוע (בראשית יב, ט), וכן והפזת את מוצב (מלכים"ג, כד), ושאול

- 12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'
- 13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.
- 14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.
- 15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- 16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.
- 17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּהָ וְהָךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וְהָיָה לִכְנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיַּעֲשׂוּכֶן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיָּךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֹפֶר הָאָרֶץ הָיָה כְנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיַּעֲשׂוּכֶן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיֵהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכְּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פֶּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פֶּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֵם בִּבְקָר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פֶרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
- כִּי אִם־אֵינֶנּוּ מְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלֶיךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעָרֹב וּמָלְאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:
- אָרִי אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יָת עָמִי הֲאֵנָּה מְשַׁלַּח בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלֶיךָ וּבְבִתֶּיךָ יָת עָרֹבָא וַיִּתְּמְלוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יָת עָרֹבָא וְאֶף אֶרְעָא דְאַנְוִן עָלָה:

- לֹא צִלְהִים (שמואל-א כז, יג), הַפֶּה וּפְעֻלָּה (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:
- (12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו צחול, ולקה על ידי אהרן:
- (13) ותהי הכנם. הקטשה, פדוליר"א צלע"ו:
- (14) להוציא את הכנים. לצרואותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:
- (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְלָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p> <p>וְאֶפְרַיִם בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת אֶרְעָא דְגִשֵׁן דְּעָמְלָה שְׂרֵי עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֶרֹבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אַרִי אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ אֶרְעָא:</p>	<p>18 וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְלָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>19 And I will put a division between My people and thy people—to-morrow shall this sign be.'</p>	<p>וְאֶשְׂוִי פִּרְקוֹן לְעָמִי וְעַל עַמִּי אֵיתִי מַחָא לְמַחֵר יְהִי אַתָּא הָרִין:</p>	<p>שטו וְשִׁמַּתִּי פֶּרֶת בֵּין עָמִי וּבֵין עַמִּי לְמַחֵר יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:</p>
<p>20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כֵן וְאַתָּא עֶרֹבָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲתַחְבַּלַת אֶרְעָא מִן קָדָם עֶרֹבָא:</p>	<p>20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָה פַּרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:</p>
<p>21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>	<p>21 וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>
<p>22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִּקֵּין לְמַעַבְדֵּי כֵן אַרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחֵלִין לִיהִי מִנִּיהָ אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחֵלִין לִיהִי וְאִמְנוּ יִהְיוּ חֲזוֹן הֲלֹא יִימְרוּן לְמַרְגְּמָנָא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ:</p>
<p>23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מַהֲלַךְ תִּלְחָא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּימַר לָנָא:</p>	<p>23 דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֵינוּ:</p>

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן זָהֵמַת אֶשְׁלַח צֶם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינציט"ר זלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים צערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין צשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' צמדדש רצי צתחומא (בא ד) (18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוצדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי צשמים, גזרתי מתקיימת צתחומים: (19) ושמת פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך: (20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אַתְּסַצֶּלֶת אֶרְעָא: (21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדדש: (22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכָם תוֹעֲבַת צְגִי עַמּוֹן (מלכים-צ כג, יג), ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציהא שאנו וצחמים, שהרי יראתם אנו וצחמים: ולא יסקלנו. צתמיה:

<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן אֶתְכֶם וְיִזְבְּחֶתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ בְעַדִּי:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן אֶתְכֶם וְיִזְבְּחֶתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ בְעַדִּי:</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵל אֲנִי נֹפֵק מִעַמְּךָ וְאֶצְלִי קָדָם יְיָ וְיַעֲדִי עֲרוֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהִי וּמִעַמֻּיהָ מָחָר לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקֵּרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחָא יְתָ עַמָּא לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנִיָּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעַמְּךָ וְהָעֵתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֲרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רָק אֶל-יֹסֵף פַּרְעֹה הִתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְלִי קָדָם יְיָ:</p>	<p>26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּי יְיָ כַּפְתָּנֻמָּא דְּמֹשֶׁה וְאֶעֱדִי עֲרוֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהִי וּמִעַמֻּיהָ לֹא אִשְׁתָּאר חַד:</p>	<p>27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיֹּסֶר הָעֲרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקַּר פַּרְעֹה יְתָ לְבִיָּה אִף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שַׁלַּח יְתָ עַמָּא:</p>	<p>28 וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת-הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לִיתָ פַּרְעֹה וְהִתְמַלִּיל עִמּוֹהָ כְּדִנָּן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שַׁלַּח יְתָ עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קְדָמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבָדֵנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְּחָא וְעַד כַּעַן אֶת מִתְקִיף בְּהוֹן:</p>	<p>2 כִּי אִם-מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:</p>

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן בתפלה, וכן אם זאל לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו כשהוא אומר כלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא ממו כמו שמתו הנפרדעים, שאם ממו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הבטחתו:

(2) מחזיק בם. אומז צס, כמו וְהַחֲזִיקָה צִמְצִיז (דברים כה, יא):

- behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.
- 3
- And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.
- 4
- And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'
- 5
- And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.
- 6
- And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.
- 7
- And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.
- 8
- And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'
- 9
- הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֻלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְד מָאֹד:
- וְהִפְלֵה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:
- וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:
- וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:
- וַיִּשְׁלַח פֶּרֶעַה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פֶּרֶעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחְוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פֶרֶעַה:
- וַיְהִי לְאַבָּק עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבֻּעֶת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיְהִי לְאַבָּקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אַנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא לִשְׁחִין סְגִי אֲבַעְבּוּעִין בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם:

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש זלע"ז פיה כבשן. דבר הנקח מן הגחלים עוממים הנשרפים כבשן, וזלע"ז אולב"ש. פיה לשון הפחה, שהרוח מפיחה ומפריחה: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק ככה, אינו נזרק אלא ביד אדם, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כמרגמו לשחין סגִי, חֲצֵצְפֻעִין שעל ידו נומחין בהן צועות: שחין. לשון חמימות,

<p>And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and</p> <p>10 Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p> <p>וַיִּסִּיבוּ יַת פִּיחַ דָּאתוּנָא וַקְמוּ קָדָם פַּרְעָה וַיִּזְרַק יִתְיָה מֹשֶׁה לַצִּיּוֹת שָׁמַיָא וַהֲוָה שַׁחִין אֲבַעְבָּעוּעִין סָגִי בְּאִנְשָׁא וּבַבְּעִירָא:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p> <p>11</p>	<p>וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p> <p>וְלֹא יָכִילוּ חֹרְשֵׁיָא לְמַקָּם קָדָם מֹשֶׁה מִן קָדָם שַׁחֲנָא אֲרִי הָוָה שַׁחֲנָא בְּחֹרְשֵׁיָא וּבְכָל מִצְרָאִי:</p>	<p>11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>
<p>And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p> <p>12</p>	<p>וַיִּתְּקֵה יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p> <p>וַיִּתְּקֵי יי ית לבא דַּפְרָעָה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּמָּה דְּמַלְלִיל יי עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>12 וַיִּתְּקֵה יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p> <p>13</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵשָׁב בְּבֹקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p> <p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצַפְרָא וְאַתְּעֵתֵד קָדָם פַּרְעֹה וְתִימַר לִיה בְּדִנְן אָמַר יי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח ית עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קָדָמִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵשָׁב בְּבֹקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p> <p>14</p>	<p>כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p> <p>אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנָא שְׁלַח ית כָּל מַחֲתִי בְּלָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמָלְךָ בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי לִית דְּכֹתִי בְּכָל־אֶרֶא:</p>	<p>14 כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p> <p>15</p>	<p>כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּא אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכְחַד מִן־הָאָרֶץ:</p> <p>אֲרִי כַּעַן קָרִיב קָדָמִי דְּשַׁלְּחִית פּוֹן ית מַחַת גְּבוּרְתִּי וּמַחֲתִי יִתְדָּ וְיִת עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיצִיתָא מִן אֶרֶא:</p>	<p>15 כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּא אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכְחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p> <p>16</p>	<p>וְאִוְלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאשִׁית אֶת־כְּחִי וְלִמְעַן סִפְרִי שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p> <p>וּבָרָם בְּדִיל דָּא קִיַּיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִייתְךָ ית חִילִי וּבְדִיל דִּיהוּן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל־אֶרֶא:</p>	<p>16 וְאִוְלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאשִׁית אֶת־כְּחִי וְלִמְעַן סִפְרִי שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>

והרבה יש צלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיִּמָּת פֶּל מִקְנֵה מִצְרָיִם, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותם שצדקות צלצד, שנאמר צִמְקָךָ אֶשֶׁר צִשָּׁדָה, והיגל את דבר ה' הַגִּים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אצל ר' יוסף ג' מאות קצב צחור (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח צבורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהיתה ידי צמקן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות: ותכחד מן הארץ. אצל צבור זאת העמדתך וגו':

17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עוֹדָךָ מִסְתוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם:	שביעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲגַנִּי מִמַּטֵּיר כֶּעֶת מִחֹר בָּרֹד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹסֵדָה וְעַד־עֲתָה:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיָּרֹד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדָיו פָּרַעַה הַנִּיס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	22

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגומו פגישת ציה בעמי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח פגושא, ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל תיבה שחללת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש בלמנע אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון ויספגל הקנב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תשפךר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד. וכן משפגל הוית (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל תיבה שחללת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ג, ה), וינדע (אסתר ב, כג), ויגלד ליוסף (בראשית מו, כ), צדקרים לא יוסר עבד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגומו שלח פגוש, וכן ישגי הגזים העיוז (ישעיה י, לא), העיוז פגיו בגימין (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הגנים. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

- 23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.
- 24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.
- 25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.
- 26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.
- 27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.
- 28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'
- 29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.
- וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קָלָתוֹ וַיִּבְרָד וַתַּחֲלֹךְ אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר וַיְהִי־בָרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:
- וַיִּד הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:
- רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
- וַיִּשְׁלַח פָּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם וַיְהִי־הָצַדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
- וַיִּשְׁלַח פָּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם וַיְהִי־הָצַדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
- הַעֲתִירוּ אֵל־יְהוָה וְרַב מְהִיֵּת קָלָת אֱלֹהִים וַיִּבְרָד וַאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפֹן לַעֲמֹד:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:
- וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כִּמְפָקִי יֵת קִרְתָּא אֶפְרוּס יֵת יָדִי בַּצִּלּוֹ קָדָם יְיָ קָלָא יִתְמַנְעוּן וַיִּבְרָד לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֶרֶעָא:

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):
(28) ורב. דילן צמא שהוריד כנר:

30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרֵם תִּירְאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים: וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי עַד כִּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתִּי מִן קֶדֶם יי אֱלֹהִים:	30
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִבְעוּל: וְכַתָּא וְסַעֲרִי לָקוּ אֲרֵי סַעֲרִיא אָבִיב וְכַתָּא גִבְעוּלִין:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נִפְּו כִּי אֶפִּילַת הֵנָּה: וְחֲטָיא וְכֹנֶנֶתִיא לֹא לָקָא אֲרֵי אֶפִּילַת אַנִּין:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהַ אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַד אֲרָצָה: וַיִּפַּק מֹשֶׁה מִלִּוְת פְּרַעֲהַ יָת קָרָתָא וּפְרַס יְדוּהִי בְּצִלּוֹ קֶדֶם יי וְאַתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמָטָר דִּיהוָה נָחִית לֹא מָטָא אֲרָעָא:	מפטיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּף לִחְטֹא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: וַחֲזָא פְּרַעֲהַ אֲרֵי אֶתְּמַנְעַ מָטָרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאִוְסִיף לְמַחְשֵׁי וַיִּקְרִיָּה לְלִבִּיהַ הוּא וְעַבְדּוּהִי:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַיִּחְזַק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ) וְאַתְּקַף לִבָּא דְּפְרַעֲהַ וְלֹא שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 208. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftara on page 233.

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צחוק העיר לא החלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):
(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁקְצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יִקְמַח (שם ז, ה), עד לא צמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה מעמדו בקלקולכם:
(31) והפשתה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן צמקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צמיצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲמָקָיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זכרה ועומדת צִקְצָקָה, ונשצרה ונפלו, וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה בצמיצה, לשון צִקְצָקָה (שיר השירים ו, יא):
(32) כי אפילת הנה. מאחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טו) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:
(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וְשָׁפוּ עֲמָקָיו (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק קהפון קָסָף (יחזקאל כב, כב), לשון יקמת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו ויִקַּח, וְשָׁפוּ. לִקְחָה, אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ:

<p>X And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִקְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>	<p>בא ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִקְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>
<p>2 and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֲי קָדָם בְּרַךְ וּבְרַךְ בְּרַךְ יֵת נִסִּין דְּעִבְדִּית בְּמִצְרַיִם וְיֵת אֶתְנִיתִי דְּשִׁוִּיתִי בְּחֹן וְתִדְעוּן אֲדִי אֲנָא יי:</p>	<p>2 וְלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְנִיתִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעֻתָם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>3 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְנֹת פַּרְעֹה וַאֲמָרוּ לֵיהּ בְּדִנָּן אָמַר יי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאֵי עַד אַמְתִּי מִסְרִיב אַתָּ לְאַתְכְּנָעָא מִן קַדְמֵי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קַדְמֵי:</p>	<p>3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p>
<p>4 Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲדִי אִם מִסְרִיב אַתָּ לְשַׁלְּחָא יֵת עַמִּי הָאֲנָא מִיְתִי מַחֲר גּוֹבֵא בְּתַחוּמָךְ:</p>	<p>לוי כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הֲנִנִי מִבֵּיא מַחֲר אֲרֻבָּה בְּגִבְלֶךָ:</p>
<p>5 and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיַּחֲפִי יֵת עֵין שְׁמִשָּׁא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יֵת אֲרַעָא וַיִּיכּוֹל יֵת שְׂאָר שְׁיִזְבְּתָא דְאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בְּרַדָּא וַיִּיכּוֹל יֵת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:</p>	<p>5 וְכָסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יֵתֵר הַפִּלְטָה הַנִּשְׁאַרְת לָכֶם מִן־הַבֶּרֶד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>6 and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמַלֹּן בְּתֵדָּ וּבְתֵי כָל עֲבָדָךְ וּבְתֵי כָל מִצְרָאֵי דְלֹא חֲזוּ אֲבֹתָךְ וְאֲבֹתֵי אֲבֹתָךְ מִיּוֹם מִהְיָהוֹן עַל אֲרַעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּנְת פַּרְעֹה:</p>	<p>6 וּמָלְאוּ בְתֻיָּךְ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵי אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאָרֶץ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי (צמד צד כב, כט), הלא פאשר התעלל צד (שמואל א ו, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללתי לי (איכה א, כב), פאשר עולל לי (שם יב):
(3) לענות. כתרומתו לאתקנעא, והוא מגזרת עני, מאנא להיות עני ושפל מפני:
(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?' 7</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לֵיהֶ עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָה לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיָּא וַיִּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהוּן הָעַד כַּעַן לֹא יִדְעָתָא אֲרִי אֲבֹדַת מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־ מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעַ כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?' 8</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>	<p>8</p>
<p>And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.' 9</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ וּבְכָנָא נְיָזִיל בְּכַנָּא וּבְכַנָּא בְּעַנָּא וּבְתוֹרָנָא נְיָזִיל אֲרִי חָנָא קָדָם יְיָ לָנָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ נִלְךְ בְּכַנָּיִנוּ וּבְכַנָּיִנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נִלְךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>	<p>9</p>
<p>And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.' 10</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן יְהִי כֵן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׂא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אַפִּיכוֹן לְאַסְתָּחָרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם:</p>	<p>10</p>
<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence. 11</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבְרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאַת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבְרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאַת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>	<p>11</p>

(7) השרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושצו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והשיצום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאץ ואת הצקק כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כמרגמו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאי־טגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם צמדצר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה צתפלותו, למה יאמרו מצרים לאמר צרעה הוציאם (שמות לז, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינחם ה' על צרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, והוא שנאמר היום גלותי את ערפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם צמדצר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועצדו את ה'. כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) צקשם עד הנה, נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וְיָעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֲרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הָשְׂאִיר הַבָּרָד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וְיָעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֲרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הָשְׂאִיר הַבָּרָד:</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּהֲרֹחַ נֶחֱג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבָּה:</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּהֲרֹחַ נֶחֱג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבָּה:</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיֵּעַל הָאַרְבָּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבָּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן:</p>	<p>וַיֵּעַל הָאַרְבָּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבָּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן:</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֹּס אֶת-עֵין כָּל-הָאֲרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּכֹּס אֶת-עֵין כָּל-הָאֲרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטֵּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטֵּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וְכַעַן שָׁבוּק כְּעַן לַחֲבוּכֵי כְרָם וּמִנָּה הָדָא וְצִלּוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנַעֲדִי מִנִּי לַחֲדוּר יְיָ מוֹתָא הָדִין:</p>	<p>וְכַעַן שָׁבָא אֶת-חַטֵּאתַי אֶת-הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסְרֹ מִעָלַי רַק אֶת-הַמָּוֶת תִּנָּח:</p>

(12) בארבה. בשציל מכת הארבה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שצא כנגדו, שמזרים צדומית מערבית היתה, כמו שפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר כמזהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזו משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עץ ירוק, וירדור"א בלע"ז:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רֵיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	21
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	22
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֹו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:	23

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמער צנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף צנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יסְבִי קָצֵל הִים גְּוִי קָרְתִּים (צפניה ג, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחוצ מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יִהְיֶה עָרְבִי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וַיִּשְׁאָרְנִי סִיל (שמואל-ב כב, מ), כמו וַיִּשְׁאָרְנִי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש קָסֶר דִּיעָדִי קָצֵל לִילָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחוצ אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מַמְשֵׁשׁ צִנְהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל צחותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאח, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים צמפלחם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינארו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין צידנו כלום, אומר לו, אני ראיתי צציתך וצמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"נא צלע"ז, וכן ז' ימים צכל מקום, שטיי"נא של ימים:

<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם יֵלְךָ עִמָּכֶם:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם יֵלְךָ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֶת תִּתֵּן בִּידְנָא נִכְסֵי קוֹדֶשִׁין וְעֹלֹן וְנַעֲבִיד קָדֶם יְיָ אֱלֹהֵנָּה:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תִתֵּן בִּידְנֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאֶף בַּעֲרֵנָּה יֵיזֵל עִמָּנָה לֹא נִשְׁאַר מִנֶּיהָ מִדָּעַם אֲרִי מִנֶּיהָ אֲנַחְנָה נֹסְבִין לְמַפְלַח קָדֶם יְיָ אֱלֹהֵנָּה וְאֲנַחְנָה לִית אֲנַחְנָה יָדְעִין מָה נַפְלַח קָדֶם יְיָ עַד מִיִּתְנָא לְתַמָּן:</p>	<p>26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׁאֵר פֶּרֶסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעֹבֵד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־יָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>
<p>27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.</p>	<p>וַתִּקְרַח יְיָ יָת לִבָּא דַּפַּרְעָה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחָהוֹן:</p>	<p>27 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:</p>
<p>28 And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵיזֵל מַעֲלִי אֶסְתַּמֵּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דִּתְחִזִּי אִפִּי תַּמּוּת:</p>	<p>28 וַיֹּאמֶר־לוֹ פַרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הֲשִׁמֵּר לָךְ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאִיתְךָ פָּנַי תָּמוּת:</p>
<p>29 And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p>
<p>XI And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מַכְתֵּשׁ חַד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>	<p>ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נֹגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>
<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מְלִיל כַּעַן קָדֶם עֲמָא וִישְׁאֲלוּן גִּבְר מִן חֲבֵרִיה וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרֶתָהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב:</p>	<p>2 דִּבְרִנָּא בְּאָזְנֵי הָעָם וִישְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:</p>

- (24) יצג. יהא מוֹאג צמקומו;
 (25) גם אתה תתן. לא דייך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן;
 (26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א צלע"ז. לא נדע מה נעבד. כמה תכנן העבודה, שמה ישאל יותר ממנה שיש צדיקו;
 (29) כן דברת. יפה דברת וצמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד);
 (1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולס ישלח:

<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּהְיֶה יְיָ יתְּעַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אַף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵּי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַמָּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִנּוֹן אָמַר יְיָ כְּפִלְגֹּת לַיְלָא אֲנָא מִתְגַּלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲוִא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא:</p>	<p>וַיָּמָת כָּל־בְּכוֹר־בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְתִהְיֶה צְוֹחָתָא רַבָּתָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם דְּכֹנְתָהּ לָא הָיָת וּדְכֹנְתָהּ לָא תוֹסִיף:</p>	<p>וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבַּח לְמַאֲנֶשָּׂא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלִכְלָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֶץ כְּלָב לִשְׁנׇוֹ לְמַאֲשִׁי וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

- (2) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו לדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן יאלו ברכשו גדול לא קיים זהם (בזכות ט.):
- (4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צפלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זה פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטוגיני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (בזכות ד.), אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:
- (5) עד בכור השביר. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעזדים זהם ושמהים צרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- (7) לא יחרץ כלב לשוננו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא תרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. וְאֶתְרָץ (שמואל"ב ה, כד), תשתנו. למורג תרוץ (ישעי' מא, טו), שנו. מקשצות תרוץ (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויד תרוץ פגעיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. ידיל:

<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵי יְהוָה אֵלָיו וַיִּשְׁתַּחוּּ לַיְיָ לֵאמֹר צֵא אֲתָה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶי-כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַ בְּחָרִי-אָף: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרֹעַ לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרֹעַ וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרֹעַ וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁית חֳדָשִׁים רֵאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זנחים קצב), שהרי צסוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קימו קצו מלחך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עמך והלוך: ואחרי כן אצא. עס כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצרינו יצא מלפניו: בחרו אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כצר כתצ לנו זאת ככל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשציל לסמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשציל שאהרן עשה וטרח צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה צמזה ראשונה, שכללו עס משה דצבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, חו איו אלא צתוך הכרך, תלמוד לומר כצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דצר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה צחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שס): הזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, צאיו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו צאצב את הלצנה צרקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדצר עמו אלא ציוס, שנאמר ויהי ציוס דצרה ה' (לעיל ז, כח). ציוס ציוס (ויקרא ז, לח), מן היום אשר צנה ה' וצלחה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עס חשכה:

<p>and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִזֶּה מִלֶּמֶת מִשֶּׁה עַל אִמְרָא וְיִסַּב הוּא וְשִׁכְבֵּיהּ דְּקָרִיב לְבֵיתִיהּ בְּמִנּוּן נַפְשָׁתָא גִבְר לַפּוֹם מִיכְלִיָּה תִתְּמִנּוּן עַל אִמְרָא:</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִזֶּה מִלֶּמֶת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֵל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נַפְשָׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>
<p>Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>אִמְר שְׁלִים דְּכֹר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן מִן אִמְרִיא וּמִן בְּנֵי עֲזִיא תִסְבּוּן:</p>	<p>שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:</p>
<p>and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְיִהִי לְכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא לִיְהִרָא הָדִין וְיִכְסּוּן יְתִיָּה כָּל קְהֵלָא בְּנִשְׁתָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא:</p>	<p>וְיִהִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהֵל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָּיִם:</p>
<p>And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וְיִסְבּוּן מִן דָּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרִין סַפְּיָא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־יִכְלוּן יְתִיָּה בְּהוֹן:</p>	<p>וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:</p>

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אחת תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחדש (שם): הוזה. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו). שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד שה קיים, צהיותו צהיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת. חשבון, וכן מקסת הערך (ויקרא כו, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כוית (מכילתא פ"ג): תכסו. תסתמו:

(5) תמים. צלל מוס: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִז (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה עֲשֶׂךָ עַת לָדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שצוה ששנצתי לאצרהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְעֶרְיָה (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו צהותו הלילה, שנאמר מִתְּצֹקֶת דָּמֶיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם תִּתְּצֶם דָּמֶיךָ לְחֶסֶתִי אֲסִירְךָ מִצֹּר אֵין מִסֵּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צלל של מצוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור שחטין בשלשה כחות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף ואחר, כמו עֲרָבָה כָּל שְׂמֶקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בצק: המזוזה. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֲלֶה נִדָּף

8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה וַיִּכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בְּלִילְיָא הָדִין טָנִי נֹור וּפְטִיר עַל מָרְרִין יִכְלוּנִיהּ:	8 וַאֲכָלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלְי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרְרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיהּ כִּד חֵי וְאֶף לֹא כִד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֶלְהִין טָנִי נֹור רִישִׁיהּ עַל כְּרַעְוֵהּ וְעַל גִּוְיָהּ:	9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מְבֻשָּׁל בְּמֵי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנִּיהּ עַד צַפְרָא וְדִישָׁתָאֲר מִנִּיהּ עַד צַפְרָא בְּנִירָא תִיקְדִין:	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדִּין תִּיכְלוּן יְתִיה תְּרַצִּיכוֹן יְהוֹן אֶסִירִין מְסִנִּיכוֹן בְּרַגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיה בְּכַהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קֶדֶם יי:	11 וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלֶכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפָזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְאֶתְגַּלִּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילְיָא הָדִין וְאֶקְטֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוֹת מִצְרָאִי אֶעֱבִיד דִּינִין אָנָּא יי:	12 וְעִבְרַתִּי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְחִפֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בַּהֲמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

(ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְּשָׂקִיף. סַצִּירָה, מַשְׁקֹפִי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם. וְלֹא עַל מַשְׁקוֹף וּמוֹזוֹת שְׂצִיטַת הַתֵּצֵן וּצִיטַת הַצֶּקֶר, שְׁאִין דְּרִין צְמוּכִי:

(8) אֵת הַבָּשָׂר. וְלֹא גִידִים וְעִצִּמוֹת (מְכִילַתָּא פ"ו): עַל מְרָרִים. כָּל עֵשָׂב מֵר נִקְרָא מְרֹר, וְזִיּוֹס לֹאֲכֹל מְרֹר זָכַר לִימְרֹרוֹ אֶת חֵייהֶם:

(9) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. שְׁאִינוֹ לֹאֵי כָּל צִרְכּוֹ קוֹרְאוֹ נָא צִלְשׁוֹן עֵרְצִי: וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל. כָּל זֶה צִוְּהִירַת לֹא תֹאכְלוּ (פִּסְחִים מֵא): בְּמֵי. מִנֵּין לִשְׂאֹר מַשְׁקִין, תִּלְמוּד לֹמַר וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל מִכָּל מְקוֹם (פִּסְחִים מֵא): כִּי אִם צִלְי אֵשׁ. לְמַעַל גֹּזֵר עֲלֵיו צִמְצוּמֵי עֲשֶׂה, וְכֹאן הוֹסִיף עֲלָיו לֹא תַעֲשֶׂה, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם צִלְי אֵשׁ: רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו. צִוְּהִירַת כֹּלֹו כֹּאחַד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרָעָיו וְעִם קֶרְבּוֹ, וּצִנִּי מַעֲיוֹ נֹתֵן לַחֲוֹכוֹ אַחֵר הַדַּחֲחֹן (שֵׁס עד). וְלִשׁוֹן עַל כְּרָעָיו וְעַל קֶרְבּוֹ, כִּלְשׁוֹן עַל צִבְאָתָם (שְׁמוֹת ו, כו), כְּמוֹ צִבְצוּמֵי כְמוֹת שֶׁהֵן, אִף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כָּל צִשְׁרֵי מִשְׁלֵם:

(10) וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. מֵה תִלְמוּד לֹמַר עַד צִקֵּר פִּעֵס שְׁנִיָּה, לִיתֵן צִקֵּר עַל צִקֵּר, שֶׁהַצִּקֵּר מִשְׁמַעֲוֹ מִשְׁעַת הַנֶּזֶק הַחֲמִיּה, וּבֹא הַכְּמוֹצֵב לְהַקְדִּים שֶׁאִסּוּר צִבְכִּילָה מַעֲלוֹת הַשֹּׁחַר, זֶה לְפִי מִשְׁמַעֲוֹ. וְעוֹד מְדַרְשׁ אַחֵר, לְמַד שְׁאִינוֹ נִשְׂרָף צִו"ט אֲלֵא מִמַּחֲרַת, וְכַךְ תִּדְרָשְׁנוּ, וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ צִקֵּר רֹאשׁוֹן, עַד צִקֵּר שְׁנִי תַעֲמוּד וְתִשְׁרַפְנוּ:

(11) מִתְנִיכֶם חֲגוּרִים. מִזְמִינִים לְדִרְךְ: בַּחֲפִזֹּן. לִשׁוֹן צִבְכִּילָה וּמַהִירֹת, כְּמוֹ וְיִהִי דְּוֹד נִקְפָּז לְלֶקֶת (שְׁמוֹאל־א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶרֶס צִקֵּקִים (מַלְכִּים־ז, טו): פֶּסַח הוּא לֵה. הַקֶּרְבֵּן הוּא קְרוֹי פִּסְחָא, עַל שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהַקֶּב"ה מְדַלֵּג צִחֵי יִשְׂרָאֵל מִצִּין צִחֵי מִצְרַיִם, וְקוֹפֵץ מִמִּצְרַיִם לְמִצְרַיִם וְיִשְׂרָאֵל אֲמַעֲנִי נִמְלֵט, וְאַתָּה עָשׂוֹ כָּל עֲצוּדוֹתָיו לְשֵׁם שְׁמִים (דְּבַר אַחֵר) דְּרִךְ דְּלוּג וּקְפִיחָה, זָכַר לְשִׁמּוֹ שְׁקִרֵי פִסְחָא, וְגַם פִּסְק"א לִשׁוֹן פִּסְיֵהָ:

(12) וְעִבְרַתִּי. כְּמִלֵּךְ הַעֲזִיר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם (מְכִילַתָּא פ"ו), וּצִבְכִּילָה אַחַת וּצִרְגָּע אַחַד כּוֹלֵן לְוִקִּין: כָּל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם. אִף צִבְכִּילָה אַחֲרִים וְהֵם צִבְכִּילָה, וּמִנֵּין אִף צִבְכִּילָה מִצְרַיִם שֶׁצִּמְקוּמוֹת אַחֲרִים, תִּלְמוּד לֹמַר לְמַעַל מִצְרַיִם צִבְכִּילָהֶם

- 13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.
- וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיֶּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בָּאָרֶץ מִצְרָיִם:
- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.
- וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ תֵּג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהֲוּ:
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּן יִתִּיה חֲגָא קָדָם יְיָ לְדִרְכוֹן קָיָם עָלֵם תִּיחְגֹּנִיה:
- שִׁבְעָא יוֹמִין פִּטִּירָא תִיכְלוּן בָּרֵם בְּיוֹמָא קִדְמָאָה תִבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אֲדִי כָל דְּיִכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צעזערה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני צעמתי, ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפני, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמזמתי, ופוסח אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בחוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הוזה הוא צמזמרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הוזה צמזמרים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני לוקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאקס, למדנו שיום הוציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר מִמִּצְרַיִם הִפָּסַח יָצָאוּ (צמד צר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של י"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטי"ג"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששית ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שזיעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שזיעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון קדם פולד (איוט טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

<p>16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:</p>	<p>16 וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:</p>
<p>17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>ותטרונו ית פטירא ארי בקרן יומא הדין אפיסית ית חיליכון מארעא דמצרים ותטרונו ית יומא הדין לדריכון קים עלם:</p>	<p>17 ושמרתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה לדריכתם חקת עולם:</p>
<p>18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בניסן בארבעת עשרא יומא לירחא ברמשא תיכלון פטירא עד יומא חד ועסרין לירחא ברמשא:</p>	<p>18 בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:</p>
<p>19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שבעא יומין חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכול מחמא וישתיצי אנשא ההוא מכנשתא דישראל בגיריא ובניציביא דארעא:</p>	<p>19 שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל מחמא ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ:</p>

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לצדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (בינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספסא, פלטוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדריכתם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על המציגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כל גבולך. מה תלמוד לומר צנחיס, מה ביתך צנחיסך אף גבולך צנחיסך, יא חמנו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמא. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהם נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

20 Ye shall eat nothing leavened; in all
your habitations shall ye eat
unleavened bread.'

תאכלו   קל מחמץ לא תיכלון בכל
תאכלו   מותביכון תיכלון פטירא:

כָּל־מִחְמָצָה לֹא
בְּכָל־ מוֹשְׁבֵיכֶם
מִצּוֹת: (פ)

21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר לָהוֹן אֶתִּגִּידוּ וְסִבִּי
לְכוֹן מִן בְּנֵי עַמָּא לִירְעִיתְכוֹן
וְכוֹסוּ פִסְחָא:

חמישי
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זֶקֶן
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה
לָכֶם צֵאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם
הַפֶּסַח:

22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.

וּתְסַבֵּינָם וְאֶסְרֵת אִיזְבָּא
וְתַטְבִּילִין בְּדָמָא דְבִמְנָא
וְתַדּוּן לְשִׁקְפָא וְלִתְרִין סִפְיָא
מִן דָּמָא דְבִמְנָא וְאִתּוֹן לָא
תַּפְקֹן אֶלֶשׁ מִתְרַע בִּיתִיָּה עַד
צִפְרָא:

וְלִקְחֹתֶם אֶנְגֶּת אֶזוֹב
בְּדָם אֲשֶׁר-בִּסְף וְהִגַּ
הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַ
תָּדִים אֲשֶׁר בִּסְף וְ
תִצְאוּ אִישׁ מִפְּתָח-בַּ
בִּקְרִי:

For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He²³ seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.

וַיִּתְּגַלֵּי יְיָ לְמַמְחֵי יֵת מִצְרָאִי
וַיַּחְזִי יֵת דְּמָא עַל שְׂקָפָא וְעַל
תְּרִין סִפֵּא וַיִּיחֹס יְיָ עַל
תְּרַעָא וְלֹא יִשְׁבֹּק מִחֻבְלָא
לְמַיֵּשׁ לְבַתִּיכּוֹן לְמַמְחֵי:

וְעָבַר יְהוָה לִנְגָף אֶת
וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-
וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָתַח
עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן
לְבָא אֶל-בְּתִיכֶם לִנְגֹף

24 And ye shall observe this thing for
an ordinance to thee and to thy
sons for ever.

הַיְּהוָה וַתִּשְׁרֹן יָת פִּתְגָמָא הַדִּין לְקִיָּם
לָם: לָךְ וּלְבִנְךָ עַד עֲלָמָא:

וְשָׁמְרֵתֶם אֶת־הַדָּבָר
לְחֹק־לֵךְ וּלְבִנְיָה עַד

25 And it shall come to pass, when ye
be come to the land which the
LORD will give you, according as
He hath promised, that ye shall
keep this service.

וַיְהִי אֲרִי תִיעָלוֹן לְאַרְעָא
דִּיתִין יִי לְכוֹן כְּמָא דְמַלִּיל
וְתַטְרוֹן יִת פּוֹלְחָא דְדִין:

וְהָיָה כִּי־תֵבְאוּ אֶל־הַ
יִתְזֶן יְהוָה לָכֶם כֹּאֵן
וְשִׁמְרָתֶם אֶת־הָעֲבָדִים

(20) מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להביא את תערוצתו: בכל מושבותיכם תאכלו מצות. זה בא ללמד שמהא ראוייה ליאכל בכל מושבותיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ט) (שאינה ראוייה להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו לאן ימסוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אצות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסך. בכלי, כמו ספות כסף: מן הדים אשר בסך. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שהיא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין דקיד לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תרמש על קיפו יצר (תהלים קד, כ):

(23) וּפְסָחָהּ. וממל וי"ל דלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לבא, כמו ולא נִקְּנוּ אֱלֹהִים לְקָרֶעַ עֲמָדִי (בראשית לא, ז):

(25) והיה כי תבאו. מלה הכתוב מזה וזו צביאתם לארץ, ולא נמחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

- 26 And it shall come to pass, when
your children shall say unto you:
What mean ye by this service?
26 וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם
מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:
מָה פִּי־לָתֵת הַדִּין לָכֹן:
- 27 that ye shall say: It is the sacrifice of
the LORD's passover, for that He
passed over the houses of the
children of Israel in Egypt, when
He smote the Egyptians, and
delivered our houses.' And the
people bowed the head and
worshipped.
27 וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה
אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם
וְאֶת־בְּתֵינֵנוּ הֵצִיל וַיִּקַּד הָעָם
וַיִּשְׁתַּחֲווּ:
- 28 And the children of Israel went and
did so; as the LORD had
commanded Moses and Aaron, so
did they.
28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן
עָשׂוּ: (ס)
- 29 And it came to pass at midnight,
that the LORD smote all the
firstborn in the land of Egypt, from
the first-born of Pharaoh that sat
on his throne unto the first-born of
the captive that was in the dungeon;
and all the first-born of cattle.
29 וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג הַכֹּהֵן
כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר
פַּרְעֹה עַד־כֶּסֶּאֱוֹ עַד
בְּכוֹר הַשָּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר
וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
- 30 And Pharaoh rose up in the night,
he, and all his servants, and all the
Egyptians; and there was a great cry
in Egypt; for there was not a house
where there was not one dead.
30 וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־
עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וְכָל־
צִעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין
בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:

ששי
ט

30

(27) ויקד העם. על צעדת הגאולה, וציאת הארץ, וצעדת הצנים שיהיו להם:
(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו"ל לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמחריס: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה ונשתתף מן הצבורים, ועליו הוא אומר צֶעֶבֶר זֹאת הָעֶמְדָּה (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות וצבור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצולן עד הפחות, וצבור השפחה חשוב מצבור השבי:
(30) ויקם פרעה. ממטמו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אֵין צֶבֶר אֶתְנֶהוּ (מהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם צבורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

<p>And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאהֲרֹן בְּלַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פָּקְדוּ מִגֵּד עִמִּי אֶת אֶתְיוֹן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזְלוּ פָּלְחוּ קֹדֶם יְיָ כַּמָּא דִּתְהִיטוֹן אֲמָרִין:</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם:</p>
<p>Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֶת עֲבֹכֶיךָ אֶת תּוֹרֵיכֶם וְדִבְרוּ כַּמָּא דְּמִלִּילְתוֹן וְאִיזְלוּ וְצִלוּ אֶת עַלְי:</p>	<p>גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:</p>
<p>And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וַתְּחִיזוּק מִצְרַיִם עַל עַמָּא לְאוֹחָא לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן מִן אֶרֶצָא אֲרֵי אָמְרוּ כּוֹלָנָא מֵיתִין:</p>	<p>וַתְּחִיזוּק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים:</p>
<p>And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַיִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמַע מוֹתֵר אֲצִוְתָהוֹן צָרִיר בְּלִבּוּשִׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:</p>	<p>וַיֵּשֶׂא הָעָם אֶת־בִּצָּקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרָתָם צָרֶרֶת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפְתָּגִמָּא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמָאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כֶּל־כֶּסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׁמֹלֹת:</p>
<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּיְהֶב יְיָ עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַאֲשִׁאֲלוּנֵהוּ וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי־נָתַן אֶת־חַן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּנְצְלוּ אֶת־ מִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַיִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֲלָפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בְּרַ מִטְפָּלָא:</p>	<p>וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סֻכְתָּה כְּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָפֵי רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטֶּפֶל:</p>

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרם, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלת, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק לאכנס וצקרכם יג:
(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אספה תפן ציגדו יצאים ועלות (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):
(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שס):
(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שצדמות הרצה הולכו עמהם, מחצבים היו את המעות (שס):
(35) כדבר משה. שאמר להם צמארים, וישאלו איש מֵאֵת רַעְיוֹ (שמות יא, צ): ושמלת. אף הן היו חשוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאומר צפסוק חשוצ (מכילתא שס):
(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אמה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיניו:

38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן עֲמֹהוּן וְעֵגָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:	38
39	And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּז לֹא חֻמֶּז אֲרִי אֲתַרְכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לֵאחֲזַקָּבָא וְאֵף זָנְדִין לֹא עֲבָדוּ לָהוֹן:	39
40	Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:	40
41	And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֻם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	41
42	It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לְיְהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לְשְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)	42

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נֶשְׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מִן עֲשִׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק של החמץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצקן של ישראל, שלא חמרו האֵין נא למדצר בלא דעה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִרְתִּי לָךְ קֶסֶד נְעוּרֶיךָ שֶׁבַח פְּלוֹטֶיךָ לְכַתֵּךְ אֶתְרִי צִמְדָּךְ צֶאֱרָךְ לֹא וְרֻעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׁרָאֵל לְה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישצו גרים בצרץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. בין הכל, משנולד יחזק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאצרהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משגזרה גזירת בין הצתרים עד שנולד יחזק. ואי אפשר לומר בצרץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם וזו שמונים של משה, לא תמנאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם וצלעים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה וצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמנאם ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר שָׁם אֶצְרָהָם וַיִּזְחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶצְרָךְ מִגְרִיָּהָם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יחזק, תמנאם מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגר ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכנן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן צאו מלחכי השרת אלל אצרהם לצשור, בט"ו בניסן נולד יחזק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הצתרים (מכילתא פי"ד):

43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכַח לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִם יֹאכַל בּוֹ:
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעַצְם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי-יָגוּר אִתָּךְ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִיהוָה הַמּוֹל לֹו כָל-זָכָר וְאִם יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָל לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	תּוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

- (42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטוו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר ולא יפן המסחית וגו':
- (43) זאת חקת הפסח. צי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצמשים (פסחים 15), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):
- (44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:
- (45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָל לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:
- (46) בבית אחד יאכל. צחורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי צחורות ויחלקוהו, אחת אומר צחורה אחת או אינו אלא צחית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחור וירדו גשמים שלא יכנסו לצחית, תלמוד לומר על הצחית אשר יאכלו אותו צחית, מכאן שהאוכל, אוכל צחית מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו צחית צחור, אין עליו צחית צחור, אין צחור צחור, אין צחור צחור: שצחור צחור:
- (47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צחור צחור צחור צחור, שנתנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:
- (48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מן נכר לא יאכל בו:

50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	סניעי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קֹדֶשׁ-לִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא:	2
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:	3
4	This day ye go forth in the month Abib.	הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:	4
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-יְהוָה עֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5

- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שבתורה (מכילתא שם):
- (2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד). וכן יפקירו צִדְקָה (תהלים כב, ח) יפתחו שפתיים: לִי הוּא. לעצמי קניתיים, ע"י שהכיתי צבורי מצרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצא, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּטֶר לנאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצֵא יָסָרִים צְפוּשָׁלוֹת (תהלים סח, ז), חֹדֶשׁ שהוא כשר לנאת:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבותיך וגו'. באצרהם הוא אומר, צִיּוֹם שהוא קֶרֶת ה' אֵת אֲבָרְךָ וגו' (בראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גוֹר צֶאֱרָךְ הִזָּאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶסֶב שָׂבָע עֲלֶיהָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זה מן העזים, והדבש זה מן התמרים ומן התאנים (רש"י

<p>6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p> <p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָּא קֳדָם יי:</p>	<p>6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p>
<p>7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p> <p>פִּטִּירָא יתאכיל ית שבעא יומין ולא יתחזי לך חמיע ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך:</p>	<p>7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p>
<p>8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:</p> <p>ותחזי לבךך ביום ההוא למימר בדיל דא עבד יי לי במפקי ממצרים:</p>	<p>8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:</p>
<p>9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרָיִם:</p> <p>ויהי לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך בדיל דתהי אורייתא דיי בפומך ארי ביד תקיפא אפקך יי ממצרים:</p>	<p>9 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרָיִם:</p>
<p>10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָהּ: (פ)</p> <p>ותטר ית קימא הדין בזמניה מזמן לזמן:</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָהּ: (פ)</p>
<p>11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּהּ לָךְ:</p> <p>ויהי ארי ועילנך יי לארע כנענאי כמא דקיים לך ולאבתך ונתנה לך:</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּהּ לָךְ:</p>
<p>12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהָעֶבֶרֶת כָּל-פִּטְרֵי-רֶחֱם לַיהוָה וְכָל-פִּטְרוֹ שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזָּכָרִים לַיהוָה:</p> <p>ותעבר כל פתח ולדא קדם יי וכל פתח ולד בעירא דיהון לך דכרין תקדיש קדם יי:</p>	<p>12 וְהָעֶבֶרֶת כָּל-פִּטְרֵי-רֶחֱם לַיהוָה וְכָל-פִּטְרוֹ שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזָּכָרִים לַיהוָה:</p>

מגילה (ו): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים 15), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, צטל דצר שנחשדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וקיה כי יאמרו אליכם צניכם מה העצדה הזאת לכם (שמות יב, כו), צצן רשע הכחז מדצר שהולא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך צצן שאינו יודע לשאלו, והכחז מלמדך שחפתח לו אתה צצברי אגדה המושכין את הלצ:

(8) בעבור זה. צעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ד' לי. רמז חסוד לנן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שחכחז פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טו), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרצותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו צכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אם תקיימהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והציאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושת אצות (מכילתא פ"ח):

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְכָל בּוֹכֶרָא דְחֲמֶרָא תַּפְרוּק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַּפְרוּק וְתַקְפִּיהּ וְכָל בּוֹכֶרָא דְאַנְשָׁא בְּבִינְךָ תַּפְדֶּה:</p>	<p>13 וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְאִם-לֹא תַּפְדֶּה וְעִרְפָתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִינְךָ תַּפְדֶּה:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָתָא:</p>	<p>מפטיי וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגַּם יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגַּם יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>	<p>קו פסוקים וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 210.

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצקסם את נחלתו לגֹּבֹהוּ (צמדזר כז, ח): שגר בהמה. גָּפֶל, שגרתו אמו ושלחמו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצבורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חֲלָפִיךָ, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה צממע, צא ופירש במקום אחר צִקְקָךָ וצִלְאָךָ. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצבור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל בלחימתן ממצרים, (שאיך לך אחד משראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מצרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צוקפין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבית תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מִקָּר יִאמְרוּ צִנְיָקְס לְצִנְיָנוּ (יהושע כז, כז), דצני גד וצני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם וסואל מה זאת, וצמקום אחר הוא אומר מה קָעֵלֶת וְהַקָּסִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דצרה תורה כנגד ארבעה צנים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צנים קרוין טטפת, טט צִקְפִי שמים, פת צאפריקי שמים (מנהדרין ד:). ומנחם חזרו עס והטף אל דָּרוֹס (יחזקאל כא, ז), אל שטיפו (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

<p>17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי בַשְּׁלַח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּיֹּאמַר אֱלֹהִים פְּנִינָתָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:</p>	<p>נשלח</p>
<p>18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>18</p>
<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשִּׁבְעִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעִלְיָתָם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>	<p>19</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בַּקֶּצֶה הַמִּדְבָּר:</p>	<p>20</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיְהוֹה הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֹּת יוֹמָם וּלְלַיְלָה:</p>	<p>21</p>

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נחם את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פנה אקך (משלי ו, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאווה הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נקנה לאש ונשיצה מנצימה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים, ועיין ברא"ם ובזמ"י שוב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוץ: (18) ויסב. הסיצם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וספסם צסוף (שמות ז, ג). קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו). וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיצתו במדבר גרם להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעמו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשצר את האוזן, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זיין שהכו ישראל בחרצ. ברש"י ישן) וכן הוא אומר, ואסם פעצרו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מנציין, כמו ויזקק את תניכיו (בראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה: (19) השבע השביע. השביעם שישציעו לצניהם, למה לא השציע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השציעם לכשיגאלו ויצאו משם, שישאוהו (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצבים העלו עמהם, שנאמר אתכם: (20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי בראשון צאו מרעמסס לסכות:

22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עַמָּא:	22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָא:	לוי וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְלִיָּה תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:	2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי הַיָּם תַּחֲתֵי תִּתִּי וַיִּתְּבוּ וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְּעִיל צָפוֹן נִכְחוּ תַּחְתּוֹ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיִּמַּר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעַוְבָּלִין אַנּוּן בְּאַרְעָא אֶחָד עַל־יְהוֹן מִדְּבָרָא:	3 וְאָמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאֶתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיָהוֹן וְאֶתְקִיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָיָה וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:	4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וַרְתֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְקְדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לְרַחֵם בְּדָרְךָ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצדו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא יסקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, לצד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צדך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שצנייהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיִּאֲבָדָם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁבִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִחַם לָכֶם, עליכם. אמרי לי אֲחִי הוא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"י כמו צִעֲמֶךָ הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדֵי נְהִירוֹת (איוב כח, יא), נִבְכִּי יָם (שם לח, טו). נככים הם, כלואים הם צמדצר, שאין יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וַיִּשְׁפָּטֵי אֱתוֹ וגו', ואחר כך וַתִּתְּנֵהוּ לְמִי וַתִּתְּנֵהוּ לְמִי וַתִּתְּנֵהוּ לְמִי (יחזקאל לח, ככג), ואומר שְׁמִי שֶׁצָּר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נודע צִיָּהוּדָה הַלֵּהִים (תהלים עו, ד), ואומר נודע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דצרי בן עמרם (שם):

<p>And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?'</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי-שְׁלַחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַיַּאֲסֵר אֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-עָמּוֹ וַתְּקִים יֵת רַתְּפִיָּה וַיֵּת עִמָּיהָ דִּבֶּר עִמָּיהָ:</p>	<p>6 לקח עמו:</p>
<p>And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם עַל-בָּלֹ:</p>	<p>7</p>
<p>And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:</p>	<p>8</p>
<p>And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי בְּתַרְיָהוֹן וְאֶדְבִּיקוּ יַתְּהוֹן כֹּד שָׂרֵן עַל יָמָא כָּל סוֹסוֹת רַתְּפִי פַרְעֹה וּפָרְשׁוֹתָי וּמִשְׁרִיתָיָה עַל פֶּם חִירְתָּא דִּקְדָּם בְּעִיל צָפוֹן:</p>	<p>שני אותם חננים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפון:</p>

(5) ויגדל למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, צאו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אלו מחר עמי (שמות יב, לא), ונהפך לבז עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יקהי זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא עצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. משקם בדברים, לקינו ונטלו ממונו ושלחנום, בואו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק, שנאמר ושלחם עליו:

(7) בחרור. נבחרים, בחר לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחרור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וגם מקנהו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצון את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצאות כתרמומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

- 10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.
- 11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?
- 12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'
- 13 And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.
- 14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'
- וּפָרַעַה הֶקְרִיב וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:
- הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמִּזְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֲלֵ-תִירְאוּ הִתְנַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:
- יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונחמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כל אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ג). באצרה הוא אומר, אל המקום אשר עמד שם (בראשית יט, כו). ציחק, לשחצצח (שם כד, סג). ציעקצ, ויפגע צמקום (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פלינאס"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' על יקס ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ג): ממוחננו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לזעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממתחנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי' פן מותנו, שנמות. וכן מי' פן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאצלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (פניני ג, ח), עד שיצ' צלוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשוב:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. צנצילנס, וכן פי' ה' נלסם להם, וכן אס לאל תריצון (איוצ יג, ח), וכן ויפער דער ל' (בראשית כד, ז), וכן ה' אסם פריצון לעל (שופטים ו, לא):

<p>15 And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־ תַּצְעֲקַ אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל וַיֵּסְעוּ:</p>	<p>שלישי יא</p>
<p>16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאֵת טוֹל יַת חוֹטְרְךָ וְאָרִים יַת־ יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהּ וַיִּיעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:</p>	<p>16 וְאֵתָה הָרַם אֶת־מִטְּךָ וּנְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:</p>
<p>17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאֵנָּה הֶאֱנַח מִתְקִיף יַת לְבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן וְאֶת־יִשְׂרָאֵל בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָיָה בְּרֶתְכוּהִי וּבְכָפְרֵשׁוּהִי:</p>	<p>17 וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָּדָה בְּפָרְעָה וּבְכָל־חִילוֹ בְּרֶכְבּוֹ וּבְכָפְרֵשׁוֹ:</p>
<p>18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרָאִי אֲרִי אֵנָּה יְיָ בְּאֶת־תִּקְרוּתִי בְּפָרְעָה בְּרֶתְכוּהִי וּבְכָפְרֵשׁוּהִי:</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֹּדִי בְּפָרְעָה בְּרֶכְבּוֹ וּבְכָפְרֵשׁוֹ:</p>
<p>19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>וַיִּסַּע מַלְאָכָא דִּיּוֹ דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאֶתָּא מִבְּתְרֵיהוֹן וַיִּסַּע עִמּוּדָא דְּעָנָא מִן קֳדָמֵיהוֹן וּשְׁתָּא מִבְּתְרֵיהוֹן:</p>	<p>19 וַיִּסַּע מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.</p>	<p>וַעֲלָא בֵּין מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עָנָא וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נֹהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְוַת דִּין כָּל לַיְלָא:</p>	<p>20 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֵּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־ קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקד"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נחונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על בני ועל פעל ידי תִּקְוִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינאח, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסם ויִבְלִי־סִטְרָאוֹת של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונין בדין צאומה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצנו מהלך לפניו, באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, בא זאב מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאֶנְכִי תַקְרָא לְאֶפְרַיִם קָקֶס על זְלוּעָתִיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו

<p>21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וַיֹּטֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנְלָךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קְדוֹמָא וַתִּקַּף כָּל לַיְלָא וַשּׁוּי יַת יַמָּא לַיְבָשָׁתָא וַתִּבָּצְעוּ מֵיָא:</p>	<p>21 וַיֹּטֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנְלָךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קְדוֹמָא וַתִּקַּף כָּל לַיְלָא וַשּׁוּי יַת יַמָּא לַיְבָשָׁתָא וַתִּבָּצְעוּ מֵיָא:</p>
<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וַיֵּבְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וַתְּהִי חוֹמָה לָהֶם חֲמִינִים וּמִשְׁמָאלָם:</p>	<p>22 וַיֵּבְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וַתְּהִי חוֹמָה לָהֶם חֲמִינִים וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיֵּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹסוֹת פָּרְעֹה רֶתְמוֹתָיו וּפָרָשָׁיו:</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיֵּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹסוֹת פָּרְעֹה רֶתְמוֹתָיו וּפָרָשָׁיו:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַהֲיָה בַּמָּטְרַת צַפְרָא וְאַסְתַּכִּי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בַּעֲמוּדָא דְּאִישְׁתָּא וְעָנָא וַשִּׁגִּישׁ יַת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וַהֲיָה בַּמָּטְרַת הַפֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַאֲעָדִי יַת גִּלְגָּלִי רֶתְמוֹתָיו וַיִּנְהָגוּ בְּכִבְדָּת נִיאָמַר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>25 וַיִּסֹּר אֶת אִפְּן מִרְכָּבוֹתָיו וַיִּנְהָגוּ בְּכִבְדָּת נִיאָמַר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם:</p>

ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מזרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):
 (21) ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים
 אֲפִיָס (ירמ' יז, יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שֶׁצָרָךְ בְּלִצְיָמִים (יחזקאל כז, כו), הָהָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹם
 קָדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצבועים (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסובין לפני המקום אלא כסוס אחד:
 (24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצוקר אשמורת הצוקר (צרכות ג.).
 ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס
 אונקלוס מפרש: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאַסְתַּכִּי, אף הוא לשון הצטת, כמו שְׁדָה צִפִּים
 (צמדצר כג, יד), לְתַקַּל כְּכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותה כטיט, ועמוד אש מרתחו, וטלפי סוסיהם
 משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון צלע"וערצבס, נטל סגִיזות שלהם. ושנינו צפרקיר"ר אליעזר
 צנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצל כללן, וַיִּרְעַם ה' צָקוֹל גָּדוֹל וגו' על פִּלְשִׁתִּים וַיִּהְיֶם
 (שמואל א' ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיו שצבים צהם נעים ואצריהן מתפרקין:
 וינהגוהו בכבדות. צהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, צמדה שמדדו וַיִּקְצַד לְצוֹ הוּא וַעֲבָדוּ (שמות ט, לד), אף כאן וינהגוהו
 צבצבות: נלחם להם במצרים. צמריים. דבר אחר צמריים, צארץ צמריים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם
 שנשאר צמריים:

<p>And the LORD said unto Moses: 26 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִמָּה אֶת- יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל- מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָּו וְעַל-פָּרָשָׁיו: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָת יָדְךָ עַל יָמָא וַיִּתְּנוּן מִיָּא עַל מִצְרָאֵי עַל רֶתְכִיחוֹן וְעַל פָּרָשֵׁיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִמָּה אֶת- יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל- מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָּו וְעַל-פָּרָשָׁיו: רצעי</p>
<p>And Moses stretched forth his hand 27 over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בִּקְרֹל לְאַיְתָּנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יָמָא וַתֵּב יָמָא לְעֵדֶן צִפְרָא לְתוֹקֶפִיָּה וּמִצְרָאֵי עָרְקִין לְקִדְמוֹתֶיהָ וַשִּׁנִּיק יְיָ יָת מִצְרָאֵי בְּגוּ יָמָא:</p>	<p>וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בִּקְרֹל לְאַיְתָּנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: 27</p>
<p>And the waters returned, and 28 covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא- נִשְׁאַר בָּהֶם עַד-אַחֵר: וַתֵּבּוּ מִיָּא וַחֲפּוֹ יָת רֶתְכִיָּא וַיָּת פָּרָשֵׁיא לְכָל מִשְׁרֵית פְּרֹעֶה דְּאַלַּע בְּתִרְיָהוֹן בִּיָּמָא לֹא אִשְׁתָּאַר בָּהוֹן עַד חַד:</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא- נִשְׁאַר בָּהֶם עַד-אַחֵר: 28</p>
<p>But the children of Israel walked 29 upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּגוּ יָמָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּגוּ יָמָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם: 29</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּתוֹךְ הַיָּם וַתְּמִיִּם לְהֵם חֲמָה מִיָּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם: 29</p>
<p>Thus the LORD saved Israel that day 30 out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת- יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל- שְׂפַת הַיָּם: וַפָּרַק יְיָ בַּיּוֹמָא הַהוּא יָת יִשְׂרָאֵל מִיָּדָא דְּמִצְרָאֵי וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יָת מִצְרָאֵי מֵיתִין עַל בִּיךְ יָמָא:</p>	<p>וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת- יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל- שְׂפַת הַיָּם: 30</p>
<p>And Israel saw the great work 31 which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ) וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יָת גְּבוּרַת יְדָא רַבְתָּא דְּעַבְד יְיָ בְּמִצְרָאֵי וַדְּחִילוּ עָמָא מִן קִדְּם יְיָ וַהֲיִמִּינוּ בְּמִימְרָא דְּיִי וּבְנִבְיֵאוֹת מֹשֶׁה עַבְדֵּיהָ:</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ) 31</p>

(26) וישובו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם ויכסו על מצרים:
 (27) לפנות בקר. לעת שהזקוק פונה לנצל: לאיחנו. למקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים
 ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליין למטה והמתחון למעלה, כך היו עולין ויורדין
 ומשמזרין צים, ונתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשִׁנִּיק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרבה יש במדרש
 אגדה:
 (28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לְכָל פְּלִיז פְּעֻשָׁה נְחֻשָׁת (שמות
 כז, ג), וכן לְכָל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, בְּכָל עֲצָדָהוּ (שם יט), וַיִּסְלַח וַיִּמְתְּרֵהָ לְכָל פְּלִיָּה, ואינה אלא תקון לשון:
 (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן היס על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מלד זה, כך הם
 עולין מלד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:
 (31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד
 ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 204.

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
יְת תּוֹשְׁבַחָתָא הָדָא קְדָם יי
וְאָמְרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי
קְדָם יי אֲרִי אֶתְנָאֵי עַל גִּיּוֹתֵנָא
וְגִיּוֹתָא דִּילֵיהּ הִיא סוּסָא
וְרִכְבָּיָהּ רָמָא בִּימָא:

XV אֲזַ יִשִּׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאָה
גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:

2 The LORD is my strength and song,
And He is become my salvation;
This is my God, and I will glorify
Him; My father's God, and I will
exalt Him.

תּוֹקְפִי וְתוֹשְׁבַחָתִי דְחִילָא
יי אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהוּהּ לִי
לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנִי
לֵיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי
וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:

2 עֲזִי וְזִמְרַתִּי יְהוָה-לִי לִישׁוּעָה
זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי
וְאֶרְמָמְנָהּ:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אז ידבר יהושע (יהושע י, יב). וכן יצית יעשה לבח פרעה (מלכים-א ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן זיהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אז ישיר ישראל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי צאר ענו לה. אז יצנה שלמה צמה (מלכים-א יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא צנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן החורה, וכן בכלל, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא צנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד וכן מיד, כגון קָכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנו (במדבר ט, כג), וַיֵּשֶׁר יְהוָה הָעָקֵן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרנומו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי ישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברשי"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו חוספת, ולא כמדת צער ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמה. השליך, וכן וקמיו לגאוף אֶתְּנוּ נִקְרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אָקֵן פִּנְקָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותשבחתי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֱלִיף אֶתְמַרְהָ (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שלישי ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלישים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הִיָּצִי צִמְמִים (שם קכג, א), שִׁכְנִי צִמְמִי סֵלַע (עובדיה א, ג), שִׁכְנִי סֵנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לַעֲזֹרֶת ה' (שופטים ה, כג), צִמְצֹרֶת ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצֹרֶת צִי הָדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּמְוֹר (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיזִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכרייתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַצִּיָּת סָבִיב לְהִיָּקֵל וְלִדְבִיר וַיַּעֲשֶׂה לָּעוֹת סָבִיב (מלכים-א ו, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וַיִּשְׁרָאֵל הַיָּסָדִים צָעָרִי יְהוָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם חֲצָצֵם (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִצְלָתִי יִלְכֶּת ה' וגו' וַיִּשְׁחָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַהֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ (שם לו"ז), מתו היה לו לומר.

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יי מֵאֲרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יי שְׁמִיָּה:	3
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכַּבֹּת פָּרְעֹה וַחֲיָלָו יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר שְׁלִשְׁוֹ טָבְעוּ בַיָּם-סוּף: רַתְּכֵי פָרְעָה וּמִשְׁרֵיתֶיהָ שָׁדִי בִימָא וּמִבְחָר גְּבֻרָתֵי אֲטָבְעוּ בִימָא דְסוּף:	4
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תַּהֲמַת יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַמְצוֹלָת כָּמוֹ-אָבֶן: תַּהֲמַת יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַמְצוֹלָת לְעוֹמֵקָא כָּאֲבָנָא:	5
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינֶךָ יְהוָה נֹאדָרִי בַכֹּחַ יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינֶךָ יי אֲדִירָא בַחֲיָלָא יְמִינֶךָ יי תִּבְרַת סְנָאָה:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגְיָ תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻדָּת שְׁלַחַת רִיגוֹן שִׁינְיוֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׁא: וּבְרָב גְּאוּנָךָ תִּתְרַס קִמְיָךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֹאכְלֵמוֹ כְּקָשׁ:	7

וְאֶשֶׁר לֹא שָׁם לָצוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעַז (שמות ט, כא), הִיָּה לוֹ לומר עַז: זֶה אֵלֵי. כַּכְּדוֹד נִגְלָה עֲלֵיהֶם וְהָיוּ מֵרָאִי אֹתוֹ בְּאֶצְבַּע, רֹאשֶׁהָ שִׁפְחָה עַל הַיָּם מֵהָ שְׁלֹא רָאוּ נְבִיאִים: וְאֵנֹדוֹ. אֲנוֹקְלוֹס תִּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹה, נוֹה שְׁלֵמָן (ישעיה לג, כ), לְנוֹה צֶאֱן (שם סה, י). דְּבַר אַחֵר וְאֵנֹדוֹ, לִשׁוֹן נוֹי, אֶסְפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוּ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן מֵהָ דְּוָדָּה מְלוֹד, דְּוִיד צֶאֱן וְאֵלֹדוֹס (שיר השירים ה, טי), וְכָל הַעֲנִין: אֱלֹהֵי אֲבִי. הוּא זֶה, וְאֵרֹמְמָנֵהוּ. אֱלֹהֵי אֲבִי, לֹא אֲנִי תַּחֲלַת הַקְּדוּשָׁה, אֲלֵא מוֹחֲזָקָתָהּ וְעוֹמְדָתָהּ לִי הַקְּדוּשָׁה, וְאֵלֵהוּמוֹ עַלִי מִימֵי אֲבוֹתֵי:

(3) ד' אִישׁ מִלְחָמָה. כְּעַל מִלְחָמָה, כְּמוֹ אִישׁ נֶעְמִי (רות א, ג), וְכָל אִישׁ וְאִישׁ מִתּוֹרְגָמִין כְּעַל, וְכָן וְכָן וְכָן וְכָן לְאִישׁ (מלכים א-ב, ז, לגזור: ד' שְׁמוֹ. מִלְחָמוֹתָיו לֹא כְּכִלֵי זִינָן, אֲלֵא בְּשִׁמּוֹ הוּא נִלְחָם, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר דּוֹד וְאֵלֵיךְ צֶאֱן ה' קָצָאוֹת (שְׁמוּאֵל-א יז, מה). דְּבַר אַחֵר ה' שְׁמוֹ, אֵף בְּשִׁפְחָה שֶׁהוּא נִלְחָם וְנוֹקֵם מֵאוֹיְבָיו, אֹתוֹ הוּא בְּמַדְמוֹ לְרַחֵם עַל בְּרוּאָיו וְלִזְנוֹן אֵת כָּל בָּאֵי עוֹלָם, וְלֹא כְּמַדְמַת מַלְכֵי אֲדָמָה, כִּשֶּׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה פּוֹנֵה עֲזָמוֹ מִכָּל עַסְקִים, וְאֵין צוֹ כֵּחַ לַעֲשׂוֹת וְזוֹ:

(4) יָרָה בָּיָם. שְׂדֵי צִימָא, שְׂדֵי לִשׁוֹן יִרְיָה. וְכָן הוּא אֹמֵר אֲנִי יָרָה יָרָה (שמות יט, יג), אֲנִי אֲשַׁקְּדָהּ אִשְׁשָׁדִי, וְהִתִּי"ו מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּלוֹ בְּמִקְוֵם הַתַּפְעֵל: וּמִבְחָר. שֶׁם דְּבַר, כְּמוֹ מִרְכָּבָה, מִשְׁכָּב, מִקְרָא קִדְשׁ: טָבְעוּ. אֵין טָבְעִיהָ אֲלֵא בְּמִקְוֵם טִיט, כְּמוֹ טָבְעִיתִי צִיּוֹן מְגוֹלָה (תהלים סט, ג), וַיַּעַז יְרִמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מִכִּילָתָהּ (פ"ד). מִלְמַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַיָּם טִיט, לְגַמּוֹל לֵהֶם כְּמַדְמַת שֶׁשֶּׁעֲבָדוּ אֵת יִשְׂרָאֵל בְּחוֹמֵר וּבִלְבָנִים:

(5) יִכְסִּימוּ. כְּמוֹ יִכְסוּס, וְהִי"ד הַאֲמַנְעִית יִתִּירָה צוֹ, וְדֶרֶךְ מִקְרָאוֹת בָּכָךְ, כְּמוֹ וְיִבְקֶרְךָ וְלֹאֲנֶךָ יִרְצִין (דברים ח, יד), יִרְוִין מִדְּשֵׁן בִּיתֶךָ (תהלים לו, ט), וְהִי"ד רֹאשׁוֹנָה שֶׁמִּשְׁמַעָה לִשׁוֹן עֲתִיד, כִּךְ פִּרְשׁוּהוּ, טָבְעוּ בָּיָם סוֹף כְּדִי שִׁיחֲזֹרוּ הַיָּם וְיִכְסוּ אֹתוֹן. יִכְסִּימוּ, אֵין דּוֹמֵה לוֹ בְּמִקְרָא בְּנִקּוּדוֹ, וְדֶרֶךְ לֵהִיּוֹת בְּנִקּוּדוֹ יִכְסִּימוּ בְּמִלָּא"פּוֹס (גס כֵּאֵן מוֹכַח לֵהִיּוֹת חוֹלָם כְּמ"ש): כְּמוֹ אֲבָן. וּבְמִקְוֵם אַחֵר לָלוּ כְּעוֹפֶרֶת, וּבְמִקְוֵם אַחֵר יֹאכְלֵמוֹ כְּקָשׁ, הַרְשָׁעִים כְּקָשׁ, הוֹלִכִים וּמִטּוֹרְפִין עוֹלִין וְיוֹרְדִין. צִיּוֹנִים כְּאֲבָן, וְהַכְּשִׁים כְּעוֹפֶרֶת, שִׁנְחוּ מִיָּד:

(6) יִמְיִנֶךָ. יִמְיִנֶךָ. שְׁנֵי פַעֲמִים, כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רָצוֹנוֹ שֶׁל מִקְוֵם הַשְּׁמָאֵל נַעֲשִׂית יִמִּין: יִמְיִנֶךָ ד' נֹאדָרִי בְּכַח. לֵהֲלִיל אֵת יִשְׂרָאֵל, וְיִמְיִנֶךָ הַשְּׁנִית תִּרְעֵץ אוֹיֵב. וְלִי נִרְאָה, אֹתָהּ יִמִּין עֲזָמָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב, מֵהָ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵאדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִלְּאָכוֹת צִיד אַחַת. וּפְשׁוֹטוֹ שֶׁל מִקְרָא, יִמְיִנֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח מֵהָ מִלְּאָכְתָּהּ, יִמְיִנֶךָ, הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וְכִמָּה מִקְרָאוֹת דּוֹגְמָתוֹ, כִּי הִנֵּה אִיִּצְיָךְ ה' כִּי הִנֵּה אִיִּצְיָךְ יֹאבְדוֹ (תהלים צב, י), עַד מִתִּי רָשָׁעִים ה' עַד מִתִּי רָשָׁעִים יַעֲלֹזוּ (שם צד, ג), נִשְׁאָר נִשְׁאָר ה' נִשְׁאָר נִשְׁאָר קוֹלָם (שם לג, ג), לֹא לֵנוּ ה' לֹא לֵנוּ (שם קטו, א), אֲשַׁנֶּה נֶאֱסָה ה' אֲשַׁנֶּה אֶת הַשְּׁמָיִם (הושע ז, כג), אֲלֹכֵי לֵה' אֲלֹכֵי אֲשַׁרִּיהָ (שופטים ה, ג), לֹלֵי ה' וְגו' לֹלֵי ה' אֲשַׁרִּיהָ לֵנוּ צָקוּס עֲלֵינוּ אֲדָם (תהלים קכד, אצ), עוֹרֵי עוֹרֵי דְּצוֹרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּצָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסָהּ רָגַל רָגַל עֲנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֶרְצָם לְנִתְלָה נִתְלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ (תהלים קלו, כאכצ): נֹאדָרִי. הִי"ד יִתִּירָה, כְּמוֹ רָצִיתִי עָם, שְׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת (איכה א, א), גְּנָבְתִי יוֹם (צִרְאִשִּׁית לֹא, לט): תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תַּמִּיד הִיא רּוֹעֲנָתָהּ וּמִשְׁבַּרְתָּהּ הָאוֹיֵב, וְדוֹמָה לוֹ וַיִּרְעֲעוּ וַיִּרְצְנוּ אֵת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בְּשׁוֹפְטִים (י, ח). (דְּבַר אַחֵר, יִמְיִנֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח הִיא מִשְׁבַּרְתָּהּ וּמִלְקָה אוֹיֵב):

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְרוּחַ אֶפְיֹךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>	<p>8 וּבְרוּחַ אֶפְיֹךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>יָחֹה אָמַר סִנְאָה אֲרֹדֶנָּה אֲדַבִּיק אֶפְלִיג בְּזֹמָת תִּסְבַּע מִנְהוֹן נִפְשִׁי אֶשְׁלֹף חֲרָבִי תִּשְׁחַדּוּנִי יָדַי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֲרֹדֶנָּה אֶחְלֶק שָׁלַל תִּמְלָאמוּ נִפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תִּדְרִישְׁמוּ יָדַי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרֶךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֶשְׁתַּקְעוּ כַּאֲבָרָא בְּמִיִּן תִּקְיִפִּין:</p>	<p>10 נִשְׁפְּתָה בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלָלוּ כַּעֲפֹפֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

(7) וברב גאונך. אם היד בלנד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיֶינָה (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוּ סוּד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפיו. היואל משני נחירים של אף, דָּבַר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע ארון הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן עָלָה עָשָׁן צָאָפוּ (תהלים יח, ט), וכן ימרוח אפיו יָכְלוּ (איוב ד, ט), וזהו שאמר לַמֶּעַן שְׁמִי אֶחְרִיף אֶפִּי (ישעיה מה, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלתִי אֶחְטָטֶם לָךְ (שם), ולמען תהלתי אשים חטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יאלו. לך, בשצילך. אחטם, כמו נאקה בחטם, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעַלְמֵי סָרָה מִנִּי חָרָב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקֶץ וחרון, מגזרת חרה, כמו רָצוֹן מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וְחָמָתוֹ צָעָרָה זֹו (אסתר א, יג), ובגזרת החמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו עֲרַמַת טָטִים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכית: בערמו מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרמו כְּשֹׁר, כחומה: נד. לשון צָבֹר וכנוס, כמו גִּד קָזִיר צִיִּים גִּטְלָה (ישעיה יז, יא), פֶּנֶס פֶּנֶד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הם, אלא כונס לשון אוסף וצור הוא, וכן קמו גִּד אֶסֶד (יהושע ג, טז), וַיַּעֲמֵדוּ גִד אֶסֶד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במללאפ"ס (חול"ס), כמו שִׁמְיָה דַּמְעָתִי בְּנֶאֱדָךְ (תהלים נז, ט), אֶת נֶאֱדָךְ (שופטים ד, כ): קבאו. כמו וכָבְדָּהּ סַקְפִּיאֲנִי (איוב י, ו), שהקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המזרים על האבן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לַב הַשָּׁמַיִם (דברים ד, יא), אֶלְבָּד הָאֵלָה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, כְּשִׁפְסָם צדצרים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם. רוחי ורנוני, ואל תחמה על חיצה המדצרת בשתים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נִסְפָּנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. ולא יָכְלוּ דָּבְרוּ לָשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. צָנִי וְאֶלְנִי (ירמיה י, כ), כמו יאלו ממני. מקפר צָעִדִי אֲגִידֵנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁקִיָּה (בראשית מב, לה), וְכִלְיוֹ יִרְקוּ (ירמיה מה, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היואל, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה, אצל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וַיִּקַּח אֶת טַגְיָאֵיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרצו, מצינו הלשון מוסב אף על היואל, שָׁמֶן חוֹרֵק (שיר השירים א, ג), וְלֹא חוֹרֵק מִכְּלִי אֶל פְּלִי (ירמיה מה, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקוּ סִדְבָּתָם עַל יְפִי סִדְבָּתָם (יחזקאל כח, ז), דחירס: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל-א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נֶשֶׁף צָהָם (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מנולה: כעופרת. אצר,

<p>Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?</p>	<p>לִית בָּר מִנֶּךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא יִ לִית אֱלֹה אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא דְחִיל תּוֹשְׁבָהּן עֲבִיד פְּרִישָׁן:</p>	<p>מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלָּת עֲשֵׂה פִּלָּא:</p>
<p>Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.</p>	<p>אֲרִימָת יְמִינֶךָ בִּלְעֲתָנוּן אֲרָעָא:</p>	<p>נָטִיתָ יְמִינֶךָ תִּבְלַעְמוּ אָרֶץ:</p>
<p>Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.</p>	<p>דִּבְרָהִי בְּטִבְנוּתֶךָ לְעַמָּא דָּנָן דִּפְרָקְתָּא דִּבְרָהִי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשֶׁךָ:</p>	<p>נָחִיתָ בְּחֶסֶדֶךָ עִם־נֹו גְאֻלָּתָ נִתְּלָתָ בְּעֻזָּךָ אֶל־גִּוָּה קְדֻשָּׁךָ:</p>
<p>The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמְּמִיָּא וְזָעוּ דְחִלָּא אֲחֻדְתָּנוּן לְדָהוּן יְתִבִּין בִּפְלִשְׁתָּ:</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אֲחֻזָּ יִשְׁבִּי פְלִשְׁתָּ:</p>
<p>Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.</p>	<p>בְּכֵן אֲתִבְהִילוּ רִבְרִבֵּי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחֻדְתָּנוּן רְתִיתָא אֲתִבְרוּ כָל דָּהוּן יְתִבִּין בִּכְנָעֵן:</p>	<p>אֲזִי נִבְהָלוּ אֱלֹופֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֻזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:</p>
<p>Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהוֹן אֵימָתָא וְדִחְלָתָא בְּסִגִּי תוֹקְפֶךָ יִשְׁתַּקִּין כְּאֲבָנָא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּךְ יִי יְת אֲרֻנָּא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּא דָּנָן דִּפְרָקְתָּא יְת יִרְדְּנָא:</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וְפָחַד בְּגִדְל זְרוּעָה יְדָמוּ כְּאֲבָן עַד־ יַעְבֵּר עַמָּךְ יְהוָה עַד־יַעְבֵּר עִם־נֹו קְנִיתָ:</p>

פלו"ס צלע"ו:

- (11) באלים. בחזקים, כמו וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, ג), אֵילֵינִי לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה (תהלים כז, כ): נורא תהלת.
יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לָךְ דְּמִיָּה תְהִלָּה (שם סה, ז):
(12) נשית ימינך. כשהקצ"ה נוטה ידו, הרשעים פָּלִים וּפְלִים, לפי שהכל נתון בידו וּפְלִים זהטייתה, וכן הוא אומר, וְה' יִטֶּה יָדוֹ וְקָשַׁל עוֹזֶר וְנָפַל עֶזֶר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחתנים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצרין:
תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
(13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס מרגס לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
(14) ירגזון. מתרגזין: ישבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו בחזקה, כמפורש בדצרי הימים, והרגום אנשי גת:
(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אניות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צְרִיצִים פְּמִנְגָּנָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לבלתינו ולירש את ארצנו:
(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פִּי שָׁמְעָנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹצִיָּשׁ וגו' (יהושע ג, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כמרגמו: קבית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחצב על האדם:

<p>Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of 17 Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.</p>	<p>תְּבַלְאֵמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהָרַיִן נַחֲלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֶתָ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כוֹנֵנוּ יְדִידֶךָ תְּשִׁילֵנוּ וְתַשְׂרִינוּ בְּטוֹרָא דְּאַחֲסִנְתָּךְ אַתְרָא לְבֵית שְׁכִינְתְּךָ אַתְּקִינְתָּא יי מִקְדָּשָׁא יי אַתְּקִינְתָּא יְדִידֶךָ</p>	<p>17 תְּבַלְאֵמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהָרַיִן נַחֲלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֶתָ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כוֹנֵנוּ יְדִידֶךָ</p>
<p>18 The LORD shall reign for ever and ever.</p>	<p>יי מַלְכוּתִיָּה לְעֻלְמָא וּלְעֻלְמֵי עֻלְמֵיָּא:</p>	<p>18 יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֻלָּם וָעֶד:</p>
<p>For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his 19 horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.</p>	<p>אֲרֵי עָלּוּ סוּסוֹת פָּרְעֹה בְּרִתְכוּהֵי וּבִפְרָשׁוֹהֵי בִּימָא וְאַתִּיב יי עֲלִיהוֹן ית מִי יִמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּגוּ יִמָּא:</p>	<p>19 כִּי בָא סוֹס פָּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַיַּבֵּן יִשְׂרָאֵל הֹלְכוֹ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)</p>
<p>And Miriam the prophetess, the 20 sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.</p>	<p>וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אַחֲתֵיהָ דְּאַהֲרֹן ית תוּפָא בִידָהּ וַנִּפְקָא כָּל נְשִׂא בְּתֵרְהָא בְּתוּפִין וּבַחֲנָנִין:</p>	<p>20 וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֹת אַהֲרֹן אֶת־תוּפָא בִידָהּ וַתֵּצֵא כָּל־הַנְּשִׂים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֻלָּת:</p>
<p>And Miriam sang unto them: Sing 21 ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>וַמַּעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קֹדֶם יי אֲרֵי אַתְּגָאֵי עַל גִּיּוֹתֵינָא וְגִיאּוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוּסִיא וְרִכְבִּיהּ רָמָא בִּימָא:</p>	<p>21 וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־נָאֵה גָאֵה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם: (ס)</p>
<p>And Moses led Israel onward from 22 the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.</p>	<p>וְאַטִּיל מֹשֶׁה ית יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְּסוּף וַנִּפְקוּ לְמַדְבָּרָא דְּחִגְרָא וְאִזְלוּ תֵּלְתָא יוֹמִין בְּמַדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מַיָּא:</p>	<p>22 וַיֵּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־ סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם:</p>

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא צהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף ק"ט:) וצמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אף ד'י יסדה ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל אֶלְכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא צסוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שצדור שהקצ"ב עושה להם נסים, והו"ו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוין אחרי, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

<p>23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מִרְיָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְיָה כִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְיָה:</p>	<p>23 וַיָּבֹאוּ מִרְיָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְיָה כִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְיָה:</p>
<p>24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'</p>	<p>וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>	<p>24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>
<p>25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;</p>	<p>וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:</p>	<p>25 וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:</p>
<p>26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם קִבַּלְתָּ תִּקְבֹּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהִי וְדִכְשֶׁר קְדְמוּהִי תַעֲבִיד וְתִצִּית לְפָקוּדוֹתַי וְתִטֵּר כָּל קִימוּתַי כָּל מִרְעִין דְּשׁוּיָתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּיְנִין עֲלֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱסֹד:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר אִם-שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹלִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיִּשְׁרָ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵי: (ס)</p>
<p>27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיִּחַנּוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>	<p>חמשי וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיִּחַנּוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מנרים את קוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם צים, וגדולה הייתה ציזת הים מציזת מנרים, שנאמר תורִי וְהָ עַשְׂתָּה לָךְ עַם נְקֻדֹת הַכֶּסֶף (שיר השירים א, יא. מכלתא פסחא סוף פ"ג). לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צסוק חיצה צמקוס למ"ד בתחלתה, והת"י היא צמקוס ה"א הנשרשת בציזת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדצקת לה"א שהוא מוסיק צמקוס הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בציזת תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמָה חֵין לִי (ישעיה כז, ד), וְחַמְחוּ צְעָרָה צו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הִנֵּה חַמְחִי צְלָהָה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ז, ו), וְהַמְחוּ חַיָּה לְקָס (איוב לג, כ). צִין חֲמָה (שופטים ד, ה), וְחַמְחוּ חֲרָמָה (שמואל א-ב, יז):

(24) וירגנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְחַמְחוּ עָמָה, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמר ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרחיות של תורה שיתעסקו בהם, שצת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:): ושם נסדחו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו צמשה צלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזירת מלך צל שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור צלל, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך (מכלתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען נתנל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איוון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לְשֶׁרְךָ (משלי ג, ח):

<p>XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>XVI וַיֵּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;</p>	<p>וְכָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מָרְדוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>	<p>2 (כ) וַיִּלִּינוּ (ק') וַיִּלְוֹנוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>
<p>3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן: 'הָיִינוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם כְּשֶׁבָתָנוּ עַל־סֵדֶה הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לֶשֶׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הָעָם:</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יָתֵן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם כְּשֶׁבָתָנוּ עַל־סֵדֶה הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לֶשֶׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הָעָם:</p>
<p>4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָה מַחִית לָכֵן לֶחֶם מִן־שָׁמַיִם וַיִּפְקֹן עָמָּה וַיִּלְקְטוּן כֹּתֶם יוֹם בְּיוֹמָהּ בְּדִיל דַּאֲנַסִּינוּן הִיָּכֹן בְּאֻרְתִּי אִם־לֹא:</p>	<p>יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיִּצָּא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הַיּוֹלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:</p>
<p>5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹמָה שְׁתִּיתָאָה וַיַּתְקִינוּן יַת דִּינִיתוֹן וַיְהִי עַל חֹד תִּרְיִן עַל דִּילְקֻטוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>5 וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וַיַּכְיֵנוּ אֶת־אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנָה עַל־אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:</p>

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצטים נזדמנו להם: וע' חמרים. כנגד שצעים זקנים: (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חגיגה זו, לפי שבו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והזכירו למן, למדנו, שאכלו משירי הצֶק (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צ"ז באייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז:): (2) וילוו. לפי שכלה הלחם: (3) מי יתן מותנו. שגמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיטקא, לו מחנו, הלאי והיינו מתים: (4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום ללורך מחר (מכילתא ויסע פ"ב): למען אנחנו הילך בתורת. אם ישמרו מותם התלויות צו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט: (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והיו ללקט לקס משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, והיו על פן הוא נתן לקס ציוס הששי לקס יומים, ונתן לכס צרכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

<p>6 And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲרִי יְיָ אִפִּיק יִתְּכֹן מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בִּשְׁמֵעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>	<p>7 וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בִּשְׁמֵעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>
<p>8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכֵן בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכַל וְלִחְמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבֵּעַ בְּדִשְׁמִיעוֹן קִדְמוֹהִי תוֹרַעְמְתְּכֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וְנַחֲנָא מָה לָּא עֲלָנָא תוֹרַעְמְתְּכֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּתְתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בִּשְׁמֵעַ יְהוָה אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>
<p>9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימַר לְכָל כְּנֹשְׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קִדְמוֹהִי תוֹרַעְמְתְּכֹן:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֵמַר אֶל-כָּל-עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלֹנְתֵיכֶם:</p>
<p>10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַהֲוָה כַּד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֹשְׁתָא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וְאַתְפְּנִיאוּ לְמַדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אַתְגְּלִי בַעֲנָנָא:</p>	<p>10 וַיְהִי כַּדְבָּר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ)</p>

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו: (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בצדק נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאומכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנו לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך ציריכם, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה בצקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה'. ועל כרחי אני זקוק לפרש תליון בלשון תפעילו, מפני דגשם וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן הקעס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תליון, הייתי מפרשו לשון תלוננו, עכשיו הוא משמע תליון את האחרים, כמו במרגלים ויליון עליו את כל העדה (במדבר יד, ז): (8) בשר לאכול. ולא לשווע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשווע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עלינו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: שם וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
- 12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.' שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קְדָמִי יְת תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּיל עֲמִהוֹן לְמִימֹר בֵּין שְׁמֵשָׁא תִיכְלוּן בִּסְרָא וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוּן לַחְמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי אֱלֹהֵכֶון:
- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp. וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלֹו וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה: וַהֲוָה בְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שְׁלֹו וַחֲפַת יְת מִשְׁרִיתָא וּבִצְפָרָא הָיְתָה נַחֲתַת טָלָא סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁרִיתָא:
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground. וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וַהֲוָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מַחְסָפִס דֶּק כִּכְפֹּר עַל־הָאָרֶץ: וּסְלִיקַת נַחֲתַת טָלָא וַהֲוָה עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דְעֵדֶק מְקַלָּף דְעֵדֶק דְגִיר כְּגִלְדָא עַל אֶרֶא:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.' וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחִיו מִן הָוָא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הָוָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הָוָא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: וַחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גִבֶּר לְאֲחֵיהֶי מִנָּא הָוָא אֲרִי לֹא יָדְעוּן מָא הָוָא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן הָוָא לַחְמָא דִּיהִב יי לְכוֹן לְמִיכָל:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.' זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטְו מִמֶּנּוּ אִישׁ לִפְי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלַת מִסִּפֶּר נַפְשֵׁיתִיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ: דִּין פְּתִגְמָא דְפִקִּיד יי לְקוּטְו מִנִּיה גִבֶּר לְפוּם מִיכְלִיה עֹמֶרָא לְגִילְגִּילְתָא מִנִּין נַפְשִׁתִּכוֹן גִבֶּר לְדְבִמְשַׁכְנִיה תִּסְבוּן:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצִדְקָת הַטָּל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכלתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם חמלא שפופרת של ציפה טל, ומסתום את פיה ומניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדצר וגו': דק. דצר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס צחוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס חרגס מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א צלע"ז דְעֵדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גצי כסוי הדס, הגיר והצניף. דְעֵדֶק כְּגִיר כְּגִלְדָא על אֶרֶא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, מוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיבה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמֶן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמְּעַיֵט: וַעֲבָדוּ בֶן יִשְׂרָאֵל וַלְקָטוּ דָּאֲסָגִי וְדָאֲזָעֵר:
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבֶּה וְהַמְּמַעֵיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי-אֲכָלוֹ לְקָטוּ: וְכָלוּ בַעֲמֹמְרָא וְלֹא אוֹתֵר דָּאֲסָגִי וְדָאֲזָעֵר לֹא חִסֵּר גְּבֵר לְפֻם מִיכְלִיהָ לְקָטוּ:
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל- יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לַהוֹן אֲנֹשׁ לֹא יִשָּׁאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא:
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וְאִשְׁאֲרוּ גְּבֵרִיא מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא וַיִּרְחִישׁ רַחֲשָׁא וְסָרִי וּרְגִיז עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה:
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס: וַלְקָטוּ יְתִיָּה בַצֶּפֶר בַּצֶּפֶר גְּבֵר כְּפֻם מִיכְלִיהָ וּמָא דְּמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֻקְלָא כֹד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא פִּשְׁר:
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁנִי לְקָטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיִּבָּאוּ כָל-גִּזְשֵׁי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוָה בַּיּוֹם הַזֶּה בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקָטוֹ לְחָמָא עַל חֵד תִּרְוִן תִּרְוִן עוֹמְרִין לְחָד וְאוֹתוֹ כָּל רִבְרָבִי בְּנִשְׁתָּא וַחֲוִיאָו לְמֹשֶׁה:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:
 (17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לביתם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזה נס גדול שנעשה זו:
 (20) וייתירו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שנתחלה הצאנש ולצסוף החליע, כענין שנאמר ולא הצאנש ורמיה לא הִקְטִיף צו, וכן דרך כל המחלעים:
 (21) ודם השמש וגמם. הנשאר בשדה נמות ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזקן של ישראל. וגמם, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: וגמם. דיסטני"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמחו בסנהדרין בסוף ד' מיתות (ס:):
 (22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ב), (שם) להגיד ששנים היו והלא כחצי שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח: ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנאמר לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אוֹתוֹ, עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנטייתו לומר לכם, ולכן עשו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאֲנָקְסָם, ולא הוסיפו מן הכלל:

- 23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'
- 24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.
- 25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.
- 26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'
- 27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.
- 28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?
- 29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֶתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֶדָף תְּנִיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד-הַבֹּקֶר:
- וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-תִיַתֵּה בּוֹ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבֹּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנֶּה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:
- רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יּוֹמִים שְ�בוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יָצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- חֲזוּ אָרִי יְיָ יִחַב לָכֶן שַׁבָּתָא עַל כֵּן הוּא יִחַב לָכֶן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחִים תִּרְוִין יּוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחְתּוּתֵיהּ לֹא יִפּוּק אֲנִשׁ מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בחנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לזבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטור בצמצול: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגר. שחרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, באו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערצ חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויקע פ"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא פ"ד):

(28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צהדי הוֹאֵל לְקִי פִרְצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנני הכשרין:

(29) ראו. צעינים כי ה' צבדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, ללחם לכם יומים: שבו

- 30 So the people rested on the seventh day. וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עָמָּא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey. וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּד' לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבָשׁ: וַקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהּ מֶנָּא וְהוּא כְבֵר זֶרַע גֹּדָא חִינּוֹר וְטַעְמִיהּ כַּאֶסְקָרִיטוֹן בִּדְבָשׁ:
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מֵלֵא הָעָמָר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֲתֶכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יְיָ מְלִי עוֹמְרָא מִנִּיהּ לְמִשְׁרָא לְדִרְיִכּוֹן בְּדִיל דִּיחִיוּן יֵת לַחֲמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכּוֹן בַּמִּדְבָּרָא בְּאִפְקוּיֵי יִתְכּוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.' וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנַת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מֵלֵא הָעָמָר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה לְאַהֲרֹן סֵב צִלּוּחִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מְלִי עוֹמְרָא מִנָּא וְאַצְנַע יִתִּיהּ קֳדָם יְיָ לְמִשְׁרָא לְדִרְיִכּוֹן:
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept. כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וַאֲצִנְעִיהּ אַהֲרֹן קֳדָם סִהְדוּתָא לְמִשְׁרָא: וַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה וַיַּנִּיחֻהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לַמִּשְׁמֶרֶת:
- 35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בְּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֹת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בְּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מֶנָּא אַרְבַּעַי שָׁנִין עַד דְּעָאֻלוּ לְאַרְעָא וַיִּתְיַבְּתָא יֵת מֶנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אֶרְעָא דְּכְנַעַן:

איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר: (31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קולינד'רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: בצפיחת. צלק שמטגנין אותו כדבש, וקורין לו אֶסְקָרִיטוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס: (32) לַמִּשְׁמֶרֶת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נחפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם תִּשְׁמְרוּ רְאוּ דְּבָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נחפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו: (33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכר אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן: (35) ארבעים שנה. והלא חסר לי יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁפּוּת הַמֶּן מִמֶּנְחָה (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר

36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלִית סֵאִין הוּא:	וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלִית סֵאִין הוּא:	36
XVII	And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיֵּסְעוּ כָל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתֵּת הָעָם:	וַיֵּסְעוּ כָל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתֵּת הָעָם:	סעי'
2	Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיָּרֻב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:	וַיָּרֻב הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:	2
3	And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַיִּצְמְאָ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:	וַיִּצְמְאָ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:	3
4	And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקִלְנִי:	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקִלְנִי:	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁתְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁתְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	5

שעברו את הירדן (קידושין לח). (ס"א, שאותה שזעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָהָ נָא וְאֶרְאֶה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הַיִּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נוסחת אֶעֱבְרָהָ, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אל קצה ארץ כנען. צתחלת הגבול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו צו' דיום, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֻצּוֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרַת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלס סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה ציצים, נמצא עשירית האיפה מ"ג ציצים וחומש ציצה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן האור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומנרים כמה מכות, צמרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסָּיו קָדֵם יְיָ לְמִימַר הָאֵת שְׁכִינָתָא דִּי בֵּינָא אִם לֹא:</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסָּיו קָדֵם יְיָ לְמִימַר הָאֵת שְׁכִינָתָא דִּי בֵּינָא אִם לֹא:</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ גִבּוֹרִין וּפּוֹק אֶגִּיתָ קִרְבָּא בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רָמְתָא וְחוּטְרָא דְאַחַעֲבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדֵם יְיָ בִּידֵי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָכִי נִצֵּב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סְפִירִינוֹן, והאזר נצקע מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכם שהכל צד ונושך אחכם, ואתם זועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אותו הצד רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצד ראית את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכל צד ושכו:

(9) בחר לנו. ליוולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזק כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אֶהְרֶן אֶל מֹשֶׁה דִּי אֶלְדִּי (צמד צר יצ, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אֶלְדִּי מִשָּׁה פֶּלֶאס (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייצין הם כלייה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שיודעין לנצל כשפים, לפי שבגני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכים שלשה לעבור לפני הציבה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכל צעלה:

<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהֲיָה כַּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:</p>	<p>וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבַּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר נִיחַ יָדוֹ וְגִבַּר עַמְלֵק:</p>
<p>But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וַשְּׂוִיאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֵר סְעִידִין בִּידוֹתָיו מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַהֲוָה יָדוֹתָיו פְּרִסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבִדִּים וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשְׁבּ עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֵר תְּמַכּוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>
<p>And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יְתַּ עַמְלֵק וַיִּתַּ עֲמִיהָ לַפְתָּנָם דְּחָרֵב:</p>	<p>וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ לַפִּי-חָרֵב: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי יְתַ דְּוִכְרָנִיהָ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֲמַחֶה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וַבֵּנָא מֹשֶׁה מִזְבֵּחַא וּפְלַח עֲלֹתָיו קָדָם יְיָ דְּעִבֵּד לֵיהָ נִסִּין:</p>	<p>וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:</p>
<p>And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשִׁכְנִיתִיהָ עַל פּוֹרְסֵי יָקָרָא דְּעִתִּיד דִּיתַגַּח קָרְבָא קְדָם יְיָ בְּדֵבִית עַמְלֵק לְשִׁיזְיוֹתָהוֹן מִדְּרֵי עֲלָמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֶּסֶלָּהּ (בְּכַתֵּר אֲרַם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב בְּסִיָּה בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֵק מִדָּר דָּר: (פ)</p>

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צ"ה (כט).
(12) וידי משה כבדים. נשזיל שנחשעל צמזמה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישזלו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין צנער, אף אני אהיה עמהם צנער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו צאמונה, פרושות השמים צהפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות צאיטורו'לוגיאה, צאיזו שעה הם נולחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:
(13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:
(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמזו לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מוחה אמונה. לכן אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:
(15) ויקרא שמו. של מוצב: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמוצב קרוי ה', אלא המוזכר שמו של מוצב, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:
(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יי. ידו של הקצ"ה הורמה ליטבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו,

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31 on page 212. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

XVIII	<p>Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:</p>	<p>יִתְרוֹ יֵד</p>
2	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:</p>	<p>2</p>
3	<p>and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה:</p>	<p>3</p>
4	<p>and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצֵּלְנִי מִמַּחֲבֵר פֶּרֶעַה:</p>	<p>4</p>
5	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹתֵן שָׁם הָרֹאשׁ הָאֱלֹהִים:</p>	<p>לוי</p>

וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר ה'אויצ' שמו סְכָרוֹת לְנֶפֶשׁ (תהלים ט, ו), וזה עמלק שכתוב בו וַעֲבָדְתוּ שְׁמִרָה לְנֶפֶשׁ (עמוס א, יא), וְעַרְסִים נִשְׁפָּט אֶבֶד וְכָרֶם הֶמָּה (תהלים סט), מהו אומר אחרייו, וה' לְעוֹלָם יֵשֶׁב, הרי השם שלם, פִּינָן לְמִשְׁפָּט קָסָאוֹ, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וזכרם קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חובב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). חר, ע"ש שְׁיָתָר פְּרָשָׁה אחת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו שנאמר מִבְּנֵי חֶבֶב חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וַסִּבֵּאָהוּ אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן (שמות ז, יח), שהחינוקות קורין לאבי אביו אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיָּשָׁב אֶל יִתְרֵהוּ חֹתֵנוּ (מכילתא סט): למשה ולישראל. שְׁקוֹל מִשָּׁה כְּגֹדֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סט):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדין, לך שָׁב מִצְרָיִם, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), ויאֵל אֶהְרֹן לְקַרְאֲתוֹ וַיַּפְגֵּשׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואבירים על דבר המצרי, וצקש להרוג את משה, נעשה לוֹאֲרָרו כַּעֲמוּד שֶׁל שֵׁשׁ (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דָּבָר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, וגדבו לבו

6	and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:	6
7	And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ-לוֹ וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה: וַיִּפֶּק מֹשֶׁה לְקִדְמוֹת חֻמוֹהֵי וּסְגִיד וְנָשִׁיק לִיהָ וּשְׁאִילוּ גִבְרַת לְחֻבְרִיהָ לְשָׁלוֹם וַעֲבָלוּ לְמִשְׁכָּנָא:	7
8	And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.	וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּרָאִים בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלם יְהוָה:	8
9	And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.	וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:	9
10	And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.'	וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְּכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם:	10

ישראל

לִשְׁמַח אֵל הַמִּדְבָּר מִקּוֹם תְּהוֹ, לְשִׁמּוֹעַ דְּבַר תּוֹרָה:

(6) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה. ע"י שְׁלִיחַ: אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ וְגו'. אִם אֵין אִתָּה יוֹאֵל בְּגִינִי לֹא בְּגִין אֶשְׁתַּךְ, וְאִם אֵין אִתָּה יוֹאֵל בְּגִין אֶשְׁתַּךְ לֹא בְּגִין שְׂנִי בְּנִי (מְכִילֶתָא ס'):

(7) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. כְּזוֹד גְּדוֹל נִתְכַבֵּד יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּיּוֹן שִׁינָא מִשָּׁה, יֹאֵל אֶהְרֵן נִדְבַּ וְאֶזִּיהוּא, וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֵת אֱלֹו יוֹאֵל וְלֹא יֹאֵל: וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ לוֹ. אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הַשְׁתַּחוּהוּ לָמִי, כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מִי הַקְּרוֹי אִישׁ, זֶה מִשָּׁה, שְׂנֵאֵמֶר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מְכִילֶתָא ס'):

(8) וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ. לְמַשׁוֹךְ אֵת לְבֹו לְקַרְבּוֹ לְמוֹרָה (מְכִילֶתָא ס'): אֵת כָּל הַתְּלָאָה. שְׁעַל הִים וְשַׁל עֲמֶלֶק (מְכִילֶתָא ס'): הַתְּלָאָה. לְמַד "אֵל" מִן הַיִּסּוּד שֶׁל תִּצְבָּה, וְהַתִּי"ו הוּא תִּקּוּן וַיִּסּוּד הַנוּפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, וְכֵן תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה:

(9) וַיִּחַד יִתְרוֹ. וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, וְזֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה, נִעֲשֶׂה בְּשֵׁר חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִיֵּזֵר עַל אֲזוּד מִזְרִים, הֵיינו דְּאִמְרֵי אֵינִישׁ, גִּיּוֹרָא עַד עֶשְׂרֵה דְרִי לֹא תִּבְזִי אֶרְמָאָה בְּאִפִּיה (סְנֵה דְרִין זד.). עַל כָּל הַטּוֹבָה. טוֹבַת הַמֶּן וְהַבָּזָר וְהַתּוֹרָה (מְכִילֶתָא ס'), וְעַל כּוֹלֵן אֲשֶׁר הֵאֵילוּ מִיֵּד מִזְרִים, עַד עַכְשֵׁיו לֹא הִיָּה עֶזֶד יוֹכֵל לְבָרוּחַ מִמִּזְרִים, שֶׁהִיָּתָה הָאֵרֶץ מְסוּגֶרֶת, וְאֱלֹו יֹאֵל שְׁמִים רְבּוּא (מְכִילֶתָא ס'):

(10) אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְּכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אוֹמֵר קֶשֶׁה: וּמִיֵּד פִּרְעָה. מֶלֶךְ קֶשֶׁה: מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם. כְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן רְדוֹ וּמְרוּת, הִיד שְׁהִי מְכַזְּבִים עֲלֵיהֶם, הִיא הַעֲזוּדָה:

<p>II Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כָּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהִי בַר מִנִּיה אֲרִי בִּפְתָּגְמָא דְּחִשְׁבִּי מִצְרָאִי לְמִדָּן יְתִי יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְּנִינִין:</p>	<p>II עָתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה עֲלִין וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אֶהְרֹן וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחֲמָא עִם חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה קָדָם יְיָ:</p>	<p>12 וַיָּקֹחַ יִתְרוֹ חֵתֵּן מִשָּׁה עֲלָהּ וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֹא אֶהְרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֵתֵּן מִשָּׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַהֲוֵה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיִּתִּיב מִשָּׁה לְמִדָּן יְתִי עֲמָא וְקָם עֲמָא עֲלֻוּהִי דְּמִשָּׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>שני וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מִשָּׁה לִשְׁפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מִשָּׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה יְתִי כָּל דְּהוּא עֲבִיד לְעֲמָא וְאַמְר מָא פִּתְגָּמָא דְּדִין דְּאַתָּ עֲבִיד לְעֲמָא מִדִּין אֶתִּיב בְּלַחוּדָּהּ וְכָל עֲמָא קִימִין עֲלֻוּדָּהּ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֵתֵּן מִשָּׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וְאַמְר מִשָּׁה לְחֲמוּהִי אֲרִי אֵתִן לְוִתִּי עֲמָא לְמַתְבַּע אוּלְפָּן מִן קָדָם יְיָ:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֵתֵּנוּ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר ככל עצודת אלילים שזעולס, שלא הניח עצודת אלילים שלא עצדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרגומו, צמים דמו לאדס והס נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשעו. ורצוטינו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נחצולו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שינא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד):

(13) ויהי יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו צתמו ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשקמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה בסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומנינו צמסע הדגלים שאמר לו משה נקעים נצטנו קל המקום וגו' אל קא פצעז אצטנו (צמדצד י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מנינו שחור. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִדְּבַר חֲזָב חֲזָב מִשָּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר לימרו שהיה מזולזל בצבדון של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדן וכלס נצצים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכחז כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה בראשית, שנאמר בו וַיְהִי עֶרְבַּ וּגו' (שבת י):

16	when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'	כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרָתוֹ:	16
17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:	17
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	נָכַל תִּבְלַ גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֵּד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:	18
19	Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.	עֲתָה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אֵתָה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:	19
20	And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.	וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֹׂוּ:	20
21	Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וְאֵת תַּחְוֵי מִכָּל עָמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלָּא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנְן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְחִמְנֵי עֲלֵיהוֹן רַבְּנֵי אֲלָפֵי רַבְּנֵי מֵאוֹתָא רַבְּנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְּנֵי עֶשְׂרִי־יָתָא:	21

(15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרגומו למתקצע אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אל:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

(18) גבל תבול. כתרגומו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וקעלה קבל (ירמיה ח, יג), קבל עלה מקפן וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמוש ע"חמה וע"י קרת, וכחוש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוננו רצ יומר ממך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צעצה, אמר לו צא המלך בגבורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים.

שלח ומליץ בינוס למקום, ושאל משפטים מאת: הדברים. דצרי ריבוס:

(21) ואתה תחזה. צרו הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונס דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מייניה דדינא, לאו דיינא הוא (צצא צתרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שריש לשש מאות אלף (סנהדרין יח). שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"ע כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן צוה ויתרין קושיא בפסוק, דקחשיב

<p>And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַיְךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם וְהָקֵל מֵעַלְיֶךָ וְנָשְׂאוּ אֹתָךְ׃</p>	<p>22</p>
<p>If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.</p>	<p>אִם יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכַלְתָּ עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקוֹמוֹ יָבֹאוּ בְּשָׁלוֹם׃</p>	<p>23</p>
<p>So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר׃</p>	<p>שלישי</p>
<p>And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אוֹתָם רְאִשִּׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרִית׃</p>	<p>25</p>
<p>And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם׃</p>	<p>26</p>
<p>And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ׃ (פ)</p>	<p>27</p>
<p>In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַצֵּאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי׃</p>	<p>רביעי</p>

מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מניין השרים, לא וחשוב, וכשתדקק במנינים ולגזייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בדרגה, כן נ"ל נכון ודו"ק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון זיווי. והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. כמו והקצד את לבו (שמות ח, יא), והפוט את מוֹאֶב (מלכים ג, כד), לשון הווי:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בצורה, אם יזוה אותך לעשות כן תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודיינון ית עמא: יביאון. מְיִיתִין: ישפטוהם. כמו ישפטו (צחולס) וכן לא תעבדו (רות ז, ח), כמו לא תעבדו. ותרגמו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון זיווי, לכך מתורגמין וידונו, ייתון, ודינון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):

<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:</p>	<p>2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי: אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>	<p>4 אֲתֵם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי:</p>
<p>5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ: וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>5 וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ:</p>

- (1) ביום הזה. צראש חדש (שנת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:
- (2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצרפידים היו חונים, בידוע שממש נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):
- (3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וַיִּשָּׁקֶם מֹשֶׁה בֶּצֶקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שנת פז. מכילתא בחדש פ"ב):
- (4) אתם ראייתם. לא מסורת היא צידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יוס שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע וללכת, נקצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, ואטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצנני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלפך האלהים וגו' ויצא צין מתנה מלפך וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליקטראות, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרומה:
- (5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל המחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אומר חביב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שחא צנתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

<p>6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>טו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל:</p>
<p>7 And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>חמישי ויבא משה ויקרא לזקני העם וישב לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:</p>
<p>8 And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>8 ויענו כל-העם ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹךְ הָעָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>9 ויאמר יהוה אל-משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמוד וגם-בך יאמינו לעולם ויגיד משה את-דברי העם אל-יהוה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וַיִּחָדְדוּ לְבִשְׁתֵּיהֶן:</p>	<p>10 ויאמר יהוה אל-משה לך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיו זְמִינֵי לַיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוֹרָא דְסִינַי:</p>	<p>11 והיו נכנים ליזם השלישי כיו ביזם השלישי ירד יהוה לעיני כל-העם על-הר סיני:</p>

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, פמה דאפת אמר, ויגזי דוד פהנים היו (שמואל-ב, ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם בך. גם צנזאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרזונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רזוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אס כן שמזיקין לצער עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצללים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח חמת ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנתפארו כולם (מכילתא שם):

- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'
- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.
- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחָהּ הַיּוֹם הַזֶּה יֵשְׁלוּ בָּהֶר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֹלֶת וּבִרְקָאִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּיָצְבוּ בַּתְּחִיתֵי הָהָר:
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁחָהּ הַיּוֹם הַזֶּה יֵשְׁלוּ בָּהֶר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֹלֶת וּבִרְקָאִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּיָצְבוּ בַּתְּחִיתֵי הָהָר:

(12) והגבולות. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואמה תזהירם על כך: ונגע בקצתו. אפילו בקצתו:

(13) ירה יירדה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירדה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צִים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנשמלקם הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צערצא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו גבונים לשלשת ימים. לטוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעמו, כדברי רבי יוסי (שבת פז), ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזרע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתיין לתלמיד, וכן מצינו קום יֵאָל הַבִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאֵלָא אֵל הַבִּקְעָה וְהָיָה שֶׁסֶפְדוּ ה' עַמְדָּה (שם כג):

<p>18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.</p>	<p>וַהֲרָה סִינַי עָשָׁן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲד כָּל־הָהָר מְאֹד:</p>	<p>18 וַהֲרָה סִינַי עָשָׁן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲד כָּל־הָהָר מְאֹד:</p>
<p>19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.</p>	<p>וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יִדְבֹּר וַיִּחָלְתֵּיהֶם יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:</p>	<p>19 וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יִדְבֹּר וַיִּחָלְתֵּיהֶם יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:</p>
<p>20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:</p>	<p>20 וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:</p>
<p>22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'</p>	<p>וְאִף כַּהֲנָיִם דֹּקְרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטוּל בָּהוֹן יְיָ:</p>	<p>22 וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:</p>

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יראה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג,

3. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.).

(18) עשן כל. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ת, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו קָנַן פְּלִיָּה ולא תרגם פְּנִיָּה, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דובר צאש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכחצו מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוזן מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קָקוֹל מֵיִם רָבִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמיותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוזן:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁבֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר וגשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲקֹב צָאֵשׁ (מלכים"א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרָתִי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שֶׁהָרָקִין שמים עליונים ותחתונים, והניען על גבי ההר כמאע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התרה צהש שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שֶׁפִּיִּלְקֹחַם אֵל ה' לראות, ויקרבו לזד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוץ לפני רצ (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

(22) וגם הכהנים. אף הכהנים שהעבודה צהש (זבחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צהש ויעשה צהש פרצה:

<p>23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הַעֲדֹתָהּ בְּנוֹל לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּ הַעֲדֹתָהּ בְּנוֹל לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:</p>
<p>24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיהוָה יְיָ אֵיזִיל חֹזֶת וְתִסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכַהֲנִיָּא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמִסַּק לְקֶדֶם יְיָ דְלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ־יֵרָד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לֹא יִפְגְּרוּן אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם:</p>
<p>25 So Moses went down unto the people, and told them.</p>	<p>וַיַּחַת מֹשֶׁה לְפָנֵי עַמָּא וַיֹּאמֶר לָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)</p>
<p>XX And God spoke all these words, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ ית כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין לְמִימַר:</p>	<p>XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס)</p>

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 205.

<p>2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי אֵלֶיךָ דִּאֲפִיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:</p>	<p>2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי אֵלֶיךָ דִּאֲפִיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:</p>
---	--	--

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד צהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחורזין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיזה לעמך, ואהרן מחיזה לעממו, והכהנים מחיזה לעצמם, משה נגס יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל ירסו את מצנם לעלות אל ה': פן יפרץ בם. אף על פיהם נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:

(25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל (שמות כז, כז) ותרגומו דִּינָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צא להודיענו צמה שפרט לשון צ' דברות אלו מהשאר, מדוהיאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמוהם, הקצ"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ומיך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לֵאמֹר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שתהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה

3 Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים מִנִּי:	3 לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלְמֹם וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דְּמוּ דְּבַשְׁמַיָּא מְלַעִילָא וְדַבְּאָרְעָא מְלַרַע וְדַבְּמַיָּא מְלַרַע לָאָרְעָא:	4 לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנֵן אֲרִי אֲנִי יי אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעַר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנֵי מְרִדִין עַל דֶּר תְּלִיתַאי וְעַל דֶּר רַבִּיעַאי לְסַנְאֵי כַד מְשַׁלְמִין בְּנֵיָא לְמַחְטֵי כְתֵר אָבִיהֶתְהוֹן:	5 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹן אֶבֶת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשֹׁנָאִי:
6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעַבִּיד טִיבֹו לְאֶלְפֵי דְרִין וְלְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:	6 וְעַשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאֶהֱבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)
7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִיַמֵּי בְשֵׁמַיָּא דִּיֵּי אֱלֹהֶיךָ לְמַנְנָא אֲרִי לֹא יִזְכִּי יי יֵת דִּיִּמֵי בְשֵׁמִיהּ לְשַׁקְרָא:	7 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)

וּגְלַה כַּחַן כּוֹקֵן מִלֵּא רַחֲמִים, שְׁנֵאֲמַר וְסַסַּת רַגְלֵיךָ וְעַמְעָסָה לְגִנַּת הַסִּפִּיר (שְׁמוֹת כד, י), וְזוֹ הִיא לִפְנֵי זַעַת הַשַּׁעֲבֹד, וְכַעֲס הַשָּׁמַיִם מִשְׁנֵאֲמָר, הוֹאִיל וְאִנִּי מִשְׁתַּנֶּה זְמַרְאוֹת, אֵל תִּאֲמַר שְׁתֵּי רְשׁוּתֵי הֵן (מְכִילֵתָא פ"ה), אֲנִכִּי הוּא אֲשֶׁר הוֹאֵלְתִּיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַל הַיָּם. דְּבַר אַחֵר, לִפִּי שְׁהִיו שׁוֹמְעִין קוֹלוֹת הַרְצָה, שְׁנֵאֲמַר אֵת הַקּוֹלוֹת, קוֹלוֹת בָּאִין מִד' רוּחוֹת וּמִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאָרֶץ, אֵל תִּאֲמַר רְשׁוּתֵי הַרְצָה הֵן. וְלִמָּה אֲמַר לִשׁוֹן יַחֲדִיךָ אֱלֹהֶיךָ, לִיִּתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְמַשֶּׁה לְלַמֵּד סְנִיגוּרִיא זְמַעֲשֶׁה הַעֲגֵל, וְזוֹ הִיא שְׁמֵאֵר לְמָה ה' יִתְּקֶה אֶפְקָדָא דְּעַמְּךָ (שְׁמוֹת לז, יא), לֹא לֵהס נֹוִית לֹא יִהְיֶה לְכַס אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֲלֵא לִי לְצַדִּיק: מִבֵּית עֲבָדִים. מִבֵּית פְּרַעֲהָ שְׁהִיִּתִּים עֲבָדִים לוֹ, אִו אִינוֹ אֹמֵר אֵלֵא מִבֵּית עֲבָדִים שְׁהִיו עֲבָדִים לְעֲבָדִים, תִּלְמוּד לֹמַר וּפְדִיךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיד פְּרַעֲהָ מִלֵּךְ מִצְרַיִם, אֹמֵר מַעֲתָה, עֲבָדִים לְמִלֵּךְ הִיוּ, וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים:

(3) לֹא יִהְיֶה לְךָ. לְמָה נִאֲמַר, לִפִּי שְׁנֵאֲמַר לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ, אִין לִי אֵלֵא שְׁלֵא יַעֲשֶׂה, הַעֲשׂוֹי כְּבַר מִנִּין שְׁלֵא יִקִּים, תִּלְמוּד לֹמַר לֹא יִהְיֶה לְךָ (מְכִילֵתָא פ"ו): אֱלֹהִים אֲחֵרִים. שְׁאִין אֱלֹהִים, אֵלֵא אֲחֵרִים עֲשֹׂאִים אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם (מְכִילֵתָא שם). וְלֹא יִתְּכֵן לְפִרְשׁ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְזִלְמִי, שְׁנֵאֲמַר הוּא כֻּלְּפִי מַעֲלָה לְקִרְוָתִם אֱלֹהִים אֲלֵנוֹ. דְּבַר אַחֵר אֱלֹהִים אֲחֵרִים, שְׁהֵם אֲחֵרִים לְעֹבְדֵיהֶם, זֹעֲקִים אֱלֵיהֶם וְאִין עֹנִים אֹתָם, וְדוּמָה כְּאִילוֹ הוּא אַחֵר שְׁאִינוֹ מְכִירוֹ מַעֲוֹלִם: עַל פָּנָי. כֹּל זִמָּן שְׁאִין קִיִּים, שְׁלֵא תִאֲמַר לֹא נִטְוֹו עַל עֲבֹדַת אֱלִילִים אֵלֵא אֹתוֹ הַדּוֹר (מְכִילֵתָא שם):

(4) פֶּסֶל. עַל שֵׁם שְׁנֵפֶסֶל: וְכֹל תְּמוּנָה. תְּמוּנָה כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם:

(5) אֵל קַנָּא. מִקְנָה לְהַפְרָעָה, וְאִינוֹ עוֹבֵר עַל מִדְּתוֹ לְמַחֲלוֹ עַל עוֹן עֲבֹדַת אֱלִילִים. כֹּל לִשׁוֹן קַנָּא אֲנַפְרִי"מִנְטָא זֵלַע"ו (אִיפְרַעֲרַנְד) נוֹתֵן לֹב לִפְרַעֲהָ: לְשֹׁנָאִי. כְּתַרְגוּמוֹ, כְּשִׁאֲחֻזִּין מַעֲשֶׂה אֲבֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם (סְנֵהֲדִרִין כז:):

(6) נֹוִיצֵר חֶסֶד. שְׁאֵדֵם עוֹשֶׂה, לְשֵׁלֵם שְׂכָר עַד לְאֶלְפִים דּוֹר, נִמְאָתָא מַדָּה טוֹבָה יִתִּירָה עַל מִדְּת פּוֹרְעֵנוּת אַחַת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת, שׁוֹר לְאַרְבַּעַת דּוֹרוֹת, וְזוֹ לְאֶלְפִים (תּוֹסַפְתָּא סוּטָה ד, א):

(7) לְשׁוּא. (הַשְּׁנִי לִשׁוֹן שְׂקָר, כְּתַרְגוּמוֹ) קְמָה דְּתִימַר אִי זֶה שְׁבֹעַת שׁוֹא, נִשְׁבַּע לְשֹׁנוֹת אֵת הַיְדוּעָה, עַל עֲמוּד שֶׁל אֶזֶן שְׁהוּא שֶׁל זֶה, (הַרְאֵשׁוֹן לִשׁוֹן מִגֵּן, כְּתַרְגוּמוֹ) זֶה הַנִּשְׁבַּע לְחַסֵּם וְלַהֲבֵל עַל שֶׁל עֵץ, וְעַל אֶזֶן אֶזֶן (שְׁבֹעוֹת כט:):

8 Remember the sabbath day, to keep it holy.	הוֹי דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:	8 זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:
9 Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שְׁתֵּא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתָּךְ:	9 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ:
but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרָךְ וּבְרָתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ:	10 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	אַרְי שְׁתֵּא יוֹמִין עֲבַד יי יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֶרְעָא יֵת וְיֵת כָּל דְּבָהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיד יי יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקֻדְּשִׁיהּ:	11 כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)
Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	יִסַּר יֵת אָבוּךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירָכֶוּן יוֹמֶךָ עַל אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יַחֲיִיב לָךְ:	12 כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאֲרִכּוּן יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)
Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תַקְטוּל נַפֶּשׁ לֹא תִגְוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד בְּחֻבְרָךְ סִהְדוּתָא דְּשַׁקְרָא:	13 לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שֹׁקֶר: (ס)

(8) זכור. זכור ושומר צדצור אחד נאמרו, וכן מחלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס השצת שני כצשים (צמדבר כח, ט), וכן לא תלצש שטטגז גדלים שטטשה לך (דברים כב, יא), וכן ערות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) וצמה יצא עליך (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דבר חללים שטים זו שטטטתי (תהלים סב, יצ). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), לנוף וצלה (שמואל-ב ג, טו), וכן פחרונו חנו לצדור חמיד אח יוס השצת, שאס נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשצת (צילה טו): (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שצת, יהא צעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו): (10) אחת וצנך וצתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שציתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכצות, אין שומעים לו, מפני ששציתתו עליך: (11) וינח ביום השביעי. כציוול הכציב צעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח שצצת: בדרך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו צשעי לחס משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צו: (12) למען יאריכו ימך. אס תצד יאריכו ימך, ואס לאו יקצרון, שצצרי תורה נוטריקון הס נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא צאשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפת פסח אשה פקח את זרים (יחזקאל טו, צג): לא תגנוב. צגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו צגונב ממון, או אינו אלא זה צגונב ממון ולהלן צגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר צדצור שציצין עליהם מיצת צית דין,

14 Thou shalt not covet thy
neighbour's house; thou shalt not
covet thy neighbour's wife, nor his
man-servant, nor his maid-servant,
nor his ox, nor his ass, nor any
thing that is thy neighbour's.

לֹא תַחֲמִיד בֵּית חֶבְרֹן לֹא
תַחֲמִיד אֶתֶת חֶבְרֹן וְעִבְדֶּיהָ
וְאַמְתֶּיהָ וְתוֹרֶיהָ וְחֻמְרֶיהָ וְכָל
דִּלְחֶבְרֹן:

לֹא תִחְמַד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תִחְמַד
אִשֶּׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְךָ
וְחִמְלֹךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)

15 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

וְכָל עָמָּא חֲזַן יִתְּ קִלְיָא וְיִתְּ
בְּעוּרִיָּא וְיִתְּ קֵל שׁוּפְרָא וְיִתְּ
שׁוּרָא דְּתַנּוּן וְחֲזָא עָמָּא וְזָעוּ
וּקְמֻוּ מִרְחֻיק:

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת
וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר
וְאֶת־הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ
וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק:

16 And they said unto Moses: 'Speak
thou with us, and we will hear; but
let not God speak with us, lest we
die.'

וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מִלִּיל אֶת עַמּוּנָא
וּנְקִבִּיל וְלֹא יִתְמַלֵּל עַמּוּנָא מִן
שָׂדֶם יִי דְלִמָּא נִמּוּת:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה יְדַבֵּר־אַתָּה
עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:

And Moses said unto the people:
17 'Fear not; for God is come to prove
you, and that His fear may be
before you, that ye sin not.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחֲלוּן
אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכּוֹן
אֲתַגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל
דִּתְתִּי דְחֻלְתִּיה עַל אִפְּיכוֹן
בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּבוּן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-
תִּירְאוּ אֹי כִי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם
בְּאֵי הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תַּהְיֶיהָ
וִירְאוּהוּ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי
תַחֲשֹׂאוּ:

18 And the people stood afar off; but
Moses drew near unto the thick
darkness where God was.

וְקָם עֲמָא מִרְחִיק וּמִשָּׁה קָרִיב
לְצַד אֲמִטָּתָא דִּתְמִן יִקְרָא
דִּי:

וַיַּעֲמֵד הָעָם מִרְחָק וּמִנְשָׁה
נִגַּשׁ אֶל־הָעֶרְפֹּל אֲשֶׁר־נָשָׂם
הָאֱלֹהִים: (ס)

And the LORD said unto Moses:
19 Thus thou shalt say unto the
children of Israel: Ye yourselves
have seen that I have talked with
you from heaven.

וַיֹּאמֶר יי' לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימָר
לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְּוֹן חַיִּיתוֹן אֲדֹרִי
מִן שְׂמִיא מְלִילִית עִמָּכֹן:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה
תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי
עִמָּכֶם:

אף לא תגנוז דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו.):

(15) וכל העם רואים. תלמוד שלא היה זה אדם אחד סומא, ומניין שלא היה זה אדם אחד, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומניין שלא היה זה אדם אחד, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאין אפשר לראות בצמקוס אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרחקין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי צָצָאוּ יִדְלוּן יִדְלוּן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

(17) לַבַּעֲבוֹר נִסּוּת אֲתֹכֶם. לַגְדֹּל אֲתֹכֶם צְעוּלִים, שִׁינָא לָכֶם שֶׁם צְאוֹמוֹת שֶׁהוּא צִכְצוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם: נִסּוּת. לַשּׁוֹן הָרֵמָה וּגְדוּלָּה, כְּמוֹ הָרִימוּ גַם (יִשְׁעִיהֶם, י), אֲרִיסֵי נָפִי (שֶׁם מֵט, כב), וְכִנָּם עַל הַצִּבְעָה (שֶׁם ל, יז), שֶׁהוּא זָקוּף: וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ. עַל יְדֵי שְׂרָאִיִם אוֹתוֹ יִרְאוּ וּמֵאִיסִים, תִּדְעוּ כִּי אֵין זִוְלָתוֹ, וּתִירְאוּ מִפְּנֵיו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחילות, חושר, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָה צֶעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרַפֶּל (דברים 7, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אנכי בא אליך צעב הענן (שמות 16, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים

20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן:	20 לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֹתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:
21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתָהִי דְבַח עֲלֹהֵי יָת עֲלֹתֶיךָ וְיִת נִכְסֹת קוֹדֶשֶׁךָ מִן עֶנְךָ וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֶשְׁרֵי שְׁכִינָתִי לְתָמָן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לְךָ וְאֶבְרַכְנֶךָ:	21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:
22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנֶי וְתִהְיוּן פְּסִילִן לֹא תָרִים חֲרָבְךָ עָלֶיהָ וְתִחַלְלֶנָּה:	22 וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתֶּהֶן גִּזְיֹת כִּי חֲרָבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהָ:
23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בְּדַרְגֵּינָן עַל מִדְבָּחִי דְּלֹא תִתְגַּלִּי עֲרִיתְךָ עֲלֹהֵי:	23 וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־ מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרוּתְךָ עָלָיו: (פ)

משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוצ אחר אומר, ויֵרֵד ה' על הר סיני, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיך את קליו לִיִּסְרָךְ וְעַל הָרָרֶךְ הָרָאךְ אֶת אֲשֹׁר הַגְּדִלָה (דברים ז, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הרפין השמים ושמי השמים, והגיען על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֵד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבתי עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

(21) מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). דבר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא סג): תעשה לִי. שתהיה תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלִי מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ואינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה צראש המזבח (מכילתא פ"א וצבים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומזקק. את זאנך ואת צקך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אהיה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) וּבָח אֲבָנִים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצמורה רשות, חוץ מג', ואם מוצא אבנים תעשה לִי, הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מוצא אבנים לא תבנה אההן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מוצא אבנים, שנאמר וְהָיָה לְךָ מִזְבֵּחַ (דברים כז, ו). וכן אס כסף פִּלְגֶה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהָיָה לְךָ מִזְבֵּחַ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאֵם פִּקְרִיז מִקְדָּשׁ צְפוּרִים (ויקרא כ, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אס הללו תלויין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פה, שהוא דילמא, פה חניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמוצא נברא להאריך ימיו של אדם, והצרול נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה צדין שיוקף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמוצא מטיל שלום בין ישראל לאציהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחלל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה מורה לא חניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבארהו פורענות:

The Haftarah is Isaiah 6:1 - 7:6 & 9:5 - 9:6 on page 217. Sepharadim read Isaiah 6:1 - 6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינֵיָא דְתַסְדֵּר לְפָנֵיהֶם:	משפטים טז
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים אָרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶר יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלֹחַ וּבִשְׁבִיעִיתָא יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם:	2
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם-בָּגַפוּ יָבֵא בְּגַפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:	3
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם-אֲדֹנָיו יִתֶּן-לָהּ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לָּהּ בָּנִים אֹו בָנוֹת הָאִשָּׁה וַיֵּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגַפוֹ:	4

(23) ולא תעלה במעלות. כשאחיה צונה כצו למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אחר צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חזירך שהוא צדמות יוצרך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיק על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שששים סנהדרין אכל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניך. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ"א ג' פעמים, עד שחיה סדורה צפיהם כשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים לפניך, כשלתן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניכם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת צדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תציאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשביחם (ס"א להחשיצם), שנאמר כי לא כזורנו צורם ואויצינו פלילים (דברים לז, לא), כשאיצינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִתְנַחֲלָתָם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יא' בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִגְתּוֹ (שמות כז, ח), או אינו אלא צמוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יא' בשש, כשהוא אומר וכי ימוך אִחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, צנוכר צצית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרוממו אם בלחודוהי. ולשון צגפפו, צנכפו, שלא צא אלא כמות שהוא, יחידי בחוך לבושו, צנכף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"צ): ויצאה אשתו עמו. וכי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוכות אשתו וצניו (קידושין כז.):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא צישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העצירה אף היא יוצאה בשש,

<p>But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;</p>	<p>וְאִם-אָמַר יָאמַר הָעֶבֶד אֶהְיֶה אֶת-אֲדֹנָי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֲפָזִי:</p>	<p>וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדָּלֶת אוֹ אֶל- הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: (ס)</p>	<p>וְאִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כ' לא) [ק' לו'] יַעֲדָהּ וְהַפְּדָהּ לְעָם נִכְרִי לֹא-יִמְשָׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:</p>
<p>then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>וְיָקֳרְבֶנִּיהָ רַבּוֹנִיהָ לְקֹדֶם דִּינִינָא וְיָקֳרְבֶנִּיהָ לְזֹת דִּשָּׁא אוֹ דְּלֹת מְזוּזָתָא וְיִרְצַע רַבּוֹנִיהָ יָת אֲדֹנֶיהָ בַּמַּרְצֵעָא וְיִהִי לִיהָ עֶבֶד כָּלֵל לְעֹלָם:</p>	<p>וְאִרִּי יוֹבִין גָּבֵר יָת בְּרִיתָהּ לְאַמְהָהּ לֹא תִפּוֹק כְּמַפְקָנֹת עֶבְדֵּי-אֵל:</p>	<p>אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּינִימָה לִיהָ וְיִפְרָקְנָהּ לְגָבֵר אַחֲרֹן לִית לִיהָ רֶשֶׁן לְזִבְוֹנָהּ בְּמַשְׁלִטָּה בָּהּ:</p>
<p>And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.</p>	<p>If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.</p>	<p>וְאִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כ' לא) [ק' לו'] יַעֲדָהּ וְהַפְּדָהּ לְעָם נִכְרִי לֹא-יִמְשָׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:</p>	<p>וְאִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כ' לא) [ק' לו'] יַעֲדָהּ וְהַפְּדָהּ לְעָם נִכְרִי לֹא-יִמְשָׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ-בָּהּ:</p>

וּפְסִילָיו לַפְנֵי שֶׁ אֵם הַבָּאָה סִמְיָן יוֹלָדָה, שֶׁנֶּאֱמַר קָחִידָה עֲצָרִי אוֹ הַעֲבָרָהּ (דברים טו, יג) מִלֵּמַד שֶׁאֵף הַעֲבָרָה יוֹלָדָה בַּשָּׂשׁ:
 (5) אֶת אִשְׁתִּי. הַשְׁפָּחָה:

(6) אל האלהים. לבית דין, לריש שימלך צמכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול ששהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלָתָהּ (דברים טו, יז), גדלת ולא צמזמה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר און און לגויירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר צמזמה קנוך און המפצה הימנית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מצושים שתולין צואר לתכשיט) מה נאסנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצים, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמזמים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ פָּשְׁבוּ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לראמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קלו וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנין, כמו שכתוב וינאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנין, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וביובל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יצאותיו, מה עברי יוצא בשש וביובל, אף עבריה יוצאה בשש וביובל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה מן צעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמורה ציעוד, ורמז לך שאינה זריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולזאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה

9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	9 ואם-לבנו ייעדנה כמשפט ואם לבריה יקיימנה כהלכת הבנות יעשה-לה: בנות ישראל יעבד לה:
10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	10 אם-אחרת יקח-לו שארה אם אחרנתא יסב ליה זיונה כסותה וענתה לא יגרע: כסותה וענתה לא יגרע:
11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	11 ואם-שלוש-אלה לא יעשה לה ואם תלת אלין לא יעבד לה ויצאה חנם אין כסף: (ס) ותפוק מנן דלא כסף:
12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	12 מכה איש ומת מות יומת: דימחי לאנש ויקטליה אתקטלא יתקטיל:
13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	13 ואשר לא צדה והאלהים אנה ודלא כמן ליה ומן קדם יי לידו ושמתו לך מקום אשר אתמסר לידיה ואשוי לך אתר ינוס שמה: (ס) ויפוק לתמן:

במספר השנים שעשתה אללו כאלו היא שכורה אללו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אללו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמדיה לנצח לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אללך צ' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותמצא מאללך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה מלות יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד זה ומכרה לזה: (9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם מחמתו ליעדה אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה: (10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה וענתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו ככר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש: (11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותמצא, וזה לא יעדה לו לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתמצא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתמצא, שנאמר הַעֲבֹרֵה אֶת הַעֲבָדָה שֶׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שם קדמו סימנים לשש שנים תמצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתמצא אלא בצגרות (קידושין ד. ד), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוחסין, ומה שצדידי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יפך קל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד): (13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר וְאֶסְפָּה לָּךְ נֶפֶשׁ לְקַחְסָה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הוצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר זה צדייה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרוממו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד תַּנְגְּאוּ (ישעיה סו, יב), צדה אורכה (שמואל-א כ, כ), ומלין לצד עַלְמָה יַמְלֵל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּסְתָּה אֶלְיָךְ רָעָה (תהלים נא, י), לא יִסְתָּה לְצִדִּיק קֵל אֱלֹהִים (משלי יב, כא), מִתְּחִלָּה הוא לי (מלכים-ב ה, ז), מזדמן למצוא לי עליה: והאלהים אנה לידו. ולמה תמצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, כִּי־אֲשֶׁר

14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְכִי־יֵצֵד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ וְאִרְי יִרְשָׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהּ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמִקְטְלִיהּ בְּנִכְלֹו מִן מִדְּבַחִי תִדְבַּר־נִיהּ לְמִקְטָל׃	14
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִימָחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמִּיהּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל׃	15
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגֵנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ וְיִזְבְּנֶנְיָהּ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהּ מוֹת יוּמָת׃ (ס)	16
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילּוּשׁ לְאִבּוֹהִי וְאִמִּיהּ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל׃	17
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אַנְשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגְרֵף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב׃ וְאִרְי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמָּחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיהּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּכּוּרְמִינָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן׃	18

יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמוני של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אלה לידו, צמה הכתוב מדבר, בשני צני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקצ"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונפל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמלא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינום שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב):

(14) וכי יידי. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעבד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פי יצא איש גנב נפש מאִחִיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוניוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה:): מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש צין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, צין איש וצין אשה, אם כן למה נאמר איש יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, וצנין אב לכולם, צָאצָן יְרָמּוּ אִתָּם דְּמִיָּהּ (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איברי, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכן נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לזוטלן, לחולי שמצטלו ממלכתו:

<p>19 if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.</p>	<p>אם יקום ויהלך בַּחֲזֵק עַל בְּרִייתוֹ ויהי זָכָא מְחִיָּא לְחֹד בּוֹטְלָנִיה יִתֵּן וְאָגֵר אֶסְיָא יִשְׁלִים:</p>	<p>19 אִם-יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחֲזֵק עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנִקְהָה הַמַּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (ס)</p>
<p>20 And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יֵת עֲבָדִיה או יֵת אֲמָתֶיה בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחַת יָדֶיה אֲתַדְנָא יִתְדֵן:</p>	<p>שני 20 וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת-אֲמָתוֹ בְּשֹׁבֶט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֵם:</p>
<p>21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרַם אִם יוֹמָא או תְּרִין יוֹמִין יִתְקַנִּים לָא יִתְדֵן אֲרִי כִסְפִיה הוּא:</p>	<p>21 אֲךְ אִם-יֹוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (ס)</p>
<p>22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וַיִּמְחֹזוּ אֲתַתָּא מְעַדְיָא וַיִּפְקֹדוּ וַלְדָּהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֲתַנְבָּחָה יִתְגַּבִּי כְּמָא דִישְׁנֵי עֲלוּהִי בַעֲלָה דְאֲתַתָּא וַיִּתֵּן מִמַּיְמֵר דִּינִינָא:</p>	<p>22 וְכִי-יִנְצֻוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יְהִי אֶסְרוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:</p>
<p>23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,</p>	<p>וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתִּין נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:</p>	<p>23 וְאִם-אֶסְרוֹן יְהִי וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:</p>

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקמה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקמה המכה, אזל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעבד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא בעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צִלְצֹן יד אִשֶּׁר יָמוּתָהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות זו. גירסת ר"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית, ועל אחר שהוא כדי למות בהכרח זו, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נז: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פָּן תִּגַּף צִלְצֹן רִגְלָךְ (תהלים לא, יב), וצִטְרָם יִתְנַפְּפוּ רִגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וצִלְצֹן נִגַּף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסור באשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמיין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה: ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו וְשָׁקְשׁוּ אֵתוֹ מֵאֶה כֶּסֶף (דברים כב, יט): כאשר ישיח עליו וגו'. כשישבענו הבעל בצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים: (23) ואם אסור יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממייתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר

24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַי תַּחַת עֵינֵי שֶׁן תַּחַת שֶׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל עֵינַי תַּחַת עֵינֵי שֶׁן תַּחַת שֶׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל רֶגֶל:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיֵה תַּחַת כּוֹיֵה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִם יִמַּח אִישׁ אֶת־עֵינֵי עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־עֵינֵי אִמָּתוֹ וְיַחַלְנוּהָ לְבֵר חֹרִין יַפְטֹרֶנָּה חֲלָף עֵינֶיהָ:	26
27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם יִשְׁלֹחַ אִישׁ אֶת־שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־שֵׁן אִמָּתוֹ וְיַחַלְנוּהָ לְבֵר חֹרִין יַפְטֹרֶנָּה חֲלָף שֵׁנִיהָ: (פ)	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:	28

בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חזירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממשה, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים חלל נער, כגון כוואו בשפוד על כפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מנטער כך: פצע. היא מכה המוסיפה דם, שפעת את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצמח ונער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטכה בדם שאינו מנטער כל כך, וזה חטכה בצרזל ונערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְנָמַר תַּצְרִיכֶנּוּ (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות צרות. וכן וְעַל הַמִּשְׁקָף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אלל לא תלך כלאה העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזניים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (בבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחבירו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כב:), בבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בזה ובעל השור נקי:

<p>29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.</p>	<p>וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשָׁלֹשׁ וְהוּעַד בְּבָעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ א֥וֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת׃</p> <p>וְאִם תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאֶתְמָלִי וּמִדְּקֻמוּתִי וְאֶתְסַחֵד בְּמִרְיָה וְלֹא נִטְרִיה וְיִקְטֹל גֵּבֶר א֥וֹ אִתָּא תּוֹרָא וְתִרְגָּמִים וְאִף מְרִיָּה יִתְקַטֵּל׃</p>	<p>29 וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשָׁלֹשׁ וְהוּעַד בְּבָעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ א֥וֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת׃</p>
<p>30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.</p>	<p>אִם מָמוֹן יִשּׁוּן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל דִּישּׁוּן עָלוּהִי׃</p>	<p>30 אִם-כֶּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו׃</p>
<p>31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.</p>	<p>א֥וֹ לְבֶר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא א֥וֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּיד לִיה׃</p>	<p>31 א֥וֹ-בֶן יִגַּח א֥וֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ׃</p>
<p>32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.</p>	<p>אִם לְעַבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא א֥וֹ לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תַּלְתִּין סָלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנִיה וְתוֹרָא יִתְרָגִים׃</p>	<p>32 אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר א֥וֹ אִמָּה כֶּסֶףוּ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקַל׃ (ס)</p>
<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִּי יִפְתַּח גֵּבֶר גּוֹב א֥וֹ אִרִּי יִכְרִי גֵבֶר גּוֹב וְלֹא יִכְסִינִיה וַיַּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא א֥וֹ חֲמֹרָא׃</p>	<p>33 וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר א֥וֹ כִי-יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וַיַּפֹּל-שָׁמָּה שׁוֹר א֥וֹ חֲמֹר׃</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיָּה דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסֶףא יִתֵּיב לְמִרְוּהִי וּמִיתָא יִהִי דִילִיה׃</p>	<p>34 בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יִשְׁיב לְבָעָלָיו וְהָמִית יִהְיֶה-לוֹ׃ (ס)</p>

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד קנו קאיש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנניחה, המיתו צנסיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. בידי שמים, יכול בידי אדם, תלמוד לומר מות יומת העֶבֶד רָצַח הוא (צמדצ לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (צבא קמא כז):

(31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או צן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שוה אלף וזו, צין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוניא"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, וצופר צרשות הרצים דצר הכתוב (שם ג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):

(34) בעל הבור. צעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרצות שוה כסף ואפילו סוצין (שם ז), (והא דכתיב מיתב שדהו וכתב רש"י שהניקין מן העידיה, תיכך צגמי צפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרבי יהושע, דזהו אם צא לצבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי

<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ שׁוֹר-אֵישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>	<p>35 וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ שׁוֹר-אֵישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹ אֶתִּידַע אֲרִי תוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקַמְהוּ וְלֹא נִטְרִיה מְרִיה שְׁלָמָא יְשָׁלִים תוֹרָא חֲלָף תוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִּילֵיהּ:</p>	<p>36 אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמָוֵל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעָלָיו שְׁלָם יִשְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמָּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)</p>
<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אֲרִי יִגְנוֹב גֹּבֵר תוֹר אוֹ אֹמֶר וְיִכְסְנִיה אוֹ יִזְבְּנִיה חֲמִשָּׁא תוֹרִין יְשָׁלִים חֲלָף תוֹרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אֹמֶרָא:</p>	<p>37 כִּי יִגְנוֹב-אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיַּטְחֵהוּ אוֹ מָכְרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלָם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אִם בְּמַחְתָּרָתָא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָא וַיִּתְמַחֵי וַיָּמוּת לֵית לֵיהּ דָּם:</p>	<p>XXII אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגִּנֵּב וַהֲכָה וּמָת אֵין לוֹ דָּמִים:</p>

מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלים לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א צבא קמא י:):

(35) וְכִי יִגְדֹּף. ידחוף, בֵּין בְּקֶרְנָיו, בֵּין בְּגִפּוֹ, בֵּין בְּרַגְלָיו, בֵּין שֶׁנִּשְׁכּוּ בְּשִׁנָּיו, כּוֹלֵן כְּלָל נְגִיפָה הֵם, שְׂאִין נְגִיפָה אֲלֵה לָשׁוֹן מִכָּה: שׁוֹר אִישׁ. שׁוֹר שֶׁל אִישׁ: וּמִכְרָדוֹ אֶת הַשּׁוֹר וְגו'. בְּשׂוֹם הַכְּתוּב מִדְּבַר, שׁוֹר שׁוֹה מֵאֲתִים שֶׁהֵמִית שׁוֹר שׁוֹה מֵאֲתִים, בֵּין שֶׁהִנְצִלָה שׁוֹה הִרְבֵּה בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹה מַעֲט, כְּשֶׁנוֹטֵל זֶה חָזִי וְחָזִי הֵמֶה זֶה חָזִי הֵמֶה וְחָזִי הֵמֶה, נִמְאָל כָּל אֶחָד מִפְּסִיד חָזִי נֹזֵק שֶׁהִזִּיקָה הַמֵּיתָה, לִמְדוּ, שֶׁהֵם מִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק, שֶׁמֶן הַשּׁוֹיִן אֲחֵה לִמְד לִשְׂאִינֵן שׁוֹיִן, כִּי דִין הֵם לִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק לֹא פְחוּת וְלֹא יוֹתֵר. אִלּוּ יִכּוֹל אֶף בְּשִׂאִינֵן שׁוֹיִן בְּדַמְיָהּ כִּשֶׁהֵן חַיִּים אֲמֵר הַכְּתוּב וְחָזֵה אֵת שְׁנֵיהֶם, אֵם אֲמַרְתָּ כֵן, פַּעֲמִים שֶׁהַמְזִיק מִשְׁתַּכֵּר הִרְבֵּה, כְּשֶׁהִנְצִלָה שׁוֹה לִימְכַר לַעֲבוֹד כּוֹכְבִים הִרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי שׁוֹר הַמְזִיק, וְאִי אִפְשָׁר שִׂיאֲמַר הַכְּתוּב שֶׁהָיָה הַמְזִיק נִשְׁכָּר, אִלּוּ פַעֲמִים שֶׁהִנְזִיק נוֹטֵל הִרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמֵי נֹזֵק שִׁלֵּם, שֶׁחָזִי דְּמֵי שׁוֹר הַמְזִיק שׁוֹה יוֹתֵר מִכָּל דְּמֵי שׁוֹר הַנִּזְק, וְאֵם אֲמַרְתָּ כֵן הִרִי חֵם חֲמוֹר מִמוּעַד. עַל כִּרְחֹק לֹא דִבֵּר הַכְּתוּב אֲלֵה בְּשׁוֹיִן, וְלִמְדָךְ שֶׁהֵם מִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק, וּמֵן הַשּׁוֹיִן תִּלְמוּד לִשְׂאִינֵן שׁוֹיִן, שֶׁהַמִּשְׁתַּלֵּם חָזִי נֹזֵק, שֶׁמֶן לוֹ אֵת הִנְצִלָה, וְהֵם שִׁפְחוּ דְּמֵיו בְּשִׁצִּיל הַמֵּיתָה נוֹטֵל חָזִי הַפְּחַת וְהוֹכֵךְ. וְלִמָּה אֲמֵר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְלֹא אֲמֵר יִשְׁלֵם חָזִיו, לִלְמַד שְׂאִין הֵם מִשְׁלֵם אֲלֵה מִגּוּפוֹ, וְאֵם נִגַּח וּמֵת אֲחִ"כ, אִין הַנִּזְק נוֹטֵל אֲלֵה הִנְצִלָה, וְאֵם אֵינֶה מִגַּעַת לַחֲזִי נֹזֵק יִפְסִיד. אִלּוּ שׁוֹר שׁוֹה מִנֶּה שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שׁוֹה חֲמֵשׁ מֵאוֹת זֶז, אִינוּ נוֹטֵל אֲלֵה אֵת הַשּׁוֹר, שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב הֵם לַחֲיִיב אֵת בְּעִלְיוֹ לִשְׁלֵם מֵן הָעֲלִיָּה (בְּצֵה קָמָא טו:):

(36) או בודע. או לא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמוול שלשום, הרי שלש נגימות: שלם ישרם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישרים המזיק עד שיסתלם ניזק כל נזקו:

(37) חמשה בקר וגר. אמר ר' יוחנן זבן זכאי, חס המקום על כבודן של בריית, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה צו הגנה לנושאו על כחפו, משלם חמשה, שה שנושאו על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה צו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השנה. שגאן הכחוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' ניהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחירת. כשהיה חותמת הצית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרג השכם להרגו, וזה להרג צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנטולין ממונו בפניו ושוקק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד צעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב.).

2	אם עינא דסְהַדְיָא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנבתיה:	2 אם-זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:
3	אם אשתכחא תשתכח בידיה גנבתא מתור עד חמר עד אמר אנון חיון על חד תרין ישלים:	3 אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: (ס)
4	ארי יוכל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה ויכול בחקל אחרן שפר חקליה ושפר כרמיה ישלים:	שלישי כִּי יבער-איש שדה או-כרם וישלח את-בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: (ס)
5	ארי יתפק נור וישפח כובין ויכול גדישין או קמא או חקל שלמא ישלים דאדליק ית דליקתא:	5 כִּי-תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את-הבערה: (ס)
6	ארי יתין גבר לחבריה כסף או מנין למטר ויתגנבון מבית גוברא אם ישתכח גנבא ישלים על חד תרין:	6 כִּי-יתן איש אל-רעהו כסף או- כלים לשמור וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים:

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרמתי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הדין: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסְהַדְיָא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מנאחיו עדים קודם שצא בעל הדין, וכשצא בעל הדין נגדו התרו צו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, צין שיש צו רוח חיים צין שאין צו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁהָעַל שְׁלֵמָה על פֶּלֶא צִדְדָה וגו' יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון צהמה, כמו אֶנְקְנוּ וצִיעֵרְנוּ (במדבר כ, ד): כי יבער. יולץ צהמותיו בשדה וכרם של צבירו, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז:), ושלח הוא נזקי מדרכ קף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ו: ונאכל גדיש. שליחה צקוים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ואריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבער. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:

<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אם לא ישתכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דיינא אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה:</p>	<p>7 אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>על כל פתגם דחוב על תור על חמר על אמר על כסו על כל אבידתא דיימר ארי הוא דין לקדם דיינא ייעול דין תרוניהון דיתבון דיינא ישרים על חד תרין לחבריה:</p>	<p>8 על-כל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: (ס)</p>
<p>9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;</p>	<p>ארי יתן גבר לחבריה חמר או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחוי:</p>	<p>9 כיהיתן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמר ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה:</p>
<p>10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.</p>	<p>מומתא דיי תהי בין תרוניהון אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישרים:</p>	<p>10 שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישרים:</p>

(7) אם לא ימצא הגנב. וזא השומר הזה שהוא בעל הצית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשזועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישרם שנים לרעהו. למדך הכחוז, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הצית אל האלהים, קריצה זו שזועה היא, אחת אומר לשזועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב צכפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שזועה אף כאן שזועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שזועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (צא מציעא כד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הצית, לשזועה, למדת שפוטור עצמו בשזועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישרם, אצל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה יעיד בדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרינו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השזועה: ולא ישרם. לו השומר כלום:

II	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם וְאִם אֶת־גִּנְבּוֹ יִתְּנֶיב מֵעַמִּיהָ לְבַעְלָיו:
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטְרַף יִבְאֶהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלַם: (פ)
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ-מֵת בְּעָלָיו אִין-עַמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּה מְהֵרָה יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהְרָה בְּתוּלָה: (ס)
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפָה לֹא תַחֲיֶה: חֶרֶשׁ לֹא תַחֲיֶה:
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשָׁכּוֹב עִם בְּעִירָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל: (ס)

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשזה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שזר ושציה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מניעא שס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שס נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשחמם, ואין לו משפט שואל להסתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר: (15) וכי יפתה. מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישדל. שדל בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: ממהר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כחובה וישאנה:

(16) כמהרה הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר ונקטן קאיש השקב עמָה לאצרי הנערה חמשים קסף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צצית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהווה, שהנשים מלזיות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב צהן דמיהם צס):

19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זָבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתי לִיהוָה לְבָדּוֹ: דִּידָבַח לְטִעֹת עֲמִיָּא יִתְקַטֵּל אֱלֹהִין לְשָׁמָא דִּי בְּלַחֲדוּתָּהּ:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְלִגְיורָא לֹא תוֹנִין וְלֹא תַעֲיָקוּן אֲרִי דִּיִּירִין הַיִּיתוּן בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל-אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כָּל אֲרַמְלָא וַיִּיתָם לֹא תַעֲנוּן:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם-עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמְעֵהוּ צַעֲקָתוֹ: אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קִדְמִי קִבְּלָא אִם קִבִּיל קִבִּילִתִּיה:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַחֲרָה אַפִּי וַחֲרָגְתִּי אֶתְכֶם בַּחֲרֵב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים: (פ) וַיִּתְּקֵם רִיגְזִי וְאֶקְטֹל יִתְּכֹן בַּחֲרָב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֹן יִתְּמִין:	23
24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אִם-כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ: אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה בְּעַמִּי לְעֹנִי דַעֲמָךְ לֹא תִהִי לִיה כְּרִשְׁיָא לֹא תִשְׁוֶן עָלֵיהּ חִיבּוּלָא:	24

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צ"ר"), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמעות בראש התיבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פתח וקמץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ס דקדוקי רש"י יעויין זו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהזרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמץ באלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה זו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחיובין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרס לר"ר בלע"ז (הענין) כמו והחלפתי את מונק את צעק (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הניחו, אף הוא יכול להונתך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שצך אל תאמר לחברך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם: (21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מנוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם כעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לָקַח כָּל הָרֶג קֵין (בראשית ד, טו), גזם ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזם, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם כעק יעק אלו וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אחכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וזניכים יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והזנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:	25 אם־תחבל תחבל שלמת רעה עד־בא השמש תשיבנו לו:
26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:	26 כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כִּי־יצעק אלי ושמעתי כִּי־חנן אני: (ס)
27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	דינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוט:	רביעי 27 אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	בפורך ודמך לא תאחר בוכרא דבנך תפריש קדמי:	28 מלאתך ודמך לא תאחר בכור בניה תתן־לי:
29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כן תעביר לתורך לענך שבעא יומין יהי עם אמה ביומא תמינאה תפרישנה קדמי:	29 כן־תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם־אמו ביום השמיני תתנו־לי:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רצי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצחורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין (בצא מניעא עא.). וזה משמעו, אס כסף תלוה, את עמי תלוה קודם לעוזד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג בזיון כהלוה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמן כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תצבענו בחזקה, אס אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוינו, אלא כאילו לא הלוינו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה כרגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצן גופו עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון צשעת הלוהה, אלא שממשכנין את הלוה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אללי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשז טול והשז): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יוס הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לזכרת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תצואתך להצטל, והם זכורים: ודמך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר צוה עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מצן חדש תפדה (במדבר יח, טו), אף זכור בהמה דקה מטפל צו לי יוס, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאס צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָא יָקָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן

30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁוֶי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַהוּוֹ לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶי בְּתֵר סִגְיֵי לֹא־בִּאֲשָׁא וְלֹא תִתְמַנֵּעַ מִלֹּא־לָפָא מֵא דְּבַעֲיָנְךָ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיֵי שְׁלִים דִּינָא:	2
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְעַל מַסְפִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָה:	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תַעֲגָה הֲשִׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)	4

משמעו, וזיוס השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי צִדְקָה מְאֵדָה (דברים כז, כז), וכן אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיָלֵה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) ושער דתליש מן חיוא חיתא, צער שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵן לֹא יִקְרָךְ קָלָב לְשָׁנוּ (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי צעל דין עד שיצא צעל דין חצירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס: (2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה צהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז, ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטעם הדין על פיהם לחובה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הצד, לקטנים שצהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעת. לחייב מיתה שצביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, צומן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דצעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליצבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי צלואר הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:

<p>5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.</p>	<p>אָרִי תַחֲזִי חֲמֹרָא דְסָנְאָךְ רְבִיעַ תַּחֲזִית טוּעֲנִיָּה וְתִתְּנֶנָּה מִלְמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבָּק תִּשְׁבּוֹק מָא דְבִלְבָּךְ עֲלוּזִי וְתַפְרִיק עִמָּיהּ:</p>	<p>5 כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֹזֹב לוֹ עֹזֵב תִּעֲזֹב עִמּוֹ: (ו)</p>
<p>6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.</p>	<p>לֹא תִצְלִי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינָיָהּ:</p>	<p>חמישי לֹא תִטֹּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ:</p>
<p>7 Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.</p>	<p>מִפְתָּנָמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֲקִי וְדִנְכִי וְדִנְפִק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אָרִי לֹא אֲזַכִּי חֲיִיבָא:</p>	<p>7 מִדְּבַר-שִׁקֶּר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-תִּהְרֹג כִּי לֹא-אֲצַדִּיק רָשָׁע:</p>
<p>8 And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.</p>	<p>וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אָרִי שׁוּחָדָא מְעוּר עֵינֵי חֲסִידִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תִּרְצִין:</p>	<p>8 וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחֵד יַעְוֶר פְּקֻדִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:</p>
<p>9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>וּלְגֵיזְרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוֹן יַדְעָתוֹן יֵת נַפְשָׁא דְגֵיזְרָא אָרִי דִּיִּירִין הָוִיתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>9 וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יַדְעֵתֶם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;</p>	<p>וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יֵת אֲרָעְךָ וְתִכְנֹשׁ יֵת עַלְלָתָהּ:</p>	<p>10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:</p>

(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתורנו, שמה תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיזה זו לשון עזרה, וכן עזור ועזוב (מלכים-א יד, י), וכן ויעזבו ירושלמים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כינא זו, כי תאמר בלגזך רצים הגוים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כינא, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צבא מניעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ומאז לכל טובה (שם קיא):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרגו, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרצה להמיתו צמיתה שנתחייב זה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בחורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כמרגמו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המאודקים, משפטי אמת, וכן מרגמו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. בהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מניעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחמים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו ואספתו אל תוף ציקך (דברים כב, ז):

- but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.
- 11 וְהִשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטְנָה וְנִשְׁתָּה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חֵיטְ הַשָּׂדֶה בֶּן-תַּעֲשָׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ:
- 12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.
- 12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבַּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֶשׁ בֶּן-אֲמָתְךָ וַחֲגֵר:
- 13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth.
- 13 וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּי:
- 14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.
- 14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:
- 15 The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;
- 15 אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאֲבִיב כִּי-בָּא יִצְאָתָּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיקִם:

(11) תשמטנה. מעבודה: ונשתה. מאכילה אחר זמן הביעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשה, מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"ב): בן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

(12) וביום השביעי תשבתי. אף בשנה השביעית לא תעקר שנת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שנת, לא תנהג זה שנת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זער: בן אמתך. צעד הערל הכתוב מדבר (שס): וחגר. זה גר תושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהרה בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקוני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):

(15) חודש האביב. שהתבואה מתמלאת זו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז).

<p>16 and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.</p>	<p>וְחַג הַקִּצִּיר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסְףָּ בְּצֹאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת־ מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:</p>	<p>16 וְחַג הַקִּצִּיר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסְףָּ בְּצֹאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת־ מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>17 Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.</p>	<p>שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־ זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה:</p>	<p>17 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־ זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה:</p>
<p>18 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.</p>	<p>לֹא תִפּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בֵּר מִמֶּדְבָּחַא תִּרְבִּי נֹכַסֵּת חֲגֹא עַד צֶפְרָא:</p>	<p>18 לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:</p>
<p>19 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.</p>	<p>רִישׁ בְּכוֹרֵי אֲרָעְךָ תִּיתִי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דֵּי־יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלֹן בָּשָׂר בַּחֲלֵב:</p>	<p>19 רִאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדֻמָּתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גֹּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)</p>
<p>20 Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.</p>	<p>הֵא אֲנִי שְׁלַח מַלְאָכָא קֳדָמְךָ לְמַטְרָךְ בְּאוֹרְחָא וְלֹא־עֲלוּתְךָ לְאַתְרָא דְאַתְקִינִית:</p>	<p>20 הִנֵּה אֲנִכִּי שְׁלַח מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשִׁמְרָךְ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבְיֹאךָ אֶל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּכְנֹתִי:</p>
<p>21 Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.</p>	<p>אִסְתָּמַר מִן קֳדָמוֹהִי וְקַבִּיל לְמִימְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְלִיהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוֹבִיכוֹן אֲרִי בְשֵׁמי מִימְרֵיהּ:</p>	<p>21 הִשָּׁמַר מִפְּנָיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־ תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ:</p>

(16) רחג הקציר. הוא חג שזעוע: בכור' מעש'ך. שהוא זמן הצאח זכור'ס, ששמי'הלס הצאח' זעזרס, היו מחר'ין: החדש למנחות ולהצ'א זכור'ס למקדש, שנאמר וצ'וס הצפור'ס וגו' (זמדזר כח, כו): רחג האס'ף. הוא חג הסוכות: באספך את מעש'ך. שכל ימות החמה החזוה' מתייבזת בשדות, וזחג א'וספ'ס אותה אל הבית מפני הגשמים: (17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדזר בשזיעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב):

כל זכורך. הזכרים שנק:

(18) לֹא תִזְבַּח עַל חֲמוֹץ וְגו'. לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בַּיַּד זָרָה עַד שֶׁתִּזְכֹּר הַחֲמֹץ (מִכִּילָתָה שֶׁסֶּפְסָחִים סג): וְלֹא יִלִּין
 וְחָלָב חֲגִי וְגו'. מוֹץ לְמוֹצָה: עַד בֹּקֶר. יָכוֹל אִף עַל הַמַּעֲרֵכָה יִפְסֹל בְּלֵילָהּ, תַּלְמוּד לומר עַל מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָהּ
 (וַיִּקְרָא ו, ב): וְלֹא יִלִּין. אֵין לֵינָה אֵלָּא בַּעֲמֹד הַשָּׁחַר, שֶׁנֶּאֱמַר עַד בֹּקֶר, אֲבָל כֹּל הַלֵּילָהּ יָכוֹל לִהְיוֹתוֹ מִן הַרְפָּה לְמוֹצָה:

(19) ראשית בבורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצבורים, לכך נאמר אף כאן צבורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צבורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֲסֵדָה וּשְׁעָרָהּ וגו' (דברים ח, ט): אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאמה מואל בכמה מקומות צמחצו גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֶלְכִי אֶלְשָׁלַח גְּדֵי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדֵי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמחצו. ובג' מקומות נכחצו צמחצו, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול (חולין קטו:):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נמצא שם שמידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא תעלה בקרבך (שמות לג, א) אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתַי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצָרָתִי אֶת־צָרְרֶיךָ וְאֶעֱשֶׂה לְדֹמְעִינֶיךָ לְךָ:	22
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאָכִי לִפְנֶיךָ וְהֵבִיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחִדְתִּיו:	23
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּ תִהְרָסֵם וְשִׁבְרָתְשִׁבְרָם מִצִּבְתֵּיהֶם:	24
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת־לֶחְמְךָ וְאֶת־מִימְךָ וַיִּסְרֶתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: (ס)	25
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	26
27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף:	27

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו פֶּשַׁר זְמֶרָה קָם פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כתרגומו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אבנים שהם מציבין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלט נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עֲגָלָה (ישעיה כח, כח). וְסָפַרְתִּי, מגזרת וְסָבַב בֵּית הָאֵל (שמואל א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דָּלְלוּ וְסָרְבוּ (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיסִי חֲקִיתִךָ (שם מט, טז), מגזרת חֲקִי לָב (שופטים ה, טו). קָם מִי רָצוֹתִי (שמואל א יב, ג), מגזרת רָצַץ עֲזַב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ס. אלא וְהָמַתִּי (צירי) כגון וְהָמַתְּ אֶת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שתצא במקום צ' מו"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה

<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ וְאֶשְׁלַח ית ערעיתא קדמך ותגריף ית חווי ית כנענאי וית חתאי מן קדמך:</p>	<p>28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זָעִיר זָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִן־קִדְמָךְ עַד דְּחִסְגִּי וְתַחֲסִין ית ארעא:</p>	<p>30 זָעִיר זָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְּרֹחַ וְנַחֲלִיתָ אֶת־הָאָרֶץ:</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשִׁי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי וממדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנו מן קדמך:</p>	<p>31 וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדְּבַר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ:</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן וּלְטַעֲוֹתֵהוֹן בְּרִית:</p>	<p>32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית:</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִתְּבוּן בְּאַרְעֶךָ דְּלִמָּא יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמִקְשׁ: (פ)</p>	<p>33 לֹא יִשְׁבּוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמִקְשׁ: (פ)</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לְקִדְמֵי יי אֶת וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְּבֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מִרְחִיק:</p>	<p>XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתְךָ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק:</p>

זריך שלשה חו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס פת ה' (יהושע י, יז), מפת אלהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אומם צעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו.). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

(29) שממחה. ריקנית מזני אדם, לפי שאתם מעט ואין כנס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך:

(30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמיו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שימה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מזניו בהרצה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריז מנחם צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:

2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בְּלַחְדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאֲנֹנִי לֹא יִתְקַרְבוּ וְעַמָּא לֹא יִסְקֹנוּ עִמּוֹהִי:	2 וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָעָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3 וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִי וַאֲקִידִים בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשָׁפוּלֵי טוֹרָא וְתַרְתָּא עֲשָׂרִי קָמָא לַתְּרֵי עֶשֶׂר שְׁבָטֵי דִישְׂרָאֵל:	4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הַהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לַשִּׁבְטִים עֶשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל:
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:	5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵזִנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:	6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵזִנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:	7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. זו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלכטו צני נח, ושצח, וכנוד אז ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניחנו להם צמרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלכטו צמרה (סס): וישכם בבקר. צחמשה צסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלכטו צמרה:

9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעֵין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל:	9 וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעֵים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּחֲזוּ יְת יְקָר אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל וַתַּחֲזֹת כְּפֻרְסֵי יְקָרִיָּה כְּעֹבֵד אֲבָן טָבָא וּכְמַחְזֵי שָׁמַיָא לְכִרְיָו:	10 וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְלִדְבָרְבֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוָה נִקָּא וַחֲזֹו יְת יְקָרָא דִּיֵּי וְהָוּ חָדָן בְּקֹרְבָנֵיהוֹן דְּאַתְקַבְּלוּ כְּאֵלֹו אֲכָלִין וְשָׁתִין:	11 וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדֹו וַיַּחֲזֹו אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)
12 And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֶק לְקָדְמִי לְטוֹרָא וְהָוִי תַּמָּן וְאַתִּין לָךְ יְת לֹחֵי אֲבָנָא וְאוֹרֵיתָא וְתַפְשִׁידָתָא דְכְּתִיבִית לְאַלְפִיהוֹן:	12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִיחֵר-שָׁם וְאַחֲנָה לָךְ אֶת-לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:
13 And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁלֹמִשְׁנִיָּה וְסִלֵּיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהֵי יְקָרָא דִּיֵּי:	13 וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתֹו וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:
14 And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְלִסְבִּיָּא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא חָכָא עַד דְּנָתִיב לְוַתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכֹון מִן דְּאִית לֵיהּ דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמִיהוֹן:	14 וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי-בְּעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפר על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזינו ונתחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותבער צם אש ה' ופאכל צקצה המצנה, בקצינים שזמנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו שעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור וללול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואביהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בצבגס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ופאכל מן הרוח (צמדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש בצוהרות שיקד, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לצד אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעבב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכֶס הָעָנָן אֶת-הָהָר:	מפטיר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיֵּשְׁכֵן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי וַיִּכְסֶהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּ�בִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:	
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	קיד פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 219. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftara is the special Haftara on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftara on page 236

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	תרומה יח
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבַּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹתָקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי:	

(14) ואל הזקנים אמר. צלחמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעבדו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כלב צן יפנה, שנאמר ויקח לו כלב את אפרת ופלגד לו את חור (דברי הימים-א, 3, יט), אפרת וז מרים, כדאיתא בסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסוהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. 7.), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שם): ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכחוד כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקצ"ה למשה שציל (נ"א חופה) צחוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגל שנטעו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגל, לקופות, לקנות מהן קרבת צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהנדדו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הנדרכו למלכת המשכן או

3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:	וְדָא אִפְרָשׁוּתָא דְּתַסְכּוּן מִנְהוּן דִּהְבָּא וְכֶסֶף וְנִחְשָׂא:
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁשׁ וְעֵיִם:	וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָרִי וְבוּץ וְמַעְזִי:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וּמִשְׁכֵּי דִּדְכָרִי מְסוּמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִגְוִנָא וְעֵצֵי שִׁטִּין:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וְשֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשַּׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	אֲבִנֵי בּוּרְלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחֹשֶׁנָּא:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם:	וַיַּעֲבִדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאֶשְׁרֵי שְׁכִינֹתִי בִּינִיהוּן:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	כָּכֹל דֵּאֲנָא מַחְזִי יְתְךָ יְת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיְת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבִדוּן:

לצנדי כהונה כשמדקדק צהם:

(3) זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת וגו'. כלם באו צנצנה איש איש מה שגדצו לבו, חוץ מן הכסף שצא צוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי דָּעִיָּה וגו' דָּקָע לְגִלְגֵּלָת וגו' (שמות לח, כו"ז), ושאר הכסף הבא שם צנצנה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלת. נמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד), וצבעו ירוק: וארגמן. נמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:): ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וּמַעְזִי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שמרגום של עזים עזִיָּא:

(5) מאדמים. צבעות היו אדום לאחר עבודת: תחשים. מין חיה, ולא הייתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סְגוּגָא, שָׁשׁ ומתפאר בגוונין שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה צרות הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והציא ארזים למצרים ונטעם, וזוהי לצניו ליעולם עמהם כשיצאו ממצרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וכן להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש בצי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תזוה: מלאים. על שם שעושין להם צוה צוה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משצצות: לאפוד ולחושן. אבני השם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז:), שצועות יד:), אם יאחד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכירות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכִיה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיהָ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְבֹּ וְאַמָּה וְחִצֵּי רֶחֱבּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי קָמָתוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהָב דְּכִי מְגִין וּמִבְרָא תַחֲפִינֶיהָ וְתַעֲבִיד עֲלוֹהֵי זֵר דְּדָהָב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפֶּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַפִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוְיֶיהָ וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרֶיהָ חֹד וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרֶיהָ תַנְיָנָא:	וְיַצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן דְּהָבָא:	וַעֲשִׂיתָ בָדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעִיל יָת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטַּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבֵּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרוֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרוֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעִזְקָת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	בְּטַבַּעֲת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סִדְרוּתָא דְּאַתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	16

המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכחזר וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו: (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללאל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וקפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מזופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון הסכה כתרומתו: פעמותיו. כתרומתו וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נחושים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והצדים נחושים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הצדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח:): צפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והו"ו זו יתירה היא, ופתרוננו כמו שמי טבעות, ויש לך לישהנה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו:

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:).

(16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שזיתי אתכם מזאת הכתובות בה:

<p>17 And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּפְּרֹת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד כְּפוֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אִירְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:</p>	<p>שני ועשית כפרת זהב טהור ומתבד כפורתא דדהב דכי תרתין אמין ופלגא אירכה ואמתא ופלגא פותיה: אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה:</p>
<p>18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.</p>	<p>וְתַעֲבִיד תִּרְיָן כְּרוּבִין דְדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יִתְהוֹן מִתִּרְיָן סְטָרֵי כְּפוֹרֶתָא:</p>	<p>18 ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת:</p>
<p>19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.</p>	<p>וְעָבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִפָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִפָּא מִן כְּפוֹרֶתָא תַּעֲבִידוּן יִת כְּרוּבָא עַל תִּרְיָן סְטֵרוֹהִי:</p>	<p>19 וְעָשֶׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכִּפְּרֹת תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרָבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:</p>
<p>20 And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.</p>	<p>וְיִתְהוֹן כְּרוּבָא פְּרִיסִין בְּגִדְפִיהוֹן לְעִילָא מְטָלִין בְּגִדְפִיהוֹן עַל כְּפוֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקָבִיל חַד לְקָבִיל כְּפוֹרֶתָא יִתְהוֹן אִפִּי כְּרוּבָא:</p>	<p>20 וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְנָפֵיהֶם לְמַעַל סָכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכִּפְּרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפְּרֹת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרָבִים:</p>
<p>21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.</p>	<p>וְתַתִּין יִת כְּפוֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מְלֵילָא וּבְאֲרוֹנָא תַתִּין יִת סְהִידָא דְאִתִּין לָךְ:</p>	<p>21 וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפְּרֹת עַל־הָאָרֹן מְלִמְעָלָה וְאֶל־הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:</p>

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פראוף מינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה נורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קנאותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דא לְדָא נָקָשׁ (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עזמה תעשה את הכרובים, זהו פירוש של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י' טפחים בחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאימא בסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שזא ללמד שזעודו ארון לצדו בלא כפורת, יתן מחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפרת על הארון מלמעלה:

<p>And there I will meet with thee, and I will speak with thee from 22 above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>22 וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>And thou shalt make a table of 23 acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פִּתּוּרָא דְאֵעֵי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן אֹרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פּוּתֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:</p>	<p>23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קֹמָתוֹ:</p>
<p>And thou shalt overlay it with pure 24 gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהָב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>24 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּו זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make unto it a 25 border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמִיָּה פּוּשְׁפָא סָחוּר סָחוּר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדָהָב לְגְדִנְפִיה סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ לּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶר-זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make for it four 26 rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדָהָב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ לּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַטַּבַּעֲתִּים עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:</p>
<p>Close by the border shall the rings 27 be, for places for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּיִן עֲזָקְתָא אֲתֵרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטֵּל יָת פִּתּוּרָא:</p>	<p>27 לְעִמּוֹת הַמִּסְגֶּרֶת תַּתְּיִין הַטַּבַּעֲתִּים לְבָתִּים לְבָדִים לְשָׂאת אֶת- הַשֻּׁלְחָן:</p>

(22) וְנִוְעַדְתִּי: כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך: ודברתי איתך מעל הכפורת. וצמקום אחר הוא אומר, ויִדְּבַר ה' אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לְאֹמֶר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ביניהם, ויצא משה אֵל אֶחָל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל הַפֶּפֶרֶת וגו' (צמד צד ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי' וזו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה צמקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא: (23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצתוס' שם ד"ה אמתא): (24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (25) מסגרת. כתר גומו גְּדִנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל צד צד, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לצד צד צד צד ששפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל צד צד רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה: (27) לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הדסים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתר גומו לְאֵתְרָא לְאַרְיִחְיָא:

28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יֵת אַרְיֵינָא דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהִבָּא וִיהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יֵת פְּתוּרָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאָבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	28
29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד מִגִּסְוָהִי וּבִזְכוּהִי וְקִסְוָתִיהָ וּמִכִּילָתִיהָ דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דְּהִבָּא דְכִי תַעֲבִיד יִתְהוֹן:	וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	29
30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְתַתִּין עַל פְּתוּרָא לַחִים אֲפִיָּא קְדָמִי תְדִירָא:	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)	30
31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	דְּכִי וְתַעֲבִיד מִנְרֵתָא דְּהִבָּא דְכִי נְגִיד תַּחֲעֲבִיד מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנָּה פְּלִידָהָ חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנָּה יְהוֹן:	וְעָשִׂיתָ מִנְרֵת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ:	שלישי

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:

(29) ועשית קערוותיו וכפותיו. קערוותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוזה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכחליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין זהם לבונה, ושחים היו לשני קומאי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמִּצְבֵּה לְבֹנָה זָקָה (ויקרא כד, ז): הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שחכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסור"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקִילָתִיהָ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורס חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְקִילָתִיהָ, סובלותיו, כמו גְלִיאִיתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זז.), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישצר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְקִילָתִיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן צמקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה זה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים צאמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים חילך וחילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכלן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, צמד"ן בלע"ז כמו דָּא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא דהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה בצאמט הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לזקף השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ם, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן זהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין

- 32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;
- 33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.
- 34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.
- 35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.
- וּשְׁלֹשָׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁתָּא קִנֵּי נִפְקִין מִסְטָרְהָ וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָתָהּ וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָתָהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְרָתָהּ מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:
- שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְרָה:
- וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:
- וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וּכְפֹתֶר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְרָה:
- וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקֶנֶה הָאֶחָד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקֶנֶה הָאֶחָד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן בֵּן לְשֵׁתָא קִנֵּי דְנִפְקִין מִן־הַמִּנְרָתָא:
- וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין בְּקֶנֶה הָאֶחָד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן בֵּן לְשֵׁתָא קִנֵּי דְנִפְקִין מִן־הַמִּנְרָתָא:

למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כחצו צפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. ליורין עשוין צה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת השעת, ולא יעשה לצדם וידציקס:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כמרגומו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין גיאל"ר: ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד בולט צה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצידיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור ביך, שנאמר עד יִרְכָּה עד פְּרָחָה (במדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שצו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שצבם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עס ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת

36 Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יִהְיוּ כֹלֶיהָ מִקְשֶׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: כֹּלֶיהָ נִגְיָדָא חֲדָא דְדָהָב דְּכִי: חֲזִירֵיהוֹן וּקְנִיהוֹן מִנֶּה יִהְיוּ	36 כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יִהְיוּ כֹלֶיהָ מִקְשֶׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:
37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאֵיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וְיִהְיוּ מִנְהֵרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:	37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאֵיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:
38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב דְּכִי: וְצִיבְתָהָא וּמַחְתֵּיתָהָ דְדָהָב	38 וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:
39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: כֶּכֶרָא דְדָהָב דְּכִיָּא יַעֲבִיד יִתָּה יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	39 כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:
40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָה מֵרָאָה בְּהָר: (ס) וְחָזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהוֹן דָּאֵת מַתְחָזִי בְּטוֹרָא:	40 וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָה מֵרָאָה בְּהָר: (ס)
XXVI Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וָאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי צִוְרֵת כְּרוֹבִיִן עוֹבְדֵי אוֹמֶן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן: וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וָאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי צִוְרֵת כְּרוֹבִיִן עוֹבְדֵי אוֹמֶן תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:	XXVI וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְרוֹבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

זהעלומך, עד ירכה עד פרחו. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (37) את נרותיה. כמין זיכין שנותנין צמחן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששם הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדללקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה: (38) ומלקחיה. הם הלצחים העשויין ליקח זהם הפחילה מחוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים זהם קרניים מלקחים. וצִיבְתָהָ שחרגס אונקלום, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ו ומחתותיה. הם כמין זיכין קטנים, שחותה זהן את האפר שצנר צקר צקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוייש"ד צלע"ו כמו לַחְמֹת אֵשׁ מִקֹּד (ישעיה ל, יד): (39) ככר זָהָב טָהוֹר. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראוה ועשה. ראה כאן זהר תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כמרגמו דִּלְאָם מַתְחָזִי צְטוֹרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתרונו אמה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאח מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוך לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול, הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (בריימא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין זהם בצריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא בצריגה צשני כותלים, פרוץ אחד מכאן ופרוץ אחד מכאן, ארי מנד זה וגשר מנד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ו פייש"א

<p>The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתִמְנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:</p>	<p>אֹרְכָהּ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירִיעָת:</p>
<p>Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִישׁ יִרְיעֹן וְיִהְיוּ מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְיעֹן מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשׁ הִירִיעֹת תִּהְיוּ חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָהּ וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָהּ:</p>
<p>And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפָּתָא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפָּתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטָּרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשֵׁפֶת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטָּרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מְכוּוֹן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית מִקַּבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָהּ:</p>

(3) תהיין חוברות. תופרן במחט 20 צד 20, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, וצדד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים, ופְּגִיָּסָה אִישׁ אֶל אִשְׁתּוֹ (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לל"ש בלע"ז וכן תרגם אוגלוס ענינין, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צאותה יריעה שצדוף החזור. קצות חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאותה יריעה שהיא קיינה, לשון קנה, כלומר לסוף החוברת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדון יריעה זו כן יהא צדדיתה, כשתפרוש חוברת אלל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשהצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה חִימָנָה, וכן ללפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הלפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' ללפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמורח, שלא היו קרשים צמורח אלל ד' (צד"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוויין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הוזק למ:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויים אחורי המשכן, והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְ�כָּן אֶחָד׃</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>	<p>7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְ�כָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָּא דִירִיעֲתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִינָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעֲתָא חֲדָא מִשְׁתָּא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעֹן׃</p>	<p>8 אֹרְכָּו הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וְחִבַּרְתָּ חֲמֵשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְשֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְתִיעוֹף יְרִיעֲתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא׃</p>	<p>9 וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְכַפַּלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל׃</p>
<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִירִיעֲתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לוֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִירִיעֲתָא דְּבֵית לוֹפִי תִנְיִנָא׃</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת׃</p>
<p>11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דִּנְחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יְת פּוֹרְפִיא בְּעֲנוּבִיא וְתַלְפִּיף יְת מִשְׁכָּנָא וְהָיָה חֵד׃</p>	<p>11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלִלָּאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>
<p>12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעֹת מִשְׁכָּנָא פְּלִגּוֹת יְרִיעֲתָא דִּיתִרָא תִסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא׃</p>	<p>12 וְסִרְחַ הָעֶדְף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>

- (6) קרסי זהב. פירמיל"ש זלע"ז ומכניסין ראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, וראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, ומחזרין זכהן;
- (7) יריעות עזים. מנוזה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות;
- (8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה צנקן האדן, שהאדנים גבהן אמה;
- (9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת זאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה צעיף על פניה;
- (12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו

- 13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.
- 14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.
- 15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.
- 16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.
- 17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.
- וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בְּעֶדְךָ בְּאֶרְךָ יִרְעֶת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:
- וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
- עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרְךָ הַקְרָשׁ וְאֹמֶה וּחְצֵי הָאֹמֶה רֹחַב הַקְרָשׁ הָאֶחָד:
- שְׁתֵּי יָדוֹת לַקְרָשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:
- וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בְּעֶדְךָ בְּאֶרְךָ יִרְעֶת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:
- וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
- עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרְךָ הַקְרָשׁ וְאֹמֶה וּחְצֵי הָאֹמֶה רֹחַב הַקְרָשׁ הָאֶחָד:
- שְׁתֵּי יָדוֹת לַקְרָשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמא הילול ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה יתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשאר שתי אמות רוחב חזיה, עודף על רוחב התחתונות: תסרה על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ואפון ולדרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חצי של עורות אילים מאדמים וחצי של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לצניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקצ"ה לזאת אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיסד הצבלי צפוט שלו, טס מטע מזוזקים קורות בתינו ארזים, שנזכרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש צלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שיהיו צלפון וצדדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורף את הקרש מלמטה בצמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוחב הקרש בצמנעו, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שצמנעו הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י צהדיא צפ' הזורק (שבת דף ט"ז:) שהחריץ בצמנעו רחב חצי אמה, והיה חורף רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית

18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן וְתַעֲבִיד יָת דַּפֵּיָא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימְנָה:	18
19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו:	19
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:	20
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:	21
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְבֵּתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁתָּא דַּפֵּין:	22
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְבֻּקָתָם:	23
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִיו תְּאֵמָם מִלְמֻטָּה וַיַּחֲדּוּ וַיְהִיו תְּמִיִם עַל־רֵאשֻׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יְהִיָּה לְשֹׁתֵי הַמִּקְצֵעַת וַיְהִיו:	24

אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבה אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה לדיהן, רוחב החרין כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ציניהם, וזהו שנאמר ויהיו תאמים מלמטה, שימרוץ את לדי הידות כדי שימחצרו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליזות סולם, מוצלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה ללד פנים וזו משוכה ללד חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות זירין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיצר דרומא:

(22) ולירבתי. לשון סוף, כתרגומו ולספיי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מורח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פשוט מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו, באות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

(24) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תאמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן

- 25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board. ויהיו שְׁמֹנֶה קַרְשִׁים וְאַדְנִיתָהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- 26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle, וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דָאֲעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכַּנָּא חָד:
- 27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward; וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכַּנָּא הַנִּינָא וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סִטֵּר מִשְׁכַּנָּא לְסוֹפָהוֹן מִעֶרְבָא:
- 28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end. וְהַבָּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים וְעֲבָרָא מִצִּיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיא מִבְּרַח מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה: מַעֲבֵר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:

זו מזו, זהו שפרשתי, שיהיו יצרי הידות חרוטים מזדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו צעזי כנגד חרין של ד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עוזי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת צעזי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת צעזי קרש, רואה לומר צעזי קרש המערבי. וד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שניה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחוץ את הקרש מלמטה רביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המזבחות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחוץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונחתן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, ובלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין צעזים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נחא):

<p>29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.</p>	<p>וְאֶת־הַקֶּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וְצִפִּית אֶת־הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>	<p>29 וְאֶת־הַקֶּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וְצִפִּית אֶת־הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>
<p>30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.</p>	<p>וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁפֶטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>	<p>30 וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁפֶטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.</p>	<p>וְעָשִׂית פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חָשָׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:</p>	<p>חמישי כ וְעָשִׂית פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חָשָׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:</p>
<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כָסֶף:</p>	<p>32 וְנִתְּנָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כָסֶף:</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנִתְּנָה וְאֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקֶּרְסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>33 וְנִתְּנָה וְאֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקֶּרְסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>34 וְנִתְּנָה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה זה היו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם זהב. לא שהיה הזהב מדונק על הצריחים, שאין עליהם שום כפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלא הצריחים מצופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המצדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עצריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירוף של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמלא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּנָה אֶת הַפָּרֹכֶת סָפַת הַקֶּרְסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלמה צנני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישי של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

<p>And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׁמֶּנֶת אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנִרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>	<p>וְשַׁמֶּנֶת אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנִרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>
<p>And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְזָה וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְזָה וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה תִּהְיֶינָה קַרְנֵיהֶם וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה תִּהְיֶינָה קַרְנֵיהֶם וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיתָיו לְדִשְׁנֹו וְיָעִיו וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיתָיו לְדִשְׁנֹו וְיָעִיו וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>

(35) ושמות את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שמי אמות ומחצה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שמי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אור שצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶּסֶף צֶלֶו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ומרגומו עוצד צִיָּר, ולא עוצד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפט סובב ולמעלה (זבחים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשה לצדס ויחצרס צו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מזבח, שנאמר ומִזְרָקָה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו למוכה, והוא שתרסס אונקלוס לְמִסְפֵּי קִטְמִיָּה, לספות הדשן למוכס, כי

<p>And thou shalt make for it a 4 grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת מִצְדָּתָא דְנַחֲשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנַחֲשָׁא עַל אַרְבַּעַת סְטְרוֹהִי:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>And thou shalt put it under the 5 ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>And thou shalt make staves for the 6 altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן נְחֹשָׁא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצַפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And the staves thereof shall be put 7 into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וְיַעֲלִי יָת אֲרִיחֹהִי בְעִזְקָתָא וְיִהוֹן אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְל יְתִיה:</p>	<p>וְהִוָּבֵא אֶת-בְּדָיו בְּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ:</p>

יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסמירה כמו וּפְשָׁרֶשׁ שְׁרָפִיָּה (תהלים פ, י), אָוִיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וּבְקָל כְּבוֹדִיתִי שְׁרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּאֶרֶה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶחָד עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שבר עֲלָמִי. וכמוהו וְיִסְקָלְהוּ בְּאֶבְנִים (מלכים א כא, יג), וחלופו סְקָלוּ מִאֶבֶן (ישע' סב, י), הסירו אבניה, וכן וְיַעֲזְבֵהוּ וְיִסְקָלְהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדַּר"ר ויעיר. כתרומתו, מגרפות שוטל זה הדשן, והן כמין כסוי קדירה של מחבת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל זה דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומזה זהם צבצר ונחשבים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתו, ובלע"ז קרוליג"ש ובלשון חכמים נגוריות: ומזלגותיו. בית קבול יש להם, לטול זהן גחלים מן המזבח לשאחם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחבתות, כמו לְקַחְתָּ אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְסָה אֵשׁ אֵשׁ צִיָּקוֹ (משלי כו, כז): לבל כל כלי: (4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצ"ש (זיעצ) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתורו, ועשית לו מכבר נחושט מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב צבצול קרוי כרכב, כמו ששינו צבצול שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעשין חריצין עגולין בקרשי דפני החיצות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפני מקרנותיו, וכן שנינו זבחים (סב). איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב צדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וסירץ המתרחץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכש שהיו עולין זו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה זמעות, לא תעשה לו מעלות כבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה צדורס המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדורס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאכי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנו מן המקרא:

(7) בטבעות. צארבע טבעות שנעשו למכבר:

8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	8 נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתָךְ בְּהָר־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ס)
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	9 וְעָשִׂיתָ אֶת חֹצֶר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאֵת נֶגְב־תִּימָנָה קִלְעִים לַחֹצֶר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֹמֶה אַרְדָּ לַפָּאֵה הָאֶחָת:
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	10 וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	11 וְכֵן לַפָּאֵת צָפוֹן בְּאֶרֶץ קִלְעִים מֵאָה אַרְדָּ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	12 וְרֹחַב הַחֹצֶר לַפָּאֵת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֹמֶה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	13 וְרֹחַב הַחֹצֶר לַפָּאֵת קִדְמָה מֵזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֹמֶה:

(8) נכוֹב לוחות. כתרומתו תליל לוחין, לוחות עני שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יאה כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סך דין כתרומתו של מכצר המתורגס סך דל לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קצוע צו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מנינו צפילגש בגבעה, וְעָמָו לְמַד שְׁמוֹרִים שְׁבוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרחת. פני המזרח קרוי קדס, לשון פנים, אחור, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדס שהוא פנים, ומערב קרוי אחור, כמו דתרגס אונקלוס ה'ס הַאֲחֹרֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חבושים אמה. אותן נ' אמה לא היו סחומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנייה, נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו שנאמר וְלָשַׁעַר הַקָּדֵם עֲשָׂרִים אֹמֶה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמִּין סָרְדֵי לְעֵבְרָא עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	14 וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה סָרְדֵי עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	15 וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַשַּׁעַר הַחֲצָר מִסְדוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה: וְלַתְּרַע דֶּרְתָּא פָּרְסָא עֲשָׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִיֵּיר זְהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד צִיֵּיר עַמֻּדֵיהוֹן אַרְבָּעָא וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָא:	16 וְלַשַּׁעַר הַחֲצָר מִסְדוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה:
17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: כָּל עַמֻּדֵי דֶּרְתָּא סְחֹר סְחֹר מְכַוְּשִׁין כָּסָף וְוִיהוֹן כָּסָף וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:	מפטיר 17 כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְתִיטָא חֲמִשִּׁין בְּחֻמְשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבּוּץ שְׁזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא: אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה וַחֲבֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18 אֹרְךְ הַחֲצָר מֵאָה בְּאַמָּה וַחֲבֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֹת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס) לְכָל מְנִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיה וְכָל סְבּוּהֵי וְכָל סְפִי דֶּרְתָּא דְּנְחָשָׁא:	19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֹת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס)

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שצראש הדרום העמוד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שצמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא ללפון ולדרום, אצל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. ה' לפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמנע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח ללפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אצל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזיהתן, ואיני

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 221. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftara is the special Haftara on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and Haftara are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 233.

<p>20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.</p>	<p>וְאֵת הַמִּכְבֵּד יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבֹּן לָךְ מִשְׁחָ זֵיתָא דְּכִינָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְּדִירָא:</p>	<p>וְאֵתָה תְּצַוֶּהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כִּתִּית לְמֵאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:</p>
<p>21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.</p>	<p>בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּעַל סִדְהוּתָא יִסְדֵּר יִתִּיה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יי קִים עָלֵם לְדִרְהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל-הַעֲדוֹת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.</p>	<p>וְאֵת קָרִיב לְוַתֵּךְ יִתְּ אֶהְרֹן אֲחִיךָ וְיָת בְּנוֹהֵי עִמִּיה מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:</p>	<p>XXVIII וְאֵתָה תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת-אֶהְרֹן אֲחִיךָ וְאֶת-בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוּ-לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:</p>
<p>2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהְרֹן אֲחִיךָ וּלְתוֹשָׁבְתָּא:</p>	<p>2 וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהְרֹן אֲחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>
<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵת הַמְלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לְבָא דְּאַשְׁלִימִית עֲמִהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וַיַּעֲבְדוּן יִתְּ לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוּתִיהָ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:</p>	<p>3 וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת-בְּגֵדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנוּ-לִי:</p>

יודע אס תחזין צארך, או קשורין ותלויין וכוזדן מכזיד שפולי היריעות שלא יועו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צארך, לכך נקראו יחדות, ומקרא זה מסייעני, אהל צל יאען צל יאע יאעל צל (ישעיה לג, כ):
(20) זך. צלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פ.), מגרגרו בראש הית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא:). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת פמיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חזיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מטעמא דצדק ומעמא דצדק, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדק כלום:
(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

<p>And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי יָדָיִם וְאֵלֶּיךָ חֹשֶׁת וְאֵלֶּיךָ כִּתְלֵת תְּשֻׁבֵּץ מְצַנֶּפֶת וְאֵלֶּיךָ בִּגְדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹתָ לִי:</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפֹד וּמַעֲלִיל וּכְתָנֶת תְּשֻׁבֵּץ מְצַנֶּפֶת וְאֵבֶנֶט וְעֹשֵׂי בִגְדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹתָ לִי:</p>
<p>And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֵנִי יִסְבוּן יָת דְּהָבָא וְיָת תְּכֵלַא וְיָת אַרְגָּמָנָא וְיָת צִבְעָה וְיָת הַלְוִי בּוֹצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>
<p>And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וְיַעֲבֹדוּן יָת אֵפֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלַא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעָה וְהַלְוִי וּבִינָא שְׂזִיר עֹבֵד אוֹמֵן:</p>	<p>וְעֹשֵׂי אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי בצרייתא פירוש תבניתו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גז איש, כמין סינר שקורין פורזי"נט שחגורות השורות כשוככות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדוֹד חָגוֹר אֵפֹד דָּד (שמואל-ב' ו', יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד (ויקרא ח', ז) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת הָאֵפֹד (שם), ותרגם אונקלוס בְּהִמְנִין אֵפֹדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקשטו זו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות זו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראהי שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּרָדוּט דְּצוֹן, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, פי כן תְּלַבֵּשׁ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלָה מַעֲלִילִים (שמואל-ב' יג', יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משבצות לבו, והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושז קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִשְׁבְּצֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹבְּעִין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הַבְּתֻלָה וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים: (6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרכים וישנה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא זו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאחיליו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור זו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל לוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נחונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב מחוברות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין במשבצות שבכתף שמאל, נמצא החשן חלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות

7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	7 תָּרִין כְּתָפִין מִלְּפָנָיִם יִהְיוּ לָיָהּ עַל תָּרִין סִטְרוֹהֵי וַיִּתְּלָפֶהּ:	7 שְׁתֵּי כְתָפֶת חֲבֵרֶת יִהְיֶה־לָּהּ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבֵּר:
8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	8 וְהָמִין תִּקְוִיָּה דְעֻלּוֹהֵי כְּעֻבְדֵּיהָ מִנִּיהָ יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָב וְיָבִין שִׁזְיָר:	8 וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשָׂהּוּ מִמָּנֹה יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:
9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	9 וְתִסֵּב יֵת תְּרֵתִין אֲבְנֵי בִירְלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבְנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	10 שְׁתֵּא מִשְׁמֵהֶתְהוֹן עַל אֲבָנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֵהֶת שְׁתֵּא דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תְּנִיחָא כְּתוֹלְדָתְהוֹן:	10 שְׁשֹׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשֹׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוֹלְדָתָם:
11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.	11 עֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֵשׁ כְּגִלְף דְּעֻזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵי עַל שְׁמֵהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:	11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חָתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

החשן אל מול טבעות האפוד שוכנים זה על זה, ומרכסן כפתיל תכלת תחוב צטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשך האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בצולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הוה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין לוורת שני עזריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כחפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשך האפוד היא החגורה, ולמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוצרות בחשך שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כחף וכחף, וזקפן על שתי כחפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חצורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהב, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יִקְרְוּ צִיָּע (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כחפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשך, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברים:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקסטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושך ומחמשת מינין, כך אריגת החשך מעשה חושך ומחמשת המינים: במנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובימינן מלך, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למינה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו,

<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וּתְשִׁי יֵת תְּרֵתִין אֲבִנֵי עַל כַּתְּפֵי אֵיפֹדָא אֲבִי דְיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן יֵת לְפָנָי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזִכָּרֹן: (ס)</p>	<p>12 וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִים עַל כַּתְּפֹת הָאֹפֶד אֲבִי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לְפָנָי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזִכָּרֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשֻׁבָּצֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתַרְתִּין תְּפִין דְּדָהָב דְּבִי מְתַחְמֵן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן עוֹבָד גְּדִילוֹ וְתַתִּין יֵת תְּפִינָא גְּדִילָתָא עַל מְרֻמָּצָתָא:</p>	<p>14 וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנָתַתָּה אֶת־שַׁרְשְׁרוֹת הָעֶבֶתָת עַל־הַמְּשֻׁבָּצֹת: (ס)</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲשֹן דִּינָא עוֹבָד אוֹמֵן כְּעוֹבָד אֵיפֹדָא תַּעֲבִיד נִיָּה דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצַבֵּעַ זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יְתִיָּה:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֲשֹן מְשַׁפֵּט מַעֲשֵׂה חֵשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֹפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.</p>	<p>מְרֻבַּע יְהִי עֵיף זֶרֶתָא אוֹרְפֵיָה וְזֶרֶתָא פוֹתִינִיָּה:</p>	<p>16 רְבֹעַ יְהִיָּה כְּפֹל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:</p>
<p>17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלֻמוֹת אֲבָנָא אֲרַבְּעָא סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קַדְמָאָה סֻמָּקֹן יֶרְקֵן וּבִרְקֵן סְדָרָא חֹד:</p>	<p>17 וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אֲרַבְּעָה טוּרִים אֶבֶן טוֹר אֶדָם פִּטְדָה וּבִרְקֵת הַטּוֹר הָאֶחָד:</p>

וכן קרש עזים נטה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עזים. וכן קרש צנול מעצד (שם יצ), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתר גומא פסג מפסג פגלף דעזקא, חרוטות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כחצ ניכר ומפורש: על שמות. כמו צממות: מסבות משבצות. מוקפות האזנים צמסצות זהב, שעושה מושצ האזן זוהצ כמין גומא למדת האזן, ומשקעה צמסצות, נמלאת המשצות סובצת את האזן סביב, ומחצר המשצות ככתפות האפוד:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצה את השצטים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירוש:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גצול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כחותן שעושין לצורות, אלא כחותן שעושין לעצדקקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (בינה כצ): ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורך המשצות שזוה לעשות עס האפוד, וכחצ לך זאת, לומר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט צלע"ו שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְ אֶהְרֹן, תלוי ככתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן צפרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וִיהָלָם: וְסַדְרָא תַנִּינָא אִזְמַרְגָּדִין שְׁבֻזִּי וְסַבְהָלוּם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְפִּירִי טַרְקֵנָא וְעִין עֵגְלָא: וְאַחֲלָמָה:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹהַם וְיָשָׁפָה מְשַׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: וְסַדְרָא רַבִּיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִזְרָלָא וּפְנִתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאַשְׁלֻמִּיתָהוֹן:	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינּוּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שֵׁמוֹ תְּהִיֶּינּוּ לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבֻטֹת: וְאֲבָנֵי יִהְיוּ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵמָא עֶשְׂרֵי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלָּף דְּעִזְקָא גָבַר עַל שְׁמִיָּה יִהְיוּ לְתַרֵּי עֶשֶׂר שְׁבֻטֵין:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרֶשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מְתַחֲמֵן עוֹבָד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עִזְקָן דְּדָהָב וְתַתִּין יְת תְּרֵתִין עִזְקָתָא עַל תְּרִין סַטְרֵי חוֹשְׁנָא:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב וְתַתִּין יְת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת עִזְקָתָא בְּסַטְרֵי חוֹשְׁנָא: וְהַחֹשֶׁן:	24

(17) ומלאות בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצות הממוקנות להן, קורא אותן בלשון מלאים:
(20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלאותם, מוקפים משצות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעוצי האזן, וזה לשון במלאותם, כשיעור מלוי עציין של אזנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:
(21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
(22) על החושן. בשציל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שמי ששרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שבשלוש, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עבדית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבולות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שמהא מחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שמי הטבעות, והלא כבר נתונים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שמי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אותה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשמי פאות שכנגד הצואר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:
(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גבולות הכמוצות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא מוחזק אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תָּתִין תְּרֵתִין גְּדִילָן דָּעַל תְּרֵין תָּתִין עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְנִתְּתָה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתְּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסְּפָרִי סִפְרָד וּאֲשַׁכְנוּ הָאֶפֶד) בִּיתָהּ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנִתְּתָה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחֲבֶרְתּוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- וְיִרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל-טַבְּעֹת הָאֶפֶד בַּבִּתָּיל תַּכְלֹת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:
- וְתַעֲבִיד תְּרֵתִין עֲזָקִין דָּדָהָב וְתִשְׁוִי וְתַהוֹן עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא עַל סַפְתִּיהָ דְּלַעֲבָרָא דְּאִיפֻדָּא לְגִיּוֹ:
- וְתַעֲבִיד תְּרֵתִין עֲזָקִין דָּדָהָב וְתִתִּין וְתַהוֹן עַל תְּרֵין כְּתָפֵי אִיפֻדָּא מִלְּרַע מִלְּקַבִּיל אֶפֶדָּהּ לְקַבִּיל בֵּית לֹאֲפִי מַעֲלִי לְהַמִּין אִיפֻדָּא:
- וְיַחֲדוּן יָת חוּשְׁנָא מַעֲזָקִתֶּיהָ לַעֲזָקַת אִיפֻדָּא בְּחוּטָא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲנִי עַל הַמִּין אִיפֻדָּא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשְׁנָא מַעֲלִי אִיפֻדָּא:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את זרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הנזאר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונה לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנין, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן שכלפי החוץ, אלא בעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לזד האפוד, שחשצ האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נתונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן צראשן השני שהוא מחוצר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשצ האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פחיל תכלת צאותן הטבעות וטבעות החשן, ורוכסן צאותו פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה: ממוול פניו. בעצר החיוון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מְרַכְסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְנִקְפָּה (ישעיה מ, ד),

- 29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .
- 29 וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:
- 30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.
- 30 וְנָתַתָּ אֶל־חֲשֹׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בְּבָאוֹ לִפְנֵי־יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: (ס)
- 31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.
- 31 וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֹד כָּלִיל תְּכֵלֶת:
- 32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.
- 32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה וְהָיָה לְפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כַּפִּי תַחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:
- 33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:
- 33 וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם עַל־שְׂפֹלוֹהֶי סָחֹר סָחֹר וְזִגְזִין דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:

הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצניניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֲוִירִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צנצהו, הוא פתיחת צית הנאמר: בתוכו. כתרגומו פָּסִיל לְגִינָה, כפול לחוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לחוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמחורה, וכן לא יִצַּח החשן, וכן לא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְזָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. צניניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>וְגָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא זָנָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפוּלֵי מְעִילָא סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>34 פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שְׁוֵלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:</p>
<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וַיְהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וַיִּשְׁתַּמַּע קִלְיָה בְּמִיעֲלִיהָ לְקִידָשָׁא לְקִדְם יְיָ וּבְמִפְקִיָּה וְלֹא יָמוּת:</p>	<p>35 וַיְהִי עַל־אַהֲרֹן לְשֶׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאוֹתָיו וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדִהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי כְּתָב מְפָרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ צִיצִי זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתַשִּׁי יְתִידָה עַל חוּטָא דְתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מְצַנְפְתָּא לְקַבִּיל אַפִּי מְצַנְפְתָּא יְהִי:</p>	<p>37 וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת וַיְהִי עַל־הַמְצַנְפֶּת אֶל־מוֹל פְּנֵי־הַמְצַנְפֶּת יְהִי:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי דְאַהֲרֹן וַיִּשְׁוֹל אַהֲרֹן יַת עֲוֹנוֹת קוֹדֶשִׁיא דִּיקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְנַת קוֹדֶשִׁיהוֹן וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי תְדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>38 וַיְהִי עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מַתָּנַת קֹדֶשִׁיהֶם וַיְהִי עַל־מִצַּחוֹ תָּמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אאלו:
(35) ולא ימוט. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:
(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):
(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויָשִׁי עָלָיו פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שיערו היה נראה ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים, ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו ציץ אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:
(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבנו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, למלך שממשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיר דעתו ממנו:

<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְשִׁבְצָתָהּ הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהַמָּנִן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וְשִׁבְצָתָהּ הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהַמָּנִן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:</p>
<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כֶּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>	<p>40 וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֶּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמָלֵאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:</p>	<p>41 וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמָלֵאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֵּתְנִים וְעַד-יְרֵכִים יִהְיוּ:</p>	<p>42 וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֵּתְנִים וְעַד-יְרֵכִים יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>43 וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>XXIX וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות, וכולם של שש:
(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:
(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מצנפת, ואבנט, וציץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדצר להיות מוחזק צו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דצר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדצר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידיים:
(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי"ח צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:
(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראיין לו: ועל בניו. האמורין צהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחסר צגדים, צמיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

<p>and unleavened bread, and cakes 2 unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצָּת בְּלִילֹת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחֵים בִּשְׁמֵן סֵלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt put them into one 3 basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And Aaron and his sons thou shalt 4 bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt take the garments, 5 and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt set the mitre upon 6 his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>Then shalt thou take the anointing 7 oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, and 8 put tunics upon them.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵתָ אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>

- (1) לקח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:
- (2) ולחם מצות וחלות מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רבוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צר רבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות (מנחות עו.): בשמן. כשהן קמח, יולק צהן שמן וכוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- (3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקממו:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- (5) ואפדת. קשט ומקן הסגולה והסינר סביבותיו:
- (6) נזר הקדש. זה הנציץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
- (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, ובין ריסי עיניו, ומחברן באצבעו:

<p>9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.</p>	<p>וְתִזְרִיז יִתְּהוֹן הַמִּינִין אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי וְתִתְּקִין לָהֶן קוֹבְעִין וְתִהְיִי לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹדֶשֶׁת דְּאֹהֶרֶן וְקוֹדֶשֶׁת דְּבְנָוָהי:</p>	<p>9 וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט אֹהֶרֶן וּבְנָיו וְחִבְשֶׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אֹהֶרֶן וַיִּד־בְּנָיו:</p>
<p>10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.</p>	<p>וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקִדְם מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּסְמְדוּ אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:</p>	<p>10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמְדוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:</p>
<p>11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קִדְם יֵי בִתְרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:</p>	<p>11 וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.</p>	<p>וְתִסַּב מִדָּמָא דְּתּוֹרָא וְתִתִּין עַל קִרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעָךְ וְיֵת כָּל דָּמָא תִּשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבָחָא:</p>	<p>12 וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קִרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.</p>	<p>וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרָבָא דְּחִפֵּי יֵת גִּנָּא וְיֵת חֲצָרָא דְּעַל כְּבִדָּא וְיֵת תְּרִיתִין כּוֹלִין וְיֵת תְּרָבָא דְּעַל־יהֶן וְתִסִּיק לְמִדְּבָחָא:</p>	<p>13 וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.</p>	<p>וְיֵת בָּשָׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁפִּיה וְיֵת אוֹכְלִיה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:</p>	<p>14 וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פֶּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:</p>
<p>15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְיֵת דְּכָרָא חֵד תִּסַּב וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:</p>	<p>15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>

- (9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאות. על ידי הדצרים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
 (11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, צקרנות ממש (וצחיס נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
 (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפשא דכדא שקורין איבר"ש (ראטהפליש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כג, ד):
 (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוה נשרפת אלא זו:

16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar. וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דְּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head. וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לַנִּתְחָיו וְרַחֲצֶתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD. וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הוּא:

19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram. וְלָקַחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמְךָ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about. וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדְּמוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ אֹהֲרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְנוֹ בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him. וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֲרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:

(16) וזרקת. צללי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באמצע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אמצע, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (וזבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב: (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסוף על שאר הנתחים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש: (20) תנוך. הוא הסחוס ("כ"מילואים כ"א), גדר האמנעי שבתוך האוזן, שקורין טנדור"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמנעי:

<p>Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכִּבְדֹּ וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>	<p>22</p>
<p>and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּכְפֹר לֶחֶם אֶחָת וְחֻלֹּת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>23</p>
<p>And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>24</p>
<p>And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְשַׁרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה:</p>	<p>26</p>

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֹת הָעֵצָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יוערות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא צבצב וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, ששמיים שלום למזבח, ולעובד העבודה, ולזעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעובד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרבוצה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגור והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות טז.).

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

<p>And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּף וְאֲשֶׁר הִוָּרֵם מֵאֵילִי הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>	<p>27 וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּף וְאֲשֶׁר הִוָּרֵם מֵאֵילִי הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>
<p>And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקִיָּם עֹלָם מִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֶפְרָשׁוּתָא הוּא וְאֶפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּכֹסֶת קוֹדֶשִׁיהוֹן אֶפְרָשׁוּתָהוֹן קָדָם׃</p>	<p>28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶקֶד עֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>
<p>And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>	<p>29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>
<p>Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִמְוִן יִלְבָּשׁוּן כֹּהֵנָא תַּחֲתוֹהִי מִבְּנֵיהִי דִּי־עוֹל לְמִשְׁכָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ׃</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ׃</p>
<p>And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקָם קֹדֶשׁ׃</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקָם קֹדֶשׁ׃</p>
<p>And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>	<p>32 וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר בלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: למשחה. להמגדל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נפתים למפקה (צמדכר יח, ח), אל תגעו צמשיקי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הנגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רשופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עצודת יוס הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עוצד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צמח אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל המצר קרוי כן:

- 33 And they shall eat those things
wherewith atonement was made, to
consecrate and to sanctify them;
but a stranger shall not eat thereof,
because they are holy.
- 34 And if aught of the flesh of the
consecration, or of the bread,
remain unto the morning, then
thou shalt burn the remainder with
fire; it shall not be eaten, because it
is holy.
- 35 And thus shalt thou do unto Aaron,
and to his sons, according to all
that I have commanded thee; seven
days shalt thou consecrate them.
- 36 And every day shalt thou offer the
bullock of sin-offering, beside the
other offerings of atonement; and
thou shalt do the purification upon
the altar when thou makest
atonement for it; and thou shalt
anoint it, to sanctify it.
- 37 Seven days thou shalt make
atonement for the altar, and
sanctify it; thus shall the altar be
most holy; whatsoever toucheth the
altar shall be holy.
- וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם
לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר
לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:
- וְאִם־יִנָּתַר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֻּאִים
וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשִׁרְפָתָהּ
אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:
- וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה
כָּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת
יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:
- וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־
הַכֹּהֲנִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
בְּכַפֵּרָה עָלָיו וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ
לְקַדְּשׁוֹ:
- שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ
יִקְדָּשׁ: (ס)

(33) ואכלו אותם. אהרן וזניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוץ: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכל לעכז, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. צעזיל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא צעזילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא צעזיל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדשי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יוני:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו צקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעזד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו, צ. זכאים פג:), שנראה לו כזר ונפסל משאז לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט צמחצבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

38 Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבָחָא
כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם
תָּמִיד:
אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָה תָּרִין לַיּוֹמָא
תְּדִירָא:

שס

39 The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.

אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה וְיֵת אֲמָרָא חַד תַּעֲבִיד בַּצֶּפְרָא
בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה וְיֵת אֲמָרָא תְּנִינָא תַּעֲבִיד בֵּין
שְׁמֵשָׁא:
שְׁמֵשָׁא:

39

40 And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.

וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת דָּפִיל בְּמִשְׁחָא
כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא וְנִסְכָּא כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא חֲמֹרָא לְאֲמָרָא
חַד:
וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית
כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא וְנִסְכָּא
כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הֵינָא חֲמֹרָא לְאֲמָרָא
חַד:

40

41 And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְיֵת אֲמָרָא תְּנִינָא תַּעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשָׁא כְּמִנְחַת צֶפְרָא
וְכִנְסָכָה תַּעֲבִיד לָהּ וְכִנְסָכָה תַּעֲשֶׂה-לָּהּ לִבִּית
נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:
וְיֵת אֲמָרָא תְּנִינָא תַּעֲבִיד בֵּין
שְׁמֵשָׁא כְּמִנְחַת צֶפְרָא
וְכִנְסָכָה תַּעֲבִיד לָהּ
וְכִנְסָכָה תַּעֲשֶׂה-לָּהּ לִבִּית
נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:

41

42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.

עֹלֶת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר
אֹעֲדָה לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:
עֹלֶת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח
אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר
אֹעֲדָה לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ
שָׁם:

42

43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.

וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:
וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:
וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:

43

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציאים וחומש ציאה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסול למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון צרחיים כשר בהן (מנחות פו). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לחוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין צמזבח בית עולמים, וצמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלֶה וּמִנְחָה (ויקרא כג, לו):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקד"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַבְּרָכָה (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אתועד עמם צדצור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו צו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכצודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ציוס הקמתו, והוא שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לֵאמֹר צִקְלִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא יג, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכצודי:

44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:	44 וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:
45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	45 וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46 וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשִׁי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיה:	שניע כג וְעֲשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטָר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אֶרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:	2 אֹמָה אֶרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:
3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגִרִיה וְיֵת כֹּתִלֹהֵי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קַרְנֵיהֶם וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סָחוֹר סָחוֹר:	3 וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירָתֵי סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶם וְעֲשִׂית לּוֹ זֶרֶק סָבִיב:
4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְּדְהַב תַּעֲבִיד לִיה מִלְרַע לְזִירִיה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהֵי וְיֵת לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יְתִיה בְּהוֹן:	4 וְשָׂתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהִמָּה:
5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד יֵת אֲרִיחָא דְּאֵשִׁי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַבָּא:	5 וְעֲשִׂית אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב:

(46) לשכני בחוכם. על מנת לשכון אני בחוכם:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

(3) את גזו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כמרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זיוותיו שצנני צדיו: והיה. מעשה הטענות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטענת לצד:

<p>And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתָתִין יְתִיה קֹדֶם פְּרוּכָתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא קֹדֶם כְּפֹרֶתָא דְעַל סִהְדוּתָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶתֹּ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶעֱד לָךְ שָׁמָּה:</p>	<p>6</p>
<p>And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וַיִּקְטֹר עֲלוֹהֵי אֹהֶרֶן קִטְרֶת בִּוּסְמִין בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיה יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>וַהֲקִטִּיר עָלָיו אֹהֶרֶן קִטְרֶת סִמִּים בְּבִקֹּר בְּבִקֹּר בְּהִיטִיבֹ אֶת־הַנֶּחֱרֵת יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאֹד־לְקוֹת אֹהֶרֶן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת בִּוּסְמִין תְּדִירָא קֹדֶם יי לְדָרִיכוֹן:</p>	<p>וּבְהֶעֱלֹת אֹהֶרֶן אֶת־הַנֶּחֱרֵת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקִין עֲלוֹהֵי קִטְרֶת בִּוּסְמִין נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עֲלוֹהֵי:</p>	<p>לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:</p>	<p>9</p>
<p>And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.</p>	<p>וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֵׁתָא מִדָּם הַפִּשְׁתָּא כְּפֹרִיָא חֹדָא בְּשֵׁתָא יִכְפֹּר עֲלוֹהֵי לְדָרִיכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶם יי:</p>	<p>וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכִּפָּרִים אֶחָת בְּשָׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדֶשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)</p>	<p>קא פסוקים</p>

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 223. On Shabbat Zachor, Maftir and Haftara are on page 240.

And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:

(6) לפני הפרכת. שמה תאמר משוך מכנגד הארון לכפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מבחוץ:

(7) בהיטיבו. לשון נקוי הצידין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הגרות. לוי"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:

(8) ובהעלות. כשידליקם להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר בין הערבים:

(9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

(10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המזבח אשר לפני ה' וינסך עליו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

<p>12 When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.</p>	<p>כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: 12</p> <p>אֲרִי תִקְבִּיל יְת הוֹשִׁיבֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּ גִבֵּר פִּוּרְקֵן נַפְשִׁיה קָדֶם יְי כִּד תִּמְנִי יְתָהוֹן וְלֹא יְהִי בָהוֹן מוֹתָא כִּד תִּמְנִי יְתָהוֹן:</p>
<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶהוּ יִתְּנוּ כָל־הָעֹבֵר עַל־הַפִּקְדִים מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: 13</p> <p>דִּין יִתְּנוּ כָל דְּעֹבֵר עַל מִנְיָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מְעִין סְלֵעָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא אֲפָרְשׁוּתָא קָדֶם יְי:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל הָעֹבֵר עַל־הַפִּקְדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: 14</p> <p>כָּל דְּעֹבֵר עַל מִנְיָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלִילָא יִתֵּן אֲפָרְשׁוּתָא קָדֶם יְי:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>הָעָשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל לְתַת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: 15</p> <p>דְּעֵתִיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָפִין לֹא יִזְעַר מִפְּלָגוֹת סְלֵעָא לְמִתָּן יִת אֲפָרְשׁוּתָא קָדֶם יְי לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:</p>

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפוף לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, וְדָבָר זֶה עֲלֵיהֶם, כמו שמיני צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל חֶשֶׁר יַעֲזֹר שֶׁמֶט הַשֶּׁקֶל (ויקרא כז, לב), וכן שֶׁעֶזְרָה הָאֵלֹהִים עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בצרפת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יצוא להשפחות לו ללגורת פסח וכפר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מתחלתו חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמונה, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמו להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְקָסָף פְּקוּדֵי הָעֶדָה מֵאֶת פֶּקֶד (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וְהָיָה מֵאֶת פֶּקֶד הַקָּסָף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, וְהָיָה לְחֹשֶׁן הַשִּׁיטָה (במדבר א, ח), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קָל מֵרִים תְּרוּמַת פֶּקֶד וְנִחַשְׁתָּ (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדדו לזו:

<p>16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'</p>	<p>וְלִקְחָתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִזְכוֹרָן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16</p>
<p>17 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>17</p>
<p>18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּרְחֲצוּ אֹהֶלָן וּבָנָיו מִמָּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	<p>19</p>
<p>20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בִגְשֵׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:</p>	<p>20</p>

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדבחת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּע ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאץ החציצה על צעליה שנפל זה דבר, ומפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר זו בַּקֶּדֶד לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, ח), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ בְּרִאשֹׁן בַּקֶּדֶד לַחֲדָשׁ פָּקִיד וְגו' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכֶר הַקֶּסֶף לְזָקָת וְגו' (שם לח, כו), הא למדת, ששמים היו, אחת בתחלת נדבחת אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף זו נאמר כן, וַיְהִי כֹל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ג), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחשדה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמנאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחשדה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו זו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צְסִיָּה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעא, ועומד כנגד אור שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִצָּחָהּ הָעֵלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁוֹךְ אֲהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צוּחִים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידי ורגליו, וכך שנינו צוּחִים (יע), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

<p>21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'</p>	<p>וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: (פ)</p>	<p>ע"כ בחול</p>
<p>22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:</p>	<p>22 וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאַתָּה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם פִּלְגֻמִּיתָיָה מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>23 וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשׁ מִרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:</p>
<p>24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.</p>	<p>וְקִצְיֶעֱתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִשַׁח זֵיתָא מְלִי הֵינָא:</p>	<p>24 וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵיתֵי הָיִן:</p>
<p>25 And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתִיָּה מִשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֵם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מִשַׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מְרַקַּחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:</p>
<p>26 And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,</p>	<p>וְתַרְבִּי בִּיהָ יַת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיַת אָרוֹנָא דְעֵדוּתָא:</p>	<p>26 וּמִשַׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אָרוֹן הָעֵדוּת:</p>
<p>27 and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,</p>	<p>וְיַת פִּתּוּרָא וְיַת כָּל מְנוּחֵי וְיַת מְנִרְתָּא וְיַת מְנֵהָא וְיַת מִדְבָּחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>27 וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְנִרָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת:</p>

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטין, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא בחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש צו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעך, לכך הוצרך לומר קנמן צסם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חטאין, גזרת הכתוב היא להציאו לחטאין, להרבות צו צי הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה): וקנה בושם. קנה של צסם, לפי שיש קנים שאינן של צסם, הוצרך לומר צסם: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשש, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוים צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקהת. רוקח שם דצר הוא, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע קלף (שם מצ, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צבצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקה מרקהת. רקה העשוי על ידי אומנות וטערוצות: מעשה רוקח. שם האומן דצצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין ב"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְיִתְּ מִדְּבַחַּת דְּעֹלֹתָא וְיִתְּ מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ: וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדְשָׁתָם אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: וְתִקְדִּישׁ יְתִהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קֳדָשׁ וְיִהוֹן כָּל־דֹּקֵר בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְשָׁתָם אֹתָם לְכַהֵן לִי: וְיִתְּ אַהֲרֹן וְיִתְּ בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יְתִהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שִׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם: וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימֵר מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִּין קֳדָמִי לְדֹרֵיכוֹן:
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: עַל בָּשָׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְסָךְ וּבְדַמּוּתֶיהָ לֹא תַעֲבִדוּן כְּוִתִּיהָ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לָכוֹן:
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: גִּבֹר דִּיבָסִים דְּכֹוֹתִיהָ וְדִוְתִין מְנִיהָ עַל חִילוּנִי וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:
34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וְיִשְׁחָלֶת וְחִלְבֹנָה סָמִים וּלְבֹנָה זָכָה בָּד בָּבַד יְהִיהָ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְשׁוּפָא וְחִלְבֹנָתָא בּוֹסְמִין וּלְבֹנָתָא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגוי, כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל בזיוף, ולניה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח, מתוך שנאמר כל הנגע צמץ יקדש (שמות כט, לז), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כצעים, מה כצעים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין ונראשית שמינים ימשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עזרית:

(31) לדרתיהם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו: (32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. צמח סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמח סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמח סממניו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקח (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמח סממניו, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממא), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאקה): ושחלת. שורש צס, חלק ומזהיר כשפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרסס אונקלוס וטופקא:

35	And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.	וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קֹטֶרֶת רֶקַח מַעֲשֵׂה בֹסֶם עֹבֵד בֹּסֶמֶנוּ מְעֻרָּב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:	וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קֹטֶרֶת רֶקַח מַעֲשֵׂה בֹסֶם עֹבֵד בֹּסֶמֶנוּ מְעֻרָּב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:	35
36	And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:	וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:	36
37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקֹּטֶרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	וְהַקֹּטֶרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:	37
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.	אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוּי: (ס)	אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוּי: (ס)	38
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	כד
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רָאֵה קָרָאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חֹור לְמִטַּה יְהוּדָה:	רָאֵה קָרָאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חֹור לְמִטַּה יְהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִשְׁלִימִית עִמּוּיָהּ רוּחַ מִן קֹדֶם בְּחֻכְמָהּ וּבְסוֹכְלָתָנָהּ וּבְמַדָּע וּבְכָל־מְלָאכָה:	וְאִשְׁלִימִית עִמּוּיָהּ רוּחַ מִן קֹדֶם בְּחֻכְמָהּ וּבְסוֹכְלָתָנָהּ וּבְמַדָּע וּבְכָל־מְלָאכָה:	3

וחלבנה. בשם שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלנאן) ומנחה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לזרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:)'א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלצנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולצונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי, והאפורן, החלצנה, והלצונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את האפורן ללצנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הנרי והאפורן והחלצנה והלצונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממלח. כתרמומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאוּ הַמְּלָאכִים (יונה א, ה), מְלָאכִין וְחֻלְיָהּ (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף ציזים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בצוך: ממולח שדור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שזכל יוס ויוס שעל מזבח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אכל עושה אתה צמחנתה משלך כדי למכרה לנצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:

4 to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא: וּמְעַבֵּד לְמַעֲבֹד אֹמֶנּוֹן לְמַעֲבֹד בְּדָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:	4 לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא: וּמְעַבֵּד לְמַעֲבֹד אֹמֶנּוֹן לְמַעֲבֹד בְּדָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:
5 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אֶבֶן לְמַלְאֵת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה: וּבְאֹמֶנּוֹת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבַנְּגִירוֹת אֲעָא לְמַעֲבֹד בְּכָל-עֲבִידָא:	5 וּבַחֲרָשֶׁת אֶבֶן לְמַלְאֵת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה: וּבְאֹמֶנּוֹת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבַנְּגִירוֹת אֲעָא לְמַעֲבֹד בְּכָל-עֲבִידָא:
6 And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּנִי אֹתוֹ אֶת אֹהֵלְיָאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן וּבְלֵב כָּל-חָכְמִים לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּנִי אֹתוֹ אֶת אֹהֵלְיָאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן וּבְלֵב כָּל-חָכְמִים לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6 וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּנִי אֹתוֹ אֶת אֹהֵלְיָאֵב בֶּן-אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה-דָּן וּבְלֵב כָּל-חָכְמִים לֵב נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:
7 the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֶתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֹן לְעֵדוּת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל: יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא לְסִדְרוּתָא וְיֵת כְּפֹרֶתָא דְעֵלוּהִי וְיֵת כָּל מְנִי מִשְׁכָּנָא:	7 אֶתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֹן לְעֵדוּת וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:
8 and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-הַמְנִלָּה הַטְּהוֹרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקֶּטֶרֶת: וְיֵת פִּתּוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנָהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:	8 וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-כְּלָיו וְאֶת-הַמְנִלָּה הַטְּהוֹרָה וְאֶת-כָּל-כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקֶּטֶרֶת:
9 and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ: וְיֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיהָ:	9 וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְאֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כַּנּוֹ:
10 and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי הַשָּׂרָד:	10 וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי הַשָּׂרָד וְאֶת-בְּגָדֵי לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי הַשָּׂרָד:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מציין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו פָּרַשׁ פָּרַשׁ (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה בפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאכה. להושיבה צמחנות שלה צמחנות, לעשות המצנח למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שצבם, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זה טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת צבגי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגי בניו לכהן, אלא אלו צבגי השרד הם, צבגי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים בפרשת מסעות, וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד פְּתִילָה (צמדבר ד, יז), וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד אֲרָגְמָן (שם יג), וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד חֹלְעַת שְׁנִי (שם ח), וגרסין דברי, שנאמר וּמִן הַפְּתִילָה וְהָאֲרָגְמָן וְחֹלְעַת הַשְּׁנִי עָשׂוּ צָבָגִי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקָדֶשׁ (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם צבגי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או חולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לְבוּשֵׁי שְׂמֹנֶשׁ, ואין לו דמיון צמקרא, ואין אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר,

<p>and the anointing oil, and the 11 incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קִטְרֶת 11 הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר- צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)</p>
<p>12 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: 12 וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:</p>
<p>'Speak thou also unto the children 13 of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.</p>	<p>וְאָתָּה דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 13 לֵאמֹר אֲךָ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:</p>
<p>Ye shall keep the sabbath therefore, 14 for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>וְשַׁמְרַתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ 14 הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:</p>
<p>Six days shall work be done; but on 15 the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה 15 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p>
<p>Wherefore the children of Israel 16 shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וְשַׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת 16 לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֶרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:</p>

שהיו ארוגים במחט, עשויים נקצים נקצים, לל"דין זלע"ז (שלינגווערק):
 (11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרן הקטרת ההיכל שהוא קדש:
 (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואמה, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות
 את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל
 תדחה מפניה. כל אחי ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו
 שצחרתי צבם, בהגחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:
 (14) מות יומת. אם יש עדים והמראה: ונכרתה. בלא המראה: מחלליה. הנוהג זה חול צקדושה:
 (15) שבת שבתון. מנוח מרגוע ולא מנוח עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכחוצ, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו
 אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לך (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי
 אם צוים הראשון שבתון וצוים השמיני שבתון (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש: קדש
 לה. שמירת קדושה לשמי וצממות:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'

17

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת
הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים
עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת
וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)

17

And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.

18

וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר
אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לְחֹת הָעֵדֻת
לְחֹת אֲבָן פְּתָיִים בְּאֶצְבַּע
אֱלֹהִים:

שני

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

XXXII

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מֹשֶׁה
לִרְדֹּת מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם
עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ
עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ
לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ
מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

(17) וינפש. כתרגומו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכחוצ צו לא ייעץ ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשגור האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:
(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צי"ז בתמוז נשתצרו הלוחות, וציום הכפורים נתראה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (ז"ע טווא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקצ"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשות העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צצווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנוקין וק"ל): ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצאלה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לכת. לכת כתיב, שהיו שמהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרגומו לשון איחור, וכן צ"ש ר'קצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (ש, ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסצורים הם שאלות יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום וילינו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסין עלה, נמאל יום ארבעים בשצעה עשר בתמוז, צי"ז בא השטן וערבצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוציא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.). ואי אפשר לומר שלא טעו אלף ציום המעונן, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וינשקומו ממקצת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה אייו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה, עתה צריכין לנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

<p>And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶלֶהֶם אֶהְרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי לְנֹתִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶלֶהֶם אֶהְרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי לְנֹתִי:</p>
<p>And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.</p>	<p>וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אֶהְרֹן:</p>	<p>וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אֶהְרֹן:</p>
<p>And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל הָעֹלֹיף מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל הָעֹלֹיף מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר חֲגֹל קָדָשׁ יְיָ מָחָר:</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר חֲגֹל קָדָשׁ יְיָ מָחָר:</p>
<p>And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיִּשְׁכְּמוּ מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמְדוּ לְצַחֵק: (פ)</p>	<p>וַיִּשְׁכְּמוּ מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמְדוּ לְצַחֵק: (פ)</p>

- (2) באזני נשיכם. אמר אהרן כלכו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעבז הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל ענמם: פרקו. לשון לווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו זכרו מגזרת ברכ: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנומי, כמו קלאתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והפריטים (ישעיה ג, כז), ויצר פקדים פקד פקדתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (5) וירא אהרן. שהיה זה רוח חיים, שנאמר צמציני שור אכל עש (תהלים קו, כ), וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמה יבא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא זרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכת עושה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתי, בין כך ובין כך משה צא: חג לה'. כלכו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום: (6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לזקק צי (בראשית לט, יז),

And the LORD spoke unto Moses:
7 'Go, get thee down; for thy people,
that thou broughtest up out of the
land of Egypt, have dealt corruptly;

they have turned aside quickly out
of the way which I commanded
8 them; they have made them a
molten calf, and have worshipped
it, and have sacrificed unto it, and
said: This is thy god, O Israel,
which brought thee up out of the
land of Egypt.'

And the LORD said unto Moses: 'I
9 have seen this people, and, behold,
it is a stiffnecked people.

Now therefore let Me alone, that
10 My wrath may wax hot against
them, and that I may consume
them; and I will make of thee a
great nation.'

And Moses besought the LORD his
God, and said: 'LORD, why doth
11 Thy wrath wax hot against Thy
people, that Thou hast brought
forth out of the land of Egypt with
great power and with a mighty
hand?

Wherefore should the Egyptians
speak, saying: For evil did He bring
12 them forth, to slay them in the
mountains, and to consume them
from the face of the earth? Turn
from Thy fierce wrath, and repent
of this evil against Thy people.

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רָד
7 כִּי שָׂתָת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

סֵרוּ מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
8 צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה
וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיֹּאמְרוּ
אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הֵעֵלוּנוּ מִמִּצְרַיִם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי
9 אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־
עָרָף הוּא:

וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיַּחַר־אַפִּי
10 בָהֶם וַאֲכַלֶּם אוֹתָם לְגוֹי
גָּדוֹל:

וַיַּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו
11 וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהָ אִפְּךָ
בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:

לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר
12 בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגָם אֹתָם
בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פָּנָיו
הָאֲדָמָה שׁוֹב מִחֲרֹן אִפְּךָ
וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:

ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו גא הנערים וישחקו לפגניו (שמואל ב' ז', יד), אף כאן נהרג חור:
(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וידבר אסם קשות (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא
בשצילם (ברכות לז), באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ
רצ שקבלת מעמך וג' יירחם, ולא נמלכת זי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:
(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי
בז, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
(11) למח ד' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם צחכם, גבור צגבור:
(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻכָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעֹלָם:</p>	<p>13</p>
<p>And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>	<p>14</p>
<p>And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.</p>	<p>וַיָּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:</p>	<p>כה</p>
<p>And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.</p>	<p>וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֹב מְכָתֹב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל־הַלַּחַת:</p>	<p>16</p>
<p>And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה:</p>	<p>17</p>
<p>And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנָכִי שָׁמַע:</p>	<p>18</p>

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נחנסה צעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכר, תנהו לו ויאלו עשר צעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפלט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אחת אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צעשת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לב). אשר נשבעת להם כך. לא נצבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארכ, לא צהרים ולא צגצעות, אלא כך, שאתה קיים וצצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נצצעפי נאס ה' (צראשית כב, טז), וליצחק נאמר, וְאֶקְיַמְתִּי אֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָשָׂעַפְתִּי לְאַצְקָהָם אֲצִיד (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרָצָה (שם לה, יא), נצצע לו צאל שדי: (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (צצת קד):

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צצצודו עשאן. דצר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ו (איינשניידען):

(17) ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושמחים ונחמקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גצורים הנזעקים נחמן, ולא קול חלשים שנזעקים וי, או ניסה:

<p>19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: טוֹרָא:</p>	<p>19 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: טוֹרָא:</p>
<p>20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>
<p>22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-מֹשֶׁה אֲדֹנָי אֲתָה יִדְעָתָה אֶת-יִדְעָתָה ית עָמָא אַרִי בְּכִישׁ הוּא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-מֹשֶׁה אֲדֹנָי אֲתָה יִדְעָתָה אֶת-יִדְעָתָה כִּי בָרַע הוּא:</p>
<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דַּחֲלָן דִּיהֲכֹן קִדְּמָנָא אַרִי דִּין מֹשֶׁה גּוֹבְרָא דְאַסְקָנָא מְאֻרְעָא דְמַצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָיָה לֵיה:</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-יָצָאוּ מִמִּצְרַיִם הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעָנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאִשְׁלַכְתִּהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאִשְׁלַכְתִּהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה ית עָמָא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן לְאַסְבּוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדָרְיָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>

קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומעין כשנאמרין לו: (19) וישלך מידו וגר. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המלות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר: (20) ויזר. לשון נפון, וכן יזרה על נוה גפרית (איז ית, טו), וכן פי חָס מִזְרָה קָשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לצדקס כסוטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שצדקס המים וצו צטניהם: (21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה: (22) כי ברע הוא. דרך רע הם הולכין תמיד, ובנסיונות לפני המקום: (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דָּחֲלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דָּחֲלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרֶב עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרֶב עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יָדֵיכֶם יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אֲרִי גֹבֵר בְּבָרִיָּהּ וּבְאַחֻוּי וּלְאַיְתָאָה עָלֵיכֶם יוֹמָא דִּין בִּרְכָן:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מְלֵאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:</p>
<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מָחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וַעֲתָה אֵעָלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חֲטֹאתֵכֶם:</p>	<p>30 וַיְהִי מָחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וַעֲתָה אֵעָלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חֲטֹאתֵכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.</p>	<p>וַתָּב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַיֹּאמֶר בְּכַעַר חָב עָמַא הָדִין חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לָהֶן דָּחֲלָן דְּדָהָב:</p>	<p>31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>

- (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדזר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לדי אלו. יבא אלו: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
- (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וזה לאלהים יתקם (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"ז): אחיו. מאמו, והוא ישראל:
- (29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, דצזר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צנו ובאחיו:
- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל צניכס וצין החטא:
- (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כים צוארו ומעמידו צפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות שס):

32 ועתה אם תשא חטאתם ואם-
אין מחני נא מספרך אשר
כתבת: ובען אם שבקת לחוביהון
ואם לא מחני כען מספרך
דכתבת:

33 And the LORD said unto Moses:
'Whosoever hath sinned against Me,
him will I blot out of My book. ואמר יי למשה מן דחב קדמי
אמחניה מספרי: חטא-לי אמחנו מספרי:

34 And now go, lead the people unto
the place of which I have spoken
unto thee; behold, Mine angel shall
go before thee; nevertheless in the
day when I visit, I will visit their sin
upon them. ועתה לך. נתה את-העם אל
אשר-דברתי לך הנה מלאכי
ילך לפניך וביום פקדי
ופקדתי עליהם חטאתם: ובען איזיל דבר ית עמא
לאתרא דמלילית לך הא
מלאכי יהך קדמך וביום
אסערותי ואסער עליהון
חוביהון:

35 And the LORD smote the people,
because they made the calf, which
Aaron made. ויגף יהוה את-העם על אשר
עשו את-העגל אשר עשה
אחרן: (ס) ומחא יי ית עמא על
דאשתעבדו לעגלא דעבד
אחרן:

XXXIII And the LORD spoke unto Moses:
'Depart, go up hence, thou and the
people that thou hast brought up
out of the land of Egypt, unto the
land of which I swore unto
Abraham, to Isaac, and to Jacob,
saying: Unto thy seed will I give it—
וידבר יהוה אל-משה לך
עלה מזה אתה והעם אשר
העלית מארץ מצרים אל-
הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעך
אתננה: ומליל יי עם משה איזיל סק
מכא את ועמא דאסיקתא
מארעא דמצרים לארעא
דקנימית לאברהם ליצחק
וליעקב למימר לבנך אתננה:

2 and I will send an angel before thee;
and I will drive out the Canaanite,
the Amorite, and the Hittite, and
the Perizzite, the Hivite, and the
Jebusite— ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי
את-הכנעני האמורי והחתי
והפרזי החיני והיבوسی: ואשלח קדמך מלאכא
ואתריך ית כנענאי אמורי
וחתאי ופרזאי חנאי ויבוסאי:

3 unto a land flowing with milk and
honey; for I will not go up in the
midst of thee; for thou art a
stiffnecked people; lest I consume
thee in the way. אל-ארץ זבת חלב ודבש
כי לא אעלה בקרבך כי
עם-קשה-ערה אתה פן-אכלך
בדרך: לארע עבדא חלב ודבש ארי
לא אסליק שכניתי מבינך
ארי עם קשי קדל את דלמא
אשיצינך באורחא:

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך.
מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים:

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה
מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עשה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם,
ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיחה זידי שמים, לעדים צלל התראה:

(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו
בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

(2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו:

- 4 And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.
- 4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:
- And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'
- 5 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתְּם־עִם־קִשָּׁה־עֹרָף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכָלִיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעַלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
- 6 And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.
- 6 וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָהָר חוֹרֵב:
- Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.
- 7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהַר לָו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
- 8 And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.
- 8 וַהֲיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי צקצקם ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון: (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כחרים שניתנו להם צחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה צקצק ואחס ממרים צי צקציות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר צָי קָמַעַט רָגַע עַד יַעֲזֹר זָעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלצי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב:

(7) ומשה. מאותו עון והללה. יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו וגו' וטוהר מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֶךְ רְחוֹק יְהִי־הָיָה צִינִיקָם וַיָּבִיאוּ קָלָפִים: אִמָּה צִמְדָה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.

וַהֲיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:

וַהֲיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:

9

10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.

וְחָזַן כָּל עַמָּא יְת עַמּוּדָא דְעֲנָנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסֻגְדִין גְּבֵר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ:

וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֲנָן עֹמֵד בְּפֶתַח הָאֹהֶל וְכָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלֹו:

10

11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.

וּמִמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמְּלַל עִם מִמְּלַל כְּמָא דִּימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתַאֲיִב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוִמְשֵׁנִיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לָא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכְּנָא:

וַדְּבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון זָעֵר לֹא יָמִישׁ מִתֹּוך הָאֹהֶל: (פ)

11

12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.

וַאֲמַר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דְאַתָּא אָמַר לִי אֲסִיק יְת עַמָּא דְחִין וְאַתָּא לֹא אוֹדְעַתְנִי יְת דְתַשְׁלַח עָמִי וְאַתָּא אֲמַרְתָּ רַבִּיתְךָ בְּשׁוּם וְאַף אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:

שלישי

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשר ילוד אשה שכן מוצטח שהשכינה תכנסם אחרי לפתח אהליו: (9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר 1, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (10) והשתחוּ. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' (שמות 32, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים 10, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם ואלכזי עמדתי צהר פְּמִים הרִאשונים וגו' (שם 1, י), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו צבעם. ב' צחשרי נתרצה הקד"ה לישראל בשמחה וצלצ שלם, ואמר לו למשה קלקטי פֶּדְרִיךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללוחות על מלאכת המשכן, ועשהו עד אחד צניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וקָם לְמִשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּ, וסֻגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הגה אֲנִי שְׁלַח מִלֶּאךָ (שמות כג, כ), אינן הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הגה אֲנִי שְׁלַח מִלֶּאךָ אֲלֵיךָ צַעַב הָעֵקֶן וגו' וגם צֶף יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

- 13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'
וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצֶּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֶה כִּי עַמְּךָ הִנְּנִי הַזֶּה:
- 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'
וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:
- 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.'
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
- 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'
וּבַמָּה וְיִדָּע אֲפֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלּוֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)
- 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם:
- 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'
וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:
- 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'
וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתַי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבראתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שבר מציאת חן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעוזב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרומתו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל ב' יז, יא):

(15) ויאמר אליו. זו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' ציון מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ז):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דברים יגב (איוב ד, ז), שומעים על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יַת אִפִּי שְׂכִינְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אִנְשָׁא וַיִּתְקַיֵּים:	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	20
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.	וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּשֶׁן קִדְמִי וְתִתְעַתֵּד עַל טֶנֶּקְרָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	21
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וַיְהִי בַּמַּעֲבָר יָקָרִי וְאֲשׁוּיָךְ בַּמַּעֲרָת טֶנֶּקְרָא וְאֶיִן בְּמִימָרִי עַלְךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:	וְהָיָה בַּעֲבֹר כַּבְּדִי וְשִׁמְתִּיךָ בַּנִּקְרָת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עֲבָרִי:	22
23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְאֶעֱדִי יַת דְּבַרְתָּ יָקָרִי וְתִחְזִי יַת דְּבַתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן:	וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת- אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ: (פ) (ספֵק פֶּרֶשָׁה סְתוּמָה בְּכֹתֶר אֲרַם צוּבָה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לֶךְ תִּרְוֶן לְוִחִי אֲבִנָּא קִדְמָאִי וְאֲכֹתוֹב עַל לְוִחִיא יַת פְּתֻנְמִיא דְּהָווּ עַל לְוִחִיא קִדְמָאִי דְּתִבְרָתָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל- לֶךְ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכֹתְבָתִּי עַל-הַלַּחֹת אֵת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחֹת הַרְאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	חמישי כה*

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתרצה כצודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה ואריך ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לזקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחת לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר צקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים: ורחומי את אשר אהון. אותן פעמים שארשה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קנתי צרתי, הצטיחו שאין חוזרות ריקם (שס):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, וז פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעזור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַלְגָּשִׁים הָהֵם פְּנֵקֶר (צמד צר טו, יד), יקרוץ עקצי נסל (משליל, יז), קצי קצתי וְשִׁתִּיתִי מִים (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחבלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶיִן צְמִימָרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נריך לסוכך עליו ככף ממש:

(23) והסרתי את כפי. וְאֶעֱדִי יַת דְּבַרְתָּ יָקָרִי, כשתסתלק הנהגת צודי מנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשך משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, צדק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך,

<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ: וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ: וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ:</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ: וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ: וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָרַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הַהָרִ:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִירָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מִוֶּלֶת הָהָר הַהוּא:</p>	<p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִירָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מִוֶּלֶת הָהָר הַהוּא:</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיַּחַד מֹשֶׁה שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשְׁלֶם מֹשֶׁה בִּבְקָרְךָ וַיַּעֲלֶה אֶל־הָרַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:</p>	<p>וַיַּחַד מֹשֶׁה שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשְׁלֶם מֹשֶׁה בִּבְקָרְךָ וַיַּעֲלֶה אֶל־הָרַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינָתוֹ עַל אַפְוָהוּ וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵק רָגִז וּמְסֻבִּי לְמַעַבְדֵּי טָבוֹן וְקָשׁוֹט:</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵי רַחֲמִים וְחַנּוּן אָרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.</p>	<p>נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיב לְעוֹנֵן וְלַמְרֹד וּלְחֹבוּבִין סְלַח לְדַחֲבִיבִין לְאַדְרִיתִיה וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מִזְבִּי מִסַּעַר חֻבִּי אַבְהֹן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנֵי בְנֵי מִרְדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָא וְעַל דֶּר רְבִיעָא:</p>	<p>נָטִיר (בספרי תימן נצח בנרן רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא עוֹן וְנִשָּׂא וְחַטָּאָה וְנִקְחָה לֹא יִנְקָה פִּקְדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־ בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־ רְבָעִים:</p>

אחרי קרעת אורח, אחרי קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושנים זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל, לכן נאמר פסל לך:

(2) נכון. מזומן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הזניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בשם א' דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי (תהלים כג, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מנאסתי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחרת ליפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

8 וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה׃
8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.

9 וַיֹּאמֶר אֶם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עִם-קִשָּׁה-עָרַף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטָּאתָנוּ וּנִחַלְתָּנוּ׃
9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'

10 וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית נִגְדָה כָּל-עַמּוֹד אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרָאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-חַגּוּוֹת וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֶׂה יְהוָה בִּי-נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ׃
10 And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.'

11 שְׁמֹר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃
11 Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.

12 הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לַיּוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ׃
12 Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.

13 כִּי אֶת-מִזְבְּחֵתָם תִּתְּצוּן וְאֶת-מִצְבְּחֵתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן׃
13 But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדסים שאדם עושה להכעיס: ונקמה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.). מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם זידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכונה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אלכלך דרךך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלחנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכונתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכונתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו'אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	אֲרִי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְשׂוֹמֵם אֲרִי יְיָ קִנְאָה שְׁמִיהָ אֵל קִנְאָה הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	דְּלֹמָא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֲרַעָא וַיִּשְׁעוּן בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּדְבַּחוּן לְשְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּקְרוּן לָךְ וְיִתְּכוּל מִדְּבַחֵיהוֹן:	פֶּן־תִּכְלֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וַנִּבְחֹל לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְאָ לָךְ וְאִכְלָת מִזִּבְחֹהוּ:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְתִסַּב מִבְּנֹתֵהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּשְׁעוּן בְּנֹתֵהוֹן בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּשְׁעוּן יֵת בְּנֶיךָ בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן:	וְלִקְחָתָּ מִבְּנֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנֹתֵיהֶם אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	דְּחָלֹן דְּמִתְקָא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:	אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	יֵת חֲנֹא דְפִטִּירָא תִּטַּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטִּירָא דְפִשִׁידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְאַבִּיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְאַבִּיבָא נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם:	אֶת־תֵּג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד תֹּדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַתֹּדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִיכְרָא דְחִמְרָא תִּפְרוּק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוּק וְתִקְפִּיהָ כָּל בּוֹכְרָא דְבָנֶיךָ תִּפְרוּק וְלֹא יִתְחַזּוּן קִדְמִי רִיקָנִין:	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	20

(13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנצחונו ופורע מעוזציו:

(15) ואכלת מזבחך. כסבור אתה שאין עונש צאכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה צא ולוקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה ח.).

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהתצואה מתזכרת בציסולה:

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פמיחה, וכן פוטור מים ראשית מלון (משלי יז, יד). חיי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשנה. נותן שם לכהן, והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפחו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִצֵּן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד

<p>21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת וּבְחֹצֵא תִנּוּחַ:</p>	<p>21 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת וּבְחֹצֵא תִנּוּחַ:</p>
<p>22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.</p>	<p>וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קִצִּיר חִטִּים וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:</p>	<p>22 וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קִצִּיר חִטִּים וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:</p>
<p>23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.</p>	<p>תִּלְתַּת זְמַנִּין בְּשָׁנָה יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרָךְ קֶדֶם רַבּוֹן עָלְמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>23 שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פָּנֵי הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עִמָּיִן מִן קִדְמָךְ וְאֶפְתִּי יַת תְּחוּמֶיךָ וְלֹא יִחְמִיד אִנֶּשׁ יַת אֶרְעֶךָ בְּמִסְקָךְ לְאֶתְחַזָּא קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ תִּלְתַּת זְמַנִּין בְּשָׁנָה:</p>	<p>24 כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלָּךְ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אֶרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בְּשָׁנָה:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצַפְרָא תְּרֵבִי נִכְסֵת חֲגָא דְּפִסְחָא:</p>	<p>25 לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יֵלִין לִפְקֹר זֶבַח חַג הַפִּסַּח:</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בְּבוּרֵי אֶרְעֶךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלֹן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב:</p>	<p>26 רִאשִׁית בְּבוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)</p>

על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון צדור, צמסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותיו ואומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היואל למואל שביעית, ללמדך שמוספין מחול על הקדש, וכך משמעו, שש ימים תעבד וציוס השביעית תשבות, ועבדות ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין לרד לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שך לא תזקע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מזוה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מציא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אסף תצאחך מן השדה לצית. אסיפה זו לשון הכנסה לצית, כמו וְאֶסְפָּנוּ אֶל פֶּה צִיטָה (דברים כב, צ): תקופת השנה. שהיא צחורת השנה, צחלחל השנה הצאה: תקופת. לשון מסירה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרצה מלות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזה, ועל מנין עשה שזה:

(24) אוריש. כתרומו וְאֶסְפָּנוּ, וכן קָחַל קֶשׁ (דברים כ, לא), וכן וְיִזְרַשׁ אֶת הָאֶמְרִי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני צחורה (פסחים סג): ולא ילין. כתרומו, אין לינה מועלת צראש המוצח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואצרים:

<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתֹב יֵת לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַיְהִי שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־תְּלָחוֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂר־תְּדָבָרִים:</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־תְּלָחוֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂר־תְּדָבָרִים:</p>
<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth abeams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינַי וַתְּרִין לִוְיִי דְּסִהֲדוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֲתִיה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתִיה עֲמִיה:</p>	<p>וַיְהִי בְּרִדְת מֹשֶׁה מִתֹּר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי וַדְּחִילוּ מִלֹּאֲתִקְרָבָא לְוִתִּיה:</p>	<p>וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנֶה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹוִי:</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבְּתֵר כֵּן אֶתְקִרְבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְסִידוֹנוֹן יֵת כָּל דְּמַלְלִי יְיָ עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>וַאֲחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינַי:</p>

(26) ראשית בכורי אדמתך. משנעת המינין האמורים בשבט ארץ, ארץ סוף ופער ונפן וגו' (דברים ח, ח), ודבש, הוא דבש חמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לזכר וכלב, ושלשה פעמים כחוצ בחורה, אחד לאכילה, ואחד להגאה, ואחד לאיסור ציטול (חולין קטו): גדי. כל וולד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה שהורך לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צממע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן החורה אלא מדברי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אמה ראוי לכחוצ תורה שצנל פה: (29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני הוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר ופָּתִי כָּפִי (שמות לג, כב): (30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עזירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעזירה מהו אומר, ומרָאָה קָצוֹד ה' פֶּאֶש אֶקְלֹת צָרָאֵש הָהָר לְעִינֵי צִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתעים ומודעזעים: (31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיִּכְלַם מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ: וַיֵּהָב עַל אַפּוֹתָי בֵּית אֲפִי:</p>	<p>מפטיר על־פָּנָיו מִסּוּהָ:</p>
<p>34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּסֹּר אֶת־הַמִּסּוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצָוהוּ: וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לִקְדָם יְיָ לְמַלְלָא עֲמִיה מַעְדֵי ית בֵּית אֲפִי עַד מַפְקִיה וְנִפִיק וּמַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית דְּמַתְּפַקֵּד:</p>	<p>34 וַיָּבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּסֹּר אֶת־הַמִּסּוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצָוהוּ:</p>
<p>35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.</p>	<p>וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס) וַחֲזַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית אֲפִי מֹשֶׁה אֲרִי סָגִי זִיו וַיִּקְרָא דְּאֲפִי מֹשֶׁה וּמִתִּיב מֹשֶׁה ית בֵּית אֲפִי עַל אַפּוֹתָי עַד דְּעָלִיל לְמַלְלָא עֲמִיה:</p>	<p>קלט פסוקים וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)</p>

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 225. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, Maftir and Haftara are on page 244.

<p>XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.</p>	<p>וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם: וַכְנַשׁ מֹשֶׁה ית כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אֵלֶּיךָ פְּתִיגְמִיָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמַעַבְדַּי יתְהוֹן:</p>	<p>ויקהל ויקהל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם:</p>
<p>2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִי לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִי לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>	<p>2 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִי לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא סוי לָא (כתובות סב:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובאמתו ילא בלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו. וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו ואִקְנֵשׁ:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לנווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

<p>3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבִנְיֵיכֶם בְּיוֹמֵי דְשַׁבָּתָא:</p>	<p>3 לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>
<p>4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִגְמָא דְפָשִׁיד יְיָ לְמִימַר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;</p>	<p>סְבוּ מִכֹּחַן אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ כָּל דִּיתְרַעֵי לִבֵּיהּ יִיתִי יְיָ אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ דְהַבָּא וְכֶסֶף וְנָחְשָׁא:</p>	<p>5 קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:</p>
<p>6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;</p>	<p>וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרֵי וּבִיץ וּמַעֲזִי:</p>	<p>6 וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:</p>
<p>7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;</p>	<p>וּמַשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמָקֵי וּמַשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְאַעֲי שִׁטִּין:</p>	<p>7 וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:</p>
<p>8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;</p>	<p>וּמַשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמַשַּׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>8 וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:</p>
<p>9 and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.</p>	<p>וְאַבְנֵי בּוֹדֵלָא וְאַבְנֵי אִשְׁלִמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחֹשֶׁן:</p>	<p>9 וְאַבְנֵי־שֹהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:</p>
<p>10 And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:</p>	<p>וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְבָכוּן יִיתּוּן וַיַּעֲבֹדוּן יְיָ כָּל דְּפָשִׁיד יְיָ:</p>	<p>10 וְכָל־חֲכָם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>11 the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;</p>	<p>יְיָ מִשְׁכְּנָא יְיָ פְּרָסִיָּה וְיְיָ חוּפְּאִיָּה פּוּרְפּוּהִי דְפּוּהִי עֲבֹרוּהִי עֲמֻדוֹהִי וְסִמְכוּהִי:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלֹו וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָּיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחָיו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:</p>
<p>12 the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;</p>	<p>יְיָ אֲרוֹנָא וְיְיָ אֲרִיחֻהִי יְיָ כַּפֹּרֶתָא וְיְיָ פְּרוּכְתָּא דְפָרְסָא:</p>	<p>12 אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת־פָּרְכַּת הַמָּסֶךְ:</p>

(3) לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה: יצמות ו:):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכס:

(5) נדיב לבו. על שם שלזו נדזו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדזת המשכן ומלאכתו במקום נוואחס:

(11) את המשכן. יריעות המסתוגות הנראות בתוכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג:

ואת מכסהו. מכסה עורות חילים והתחשים:

13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־לֶחֶם הַפָּנִים: כָּל־מְנוּחֵי וְתַבְרֵיכָהּ אֵפֶיָּה:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ מְנוּחֵי וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	16
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ וְתַבְרֵיכָהּ:	20

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שָׁכַף צִעָלו (איוב א, 1), הִנְיִי שָׁךְ אֶת דְּרָכָךְ (הושע ז, ח):

(13) לֶחֶם הַפָּנִים. כֹּזֶר פִּירֵשְׁתִּי, עַל שֶׁשׁ שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לִכְאֹן וּלְכָאֵן, שֶׁהָיָה עֹשִׂי כְּמִין חִיצָה פְּרוּשָׁה:

(14) ואת כלִידָה. מַלְקָחִים וּמַחְמוֹת: נְרוֹתִידָה. לְזִינִי"שׁ צִלְע"ז, צִינִיכִים שֶׁהִשְׁמַן וְהַפְחִילוֹת נְמוּנִין צִהָן: ואת שֶׁמֶן המֹאזֵר. אֵף הוּא צִרִיךְ כְּחֵמִי לֵב, שֶׁהוּא מִשׁוּנָה מִשָּׂאֵר שְׁמָנִים, כְּמוֹ שֶׁמֶן פֹּרֶשׁ צִמְנָחוֹת (פִּי), מִגִּרְגְּרוֹ צִרָאֵשׁ הַזֵּית, וְהוּא כְּתִיב וַיִּזְק:

(15) מִסַּךְ הַפֶּתַח. וּלְיוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמֹּזָרָח, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קִרְשִׁים וְלֹא יִרְיעוֹת:

(17) את עִמּוּדָיו ואת אֲדִינָהּ. הִרִי חֹזֵר קְרוֹי כֹּאֵן לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הִרְצָה: ואת מִסַּךְ הַחֲצָר. וּלְיוֹן פְּרוּשׁ לֵאמֹר מִשְׁרָח עֲשִׂירִים אֲמָה אֲמָעִיּוֹת, שֶׁל רוּחַז הַחֲצָר שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רֹחַז, וְכַתּוּבִין הִימָנוּ לֵאמֹר לֵאמֹר ט"ו אֲמָה, וְכֵן לְדִרוּס, שֶׁנֶּאֱמַר וְעֲשִׂרָה אֲמָה קָלְעִים לִקְתָּף (שְׁמוֹת כו, יד):

(18) יִתְדוֹת. לְמַקּוֹעַ וּלְקִשּׁוֹר צִהָס סוּפֵי הִירְיעוֹת צִרָרֶךְ, שֶׁלֹּא יִנְעוּ צִרוֹת: מִיתְרֵיהֶם. חֲבָלִים לְקִשּׁוֹר:

(19) בְּגָדֵי הַשֹּׂרֵד. לְכִסּוֹת הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֶמֶן וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַ צִשְׁעַת סִילּוֹק מִסְעוֹת:

- 21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .
- 22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.
- 23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.
- 24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.
- 25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.
- 26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.
- וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לַמִּלְאכָת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:
- וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:
- וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:
- כָּל-מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ שֹׁטִים לְכָל-מִלְאכָת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:
- וְכָל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת-תְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:
- וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:
- וְכָל גִּבֵּר דֹּאֲתָרְעִי לְבִיָּה וְכָל דֹּאֲשֻׁלִּימַת רוּחִיהָ עִמָּיה אֵיתִיאוּ יָת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לַעֲבִידַת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְלִכְל פּוֹלְחָנִיה וְלְלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ:
- וּמִיתָן גּוֹבְרִיָּא עַל נִשְׂיָא כָּל דֹּאֲתָרְעִי לְבִיָּה אֵיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבִּין וְעִזִּין וּמְחוּדָּ כָּל מִן דְּדָהָב וְכָל גִּבֵּר דֹּאֲרִים אֶרְמוּת דְּהָבָא קָדָם יי:
- וְכָל גִּבֵּר דֹּאֲשֻׁתְכָּח עִמָּיה תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרִי וּבּוּץ וּמַעְזֵי וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא אֵיתִיאוּ:
- כָּל דֹּאֲרִים אֶרְמוּת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת אֵיתִיאוּ יָת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי וְכָל דֹּאֲשֻׁתְכָּח עִמָּיה אֵעִי שִׁטִּין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ:
- וְכָל אֶתְנָא חַכְמַת לְבָא בִידֶהָ עֲזִיל וּמִיתָן כֶּד עֲזִיל יָת תְּכֵלָא וְיָת אֶרְגָּמָא יָת צִבְעֵי זְהוּרִי וְיָת בּוּצָא:
- וְכָל נִשְׂיָא דֹּאֲתָרְעִי לְבִהוֹן עִמָּהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזִלָּן יָת מַעְזִיא:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְלָתוּ גִבְרִיא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיִּתָּן, ורצה לומר שהביאו חס ונסם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו (את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הנמיד: וכומז. כלִי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה: (23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו: (26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת נט.).

<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבִנֵי תַמְלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>	<p>27 והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני תמלאים לאפוד ולחשן:</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְיֵת בֹּסֶמֶת וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא וּלְמִשַׁח רַבּוּתָא וּלְקַטְרֶת בֹּסֶמֶי:</p>	<p>28 ואת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וּלְקַטְרֶת הַסִּמִּים:</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אָתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>	<p>29 כל־איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל־המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד־משה הביאו בנ־ישראל נדבה ליהוה: (פ)</p>
<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמַטֵּה יְהוּדָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בִּשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמַטֵּה יְהוּדָה:</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּחֲכֶמְהָ בְּתַבּוּיָנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>31 וימלא אתו רוח אלהים ויחכםה בתבונה ובדעת ובכל־מלאכה:</p>
<p>32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֶת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:</p>	<p>32 ולחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת:</p>
<p>33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.</p>	<p>וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֶן לְמִלָּאָה וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֶת:</p>	<p>33 ובחרשת אבן למלאה ובחרשת עץ לעשות בכל־מלאכת מחשבת:</p>
<p>34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.</p>	<p>וְלַהֲוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסַמָּךְ לְמַטֵּה דָן:</p>	<p>34 ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן־אחיסמך למטה דן:</p>

(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכה המוצח צחלה, וצמלכת המשכן לא התנדבו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותם, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהַמְלָאכָה הַזֶּה דָּעִים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו צחוכה המוצח צחלה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי

Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.

And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

מֵלֵא אֹתָם חֲכֵמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֶם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל-מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחְשְׁבֹת: אֲשֵׁלִים עֲמֵהוּן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעֲבֹד כָּל עֲבִידַת נָגֵר וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בַּתְּכֵלֵא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵ זְהוּרִי וּבְבוֹצָא וּמַחִי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אוֹמְנֹן:

וַעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאָב וְאֵל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לָבֹא לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:

וַיָּבֹאוּ כָל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֹאמַר מִדְּבָרִים הָעֵם לְהֵבִיא מִדִּי הָעֲבָדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְּגוֹ עֲמָא לְאִיתָאָה מִסַּת פּוֹלְחָנָא לְעֲבִידָתָא דְּפִקִּיר יִי לְמַעֲבֹד יְתָה:

השצמים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שע לפניך דל (איוצ לד, יט):
(5) מדרי העבודה. יוסר מכדי לזרז העבודה:

<p>And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:</p> <p>וּפְקִיד מֹשֶׁה וַאֲעֲבָרוּ בְּמִשְׁרֵיתָא לְמִימַר גְּבֵר וְאִתָּא לֹא יַעֲבִידוּן עוֹד עֲבִידָתָא לְאַפְרָשׁוֹת קוֹדֶשָׁא וּפֶסֶק עֲמָא מִלְּאִיתָאָה:</p>	<p>וַיִּצְו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:</p>
<p>For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p> <p>וְעִבְדָתָא הָיְתָא מִסַּת לְכָל עֲבִידָתָא לְמַעַבְד וְיִתְרָת:</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>
<p>And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים-לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂר יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p> <p>וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכָמִי לֵבָא בַּעֲבָדֵי עֲבִידָתָא יֵת מִשְׁכְּנָא עֲשָׂר יְרִיעֵן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע וְהוֹרֵי צִוְרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים-לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂר יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֵתָא:</p> <p>אֹרְכָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֵתָא:</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֵתָא:</p>
<p>And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חִבְר אַחַת אֶל-אַחַת:</p> <p>וַיַּחֲבִיף יֵת חֲמִישׁ יְרִיעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יְרִיעֵן לְפִיף חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חִבְר אַחַת אֶל-אַחַת:</p>
<p>And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p> <p>וַיַּעַבֵּד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסַפְתָּא דִּירִיעֵתָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַטְרָא דִּירִיעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מַכּוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p> <p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַטְרָא דִּירִיעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מַכּוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁין לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אַחַת אֶל-אַחַת:</p>

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולומר: והותר. כמו וְהִקְצַד אֶת לְצו (שמות ט, יא), וְהִפּוֹת אֶת מוֹאָז (מלכים-ב ג, כד):

<p>13 And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דָּהָב וּלְפִיָּה יָת יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפִיא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא חֵד:</p>	<p>13 וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת־הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>
<p>14 And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ יְרִיעָן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעָן עַבְדַּ וְתַחֲוִין:</p>	<p>14 וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲל־עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>15 The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִירִיעֵתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתִיא דִירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁתָּא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יְרִיעָן:</p>	<p>15 אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשָׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>16 And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.</p>	<p>וּלְפִיָּה יָת חֲמִישׁ יְרִיעָן לְחוּד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעָן לְחוּד:</p>	<p>16 וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:</p>
<p>17 And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ עֲנֻבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִירִיעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹוִפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַבְדַּ עַל סַפְתָּא דִירִיעֵתָא דְּבֵית לֹוִפִי תְּנִינָא:</p>	<p>17 וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַקֵּיצָנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַחֻבֵּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>18 And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ פּוֹרְפִין דְּנָחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יָת מִשְׁכָּנָא לְמַהֲוִי חֵד:</p>	<p>18 וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיָּת אֶחָד:</p>
<p>19 And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ חוּפָּאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסֻמָּקִי וְחוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא מְלַעִילָא:</p>	<p>19 וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲל־עֶרְתֹּת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְתֹּת תַּחֲשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס)</p>
<p>20 And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּ יָת דְּפִיא לְמִשְׁכָּנָא דְּאַעִי שְׁטִין קִימִין:</p>	<p>חמישי וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:</p>
<p>21 Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.</p>	<p>עֲשָׂר אַמִּין אֹרְכָא דְּדִפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא פּוֹתִיא דְּדִפָּא חֵד:</p>	<p>21 עֲשָׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצֵּי הָאֲמָה רָחֵב הַקְרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>22 Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.</p>	<p>תְּרִין צִירִין לְדִפָּא חֵד מְשׁוּלְבִין חֵד לְקַבִּיל חֵד בֵּין עַבְדַּ לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>22 שְׁתֵּי יָדָת לַקְרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל־אַחַת בֵּין עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:</p>

23 And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דִּירוּמָא:	23 וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים לַפָּאָת נֶגֶב תִּימָנָה:
24 And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִין סֻמְכִין דְּכֶסֶף עָבַד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לַתַּרְיִן צִירוּהֵי וְתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לַתַּרְיִן צִירוּהֵי:	24 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקֶּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יָדָיו:
25 And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַנְיָנָא לְרוּחַ צְפוּנָא עָבַד עֲשָׂרִין דְּפִין:	25 וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים:
26 and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִין סֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	26 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
27 And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְפִי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא עָבַד שֵׁטָא דְּפִין:	27 וְלִירְכָתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קֶרֶשִׁים:
28 And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְתַרְיִן דְּפִין עָבַד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	28 וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים עָשָׂה לַמְּקַצֶּת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:
29 that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכֻנָּיִן מְלָרַע וּכְחֻדָּא הָיוּ מְכֻנָּיִן בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֻדָּא בִּן עָבַד לַתַּרְוֵיהוֹן לַתַּרְתֵּין זָוִין:	29 וְהָיוּ תּוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדָיו וְהָיוּ תְּמוּםִם אֶל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בִּן עָשָׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמְּקַצֶּת:
30 And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ תַמְנָא דְּפִין וְסֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	30 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
31 And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַעֲבַד עֲבָרֵי דְאַעִי שֵׁטִין חֲמִשָּׁא לְדְּפִי סְטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:	31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שֵׁטִים חֲמִשָּׁה לְקֶרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:
32 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי סְטֵר מִשְׁכָּנָא תַנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְּפִי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מַעֲרָבָא:	32 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקֶרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָּה:

33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַעֲבַד יֵת עֲבֹרָא מְצִיעָא לְעֲבֹרָא בְּגוּ דְּפִיא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּרִית הַתִּיכֹן לְבָרֶחַ בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקֶּצֶה אֶל־ הַקֶּצֶה:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וַיֵּת דְּפִיא חָפֵא דְּהָבָא וַיֵּת עֲזָקָתְהוֹן עֲבַד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיא וַחֲפֵא יֵת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:	וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וַיַּצֵּף אֶת־הַבָּרִיחַם זָהָב:	34
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַעֲבַד יֵת פְּרוּכְתָא דְּחַכְלָא וְאַרְגָּמָא וּצְבַע זָהָרִי וּבּוּץ שֹׁזֵר עוֹבַד אוֹמֵן עֲבַד יֵת צוּרַת כְּרוֹבִיִן:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֹׁשׁ מְשֹׁזֵר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	35
36	And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעַ עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַחֲפָנֵן דְּהָבָא וַנִּיהוֹן דְּהָבָא וְאֹתֵיד לְהוֹן אַרְבַּעַ סְמָכִין דְּכֶסֶף:	וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַ עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַיַּצֵּפֵם זָהָב וַיִּיהֶם זָהָב וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעַ אֲדָנִי־כֶסֶף:	36
37	And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַעֲבַד פָּרֹסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְּחַכְלָא וְאַרְגָּמָא וּצְבַע זָהָרִי וּבּוּץ שֹׁזֵר עוֹבַד צִיִּיר:	וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֹׁשׁ מְשֹׁזֵר מַעֲשֵׂה רָקִים:	37
38	and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וַיֵּת עֲמוּדֵיהִי חֲמֹשָׁה וַיֵּת וַנִּיהוֹן וַחֲפֵי רִישֵׁיהוֹן וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא וְסַמְכֵיהוֹן חֲמֹשָׁה דְּנַחֲשָׁא:	וְאֶת־עֲמוּדֵיהִי חֲמֹשָׁה וְאֶת־וַנִּיהֶם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמֹשָׁה נְחֹשֶׁת: (פ)	38
XXXVII	And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וַעֲבַד בְּצִלְאֵל יֵת אֹרְנָא דְּאָעִי שִׁטִּין תְּרֵתִין אַמֵּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהּ:	וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאֹרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתַיִם וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:	כז
2	And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וַחֲפָהי דְּהָב דְּכִי מִגִּיּו וּמִבְּרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוּר סָחוּר:	וַיַּצְפּוּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבִּיַּת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:	2
3	And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְאֹתֵיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֵיהּ וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרִיהּ חֵד וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרִיהּ הַנִּינָא:	וַיַּצֵּק לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	3

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַבְדֵּם אֲרִיחֵי דָאֲעִי שֹׁטִין וַחֲפָא יִתְּהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וַאֲעִיל יֵת אֲרִיחֵיא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אַרְוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אַרְוֹנָא:	וַיָּבֵא אֶת־הַכְּבִדִּים בְּטַבְּעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה:	וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רְחִבָּה:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יִתְּהוֹן מִתַּרְיִן סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:	7
8	one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוּבֵיא מִתַּרְיִן סְטְרוֹהֵי:	כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי (כ' קְצוּוֹתוֹ) [ק' קְצוּוֹתוֹ]:	8
9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וְהוּוּ כְּרוּבֵיא פְּרִיסִין גְּדַפִּיהוֹן לְעִילָא מְטֵלִין בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הוּוּ אַפֵּי כְּרוּבֵיא:	וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲבַד יֵת פְּתוּרָא דָאֲעִי שֹׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אוֹרְכָה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רִמְיָה:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שֹׁטִים אַמְתִּים אַרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתוֹ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַחֲפָא יִתִּיה דָּהָב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	וַיַּצֵּף אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רִמְיָה פּוֹשְׂקָא סָחוֹר סָחוֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגְּדַנְפִּיה סָחוֹר סָחוֹר:	וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז־זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	12
13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וְאַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב וַיַּחֵב יֵת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זַוִּיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהֵי:	וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבְּעֹת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	13

- 14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table. לַעֲמֹת הַמִּסְגֵּרֶת הָיוּ הַטְּבָעֹת בְּתוֹם לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת-הַשֻּׁלְחָן: לְקַבִּיל גְּדִנְפָא הַנּוֹאֶה עֲזָקְתָא אֶתְרָא לְאַרְיֵחִיא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:
- 15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table. וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּרֵף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת-הַשֻּׁלְחָן: וַעֲבַד יֵת אֲרִי־חִיא דְּאֵעִי שִׁטִּין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:
- 16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold. וַיַּעַשׂ אֶת-הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל-הַשֻּׁלְחָן אֶת-קַעְרֹתָיו וְאֶת-כַּפְתָּיו וְאֵת מִנְקִיתָיו וְאֶת-הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ) וַעֲבַד יֵת מִנְיָא דְּעַל פְּתוּרָא יֵת מְגֹסְוֵהִי וְיֵת בְּזֻכְוֵהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהִי וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּךְ בָּהוֹן דְּדִהָב דְּכִי:
- 17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it. וַיַּעַשׂ אֶת-הַמְּנֹרֶה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עֲשָׂה אֶת-הַמְּנֹרֶה יִרְכָּה וְקִנֵּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֶה הָיוּ: וַעֲבַד יֵת מְנֹרֶתָא דְּדִהָב דְּכִי נְגִיד עֲבַד יֵת מְנֹרֶתָא שְׂדֵה וְקִנֵּה פְלִידָהָ חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִמֶּנָּה הָיוּ:
- 18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof; וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדֵּהָ הָאַחַד וְשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי: וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וְשֵׁשׁ קָנֵי מְנֹרֶתָא תִּלְתָּא קֲנֵי מְנֹרֶתָא מִסְטֵרָה תִּלְתָּא קֲנֵי מְנֹרֶתָא מִסְטֵרָה חַד וְתִלְתָּא קֲנֵי מְנֹרֶתָא מִסְטֵרָה תִּנְיָנָא:
- 19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick. וְשֵׁשׁ גְּבִעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנֵּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשֵׁלֶשֶׁה גְּבִעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנֵּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן-הַמְּנֹרֶה: וְתִלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנֵּי חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנֵּי חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קֲנֵין דְּנִפְקִין מִן מְנֹרֶתָא:
- 20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof; וּבַמְּנֹרֶה אַרְבַּעָה גְּבִעִים מְשְׁקָדִים כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבַמְּנֹרֶתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ:
- 21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it. וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמְּנֶה: וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִמֶּנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִמֶּנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִמֶּנָּה לְשֵׁתָא קֲנֵין דְּנִפְקִין מִמֶּנָּה:

22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמְּנֶה הָיוּ כֹּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: כֹּלָהּ נִגְדָּא חֲדָא דְדָהָב דְכִי:	22 כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמְּנֶה הָיוּ כֹּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:
23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְצִיבְתָהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדָהָב דְכִי:	23 וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:
24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כֶּכָר זָהָב דְדָהָבָא דְכִיָּא עֲבַד יְתָהּ וְיֵת כָּל מְנָהָא:	24 כֶּכָר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)
25 And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא דְאֵשׁ שְׁטִין אֲמָתָא אֹרְכֶיהָ וְאֲמָתָא פּוּתִיָּהּ מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מְנִיָּה הִנָּאָה קַרְנוֹהִי:	25 וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֶרְכּוֹ וְאֲמָה רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאֲמָתִים קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:
26 And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַחֲפָא יְתִיהָ דְהָב דְכִי יֵת אֲנָרִיָּה וְיֵת פּוּתְלוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קַרְנוֹהִי וְעֲבַד לִיהָ זִיר דְדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	26 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵתָיו וַיַּעַשׂ לָזֶר זָהָב סָבִיב:
27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָזִין דְדָהָב עֲבַד לִיהָ מִלְרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיהָ עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהִי לְאֶתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יְתִיהָ בְּהוֹן:	27 וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עָשָׂה־לָּהּ מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם:
28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאֵשׁ שְׁטִין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְּהָבָא:	28 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:
29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא קוּדְשָׁא וְיֵת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבָד בּוֹסְמָנוּ:	29 וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֹת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)
XXXVIII And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא דְאֵשׁ שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכֶיהָ וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוּתִיָּהּ מִרְבַּע וְתֵלֶת אֲמִין רֹמִיָּה:	סזעיי (רזיעי) 29 וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אֲמֹת אֶרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ אֲמֹת רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְשֵׁלֶשׁ אֲמֹת קָמָתוֹ:
2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיהָ מְנִיָּה הִנָּאָה קַרְנוֹהִי וַחֲפָא יְתִיהָ נְחָשָׁא:	2 וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחָשֶׁת:

<p>And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּת יִתְּ כָּל מִנֵּי מִדְּבַחַת יִתְּ פֶסֶסְתִּירֹתָא וְיִתְּ מְגֻרֹפִיתָא וְיִתְּ מִזְרְקִיָּא יִתְּ צִנּוּרִיתָא וְיִתְּ מַחֲתִיתָא כָּל מְנוּחֵי עֲבָד נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּת לַמִּדְבַחַת סְרָדָא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחֲתֵי סוּבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלָגִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת פְּרָכְבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֻצְיוֹ:</p>
<p>And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וְאִתִּיד אַרְבַּע עֲזָקִין בְּאַרְבַּע זְוִיתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַת בְּאַרְבַּע הַקְּצֹוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:</p>
<p>And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּת יִתְּ אַרְיִחָא דְאֵעִי שְׁטִין וְנַחֲפָא יְתֵהוּן נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצְרֵךְ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וְאִעִיל יִתְּ אַרְיִחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֵרֵי מִדְּבַחַת לְמַטֵּל יִתִּיהָ בְּהוֹן חֲלִיל לִזְחִין עֲבָד יִתִּיהָ:</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתַת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּת יִתְּ כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וְיִתְּ בְּסִיסִיָּה דְנְחָשָׁא בְּמַחֲזִיזַת נְשִׂיָּא דְאֲתָנִין לְצִלָּאָה בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כְּנוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>
<p>And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַיַּעַבְדַּת יִתְּ דִּרְתָּא לְרוּחַ עֵיבָר דְּרוּמָא סְרָדִי דִּרְתָּא דְּבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמּוֹן:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לִפְאֲתוֹ נֹגֵב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֲמָה:</p>

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצבאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לדעת המשכן, והיה מואם משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חציבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבאות רבות צמרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכליות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה, ומשדלתו דברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפפוח עורקתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצבאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הזכירו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דַּמְקִינַת נְשִׂאָה, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ז (שפיעעל), וכן מצינו בישעיה (ג, כג), וְהַגְלִינִים, מתרגמין וּמְקִינִתָּא: אשר צבאו. להביא נדבחו:

10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.

עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:

10 עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:

11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.

ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:

11 ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:

12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.

ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים ונחשיהם כסף:

12 ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים ונחשיהם כסף:

13 And for the east side eastward fifty cubits.

ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

13 ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.

קלעים חמש עשרה אמה אל תפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

14 קלעים חמש עשרה אמה אל תפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.

ולפאת השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

15 ולפאת השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:

16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.

כל סרדי דרתא סחור סחור דבויץ שזיר:

16 כל קלעי החצר סביב שש משזר:

17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.

והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי החצר:

17 והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי החצר:

18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.

ומסך שער החצר מעשה רגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:

18 ומסך שער החצר מעשה רגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:

מפטי

- 19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver. וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִיָּהֶם כָּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כָּסֶף: 19
- 20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass. וְכָל־חִיתָדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס) קכז פסוקים

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 229. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftara is the special Haftara on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftara is on page 248.

- 21 These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest. אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן אֲלֵיו מִנִּי מִשְׁכָּנָא דְסִדְרוּתָא דְאַתְמָנִיאוּ עַל מִימְרָא דְמֹשֶׁה פּוֹלְחֵן לִיְוָא בִּידָא דְאִיתָמָר בֶּר אֶהְרֹן כֹּהֵנָא: פקודי כח
- 22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses. וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹרִי לְמִטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: 22

(18) לעמת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:
 (21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:
 (22) ובצלאל בן אורי וגר עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק ה' (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמשנה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקרא מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—

24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.

25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:

26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.

27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.

28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.

וְאִתּוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלִית וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)

כָּל־הַזָּהָב הַעֲשׂוּי לַמִּלָּאכָה בְּכָל מִלָּאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

בִּקְעָה לְגִלְגֻלַּת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיִמְעָלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקָּתָאֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפָּרֹכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לַמֵּאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:

וְאֶת־הָאֶלְף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶשֶׂה וָיִם לְעִמּוּדֵי וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁק אֲתָם:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפּרופּוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגר. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חלצי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושצעים שקלים:

(27) לצקת. כתרמומו לְאֶצְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז'ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב צהם:

29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַנַּחֲשׁ אֶרְמוֹתָא שְׁבַעִין פָּכָרִין וַתְּרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מָאָה סָלְעִין:	וַנַּחֲשׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים פָּכָר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:	29
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַיַּעַבְד בָּהּ ית סְמָכִי תִרַע מִשְׁכָּן וּמִנָּה וַיִּת מִדְּבַחָא דִּנְחָשָׁא וַיִּת סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּהּ וַיִּת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא:	וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֹדְנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹו וְאֶת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:	30
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וַיִּת סְמָכִי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וַיִּת סְמָכִי תִרַע דִּרְתָּא וַיִּת כָּל סָפֵי מִשְׁכָּנָא וַיִּת כָּל סָפֵי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר:	וְאֶת-אֹדְנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת-אֹדְנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל-יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:	31
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי עָבְדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְעָבְדוּ יִת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא דְּלֹאֲהֲרֹן כְּמֹא דְּפָקִיד יְיָ יִת מֹשֶׁה:	וּמִן-הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי-שָׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקָדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לֹאֲהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)	XXXIX
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד יִת אֵיפֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ שֹׁזֵר:	וַיַּעַשׂ אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹּר:	שני (חמישי)
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַרְדִּידוּ יִת טָסִי דְּדִהָבָא וּקְצִיצוּ חוּטִין לְמַעַבְד בְּגוֹ תְּכֵלֵא וּבְגוֹ אֲרָגָמָנָא וּבְגוֹ צִבְעֵי זָהָרִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבֵד אוּמָן:	וַיִּרְקְעוּ אֶת-פַּתִּי הַזָּהָב וּקְצִץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:	3
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתִפִּין עָבְדוּ לִיָּה מְלַפְפָן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפֵּף:	כְּתִפֹּת עָשׂוּ-לֹו חֲבֵרֹת עַל-שְׁנֵי (כ' קצוותיו) [ק' קצותיו] חֲבֵר:	4

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שזכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף: (1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים צהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה צהם שש: (3) וירקעו. כמו לרקע קֶלֶךְ (תהלים קלו, ו), כתרומתו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ו (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר צהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, וזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

<p>And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it</p> <p>5 on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְחֶשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמָּנֹה הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)</p>	<p>וְחֶשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמָּנֹה הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)</p>
<p>And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p> <p>6</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מְסֻבֹּת מְשֻׁבָּצֹת זָהָב מְפֻתָּחַת פְּתוּחֵי חוּתָּם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מְסֻבֹּת מְשֻׁבָּצֹת זָהָב מְפֻתָּחַת פְּתוּחֵי חוּתָּם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p> <p>7</p>	<p>וַיִּשֵׂם יְהוָה עָלַי אֶת־אֲבָנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (פ)</p>	<p>וַיִּשֵׂם אֹתָם עַל כְּתֻפֹּת הָאֲפֻד אֲבָנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (פ)</p>
<p>And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p> <p>8</p>	<p>וַיַּעֲשֶׂה אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֲפֻד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר׃</p>	<p>וַיַּעֲשֶׂה אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֲפֻד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר׃</p>
<p>It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p> <p>9</p>	<p>רְבֹעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זָרֵת אָרְכּוֹ וְזָרֵת רָחְבּוֹ כְּפֹל׃</p>	<p>רְבֹעַ הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זָרֵת אָרְכּוֹ וְזָרֵת רָחְבּוֹ כְּפֹל׃</p>
<p>And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.</p> <p>10</p>	<p>וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַת טֹוֹרֵי אֲבָן טֹוֹר אֶדָם פְּטֹדָה וּבִרְקָת הַטֹּוֹר הָאֶחָד׃</p>	<p>וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַת טֹוֹרֵי אֲבָן טֹוֹר אֶדָם פְּטֹדָה וּבִרְקָת הַטֹּוֹר הָאֶחָד׃</p>
<p>And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.</p> <p>11</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וְיַהֲלֹם׃</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וְיַהֲלֹם׃</p>
<p>And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.</p> <p>12</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאֶחָלָמָה׃</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאֶחָלָמָה׃</p>
<p>And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.</p> <p>13</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיִשְׁפָּה מִּמְסֻבֹּת זָהָב בְּמִלָּאתָם׃</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיִשְׁפָּה מִּמְסֻבֹּת זָהָב בְּמִלָּאתָם׃</p>

<p>14 And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.</p>	<p>וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שֹׁבֵט:</p> <p>וְאֲבָנַיָּא עַל שְׁמֹתָ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָן תְּרַתָּא עָשָׂרֵי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרָשׁ כְּגֻלָּה דְּעֻזָּא גָבֵר עַל שְׁמֵיהּ לְתַרֵּי עָשָׂר שֹׁבֵטִין:</p>	<p>14 וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שֹׁבֵט:</p>
<p>15 And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:</p> <p>וַעֲבָדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילֵי דְדָהָב דְּכִי:</p>	<p>15 וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>16 And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p> <p>וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב וְתְּרֵתִין עֻזָּן דְּדָהָב וַיִּהְיוּ יָת תְּרֵתִין עֻזָּתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:</p>	<p>16 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>17 And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p> <p>וַיִּהְיוּ תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּדָהָב עַל תְּרֵתִין עֻזָּתָא עַל סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:</p>	<p>17 וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>18 And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.</p>	<p>וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:</p> <p>וְיָת תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּעַל תְּרִין סְטָרוֹהֵי יִהְיוּ עַל תְּרֵתִין מְרֻמָּצָא וַיִּהְיוּ עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא לְקַבִּיל אִפּוֹהֵי:</p>	<p>18 וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:</p>
<p>19 And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:</p> <p>וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֻזָּן דְּדָהָב וְשִׁוּיָּא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא עַל סַפְתִּיָּה דְלַעֲבָרָא דְאֵיפֹדָא לְגִוּוֹ:</p>	<p>19 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:</p>
<p>20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעֻמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p> <p>וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֻזָּן דְּדָהָב וַיִּהְיוּ עַל תְּרִין כְּתָפֵי אֵיפֹדָא מִלְּרַע מְלַקְבִּיל אִפּוֹהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹוִפִי מַעֲלֵי לְהַמְנִן אֵיפֹדָא:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֻפֹּת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעֻמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעֲתוֹ אֶל־טַבַּעֲת הָאֶפֶד בַּפְּתִיל תַּכְלֵת לְהִיָּת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p> <p>וְאַחֲדוּ יָת חוֹשְׁנָא מֵעֻזָּתֵיהּ לְעֻזָּת אֵיפֹדָא בְּחוּטָא דְתַכְלִיתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמְנִן אֵיפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוֹשְׁנָא מֵעַלֵי אֵיפֹדָא כְּמֹא דְפָקִיד יְיָ מֹשֶׁה:</p>	<p>21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעֲתוֹ אֶל־טַבַּעֲת הָאֶפֶד בַּפְּתִיל תַּכְלֵת לְהִיָּת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>

22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשָׂה אָרֶג פְּלִיל תְּכֵלֶת:	שלישי (שש)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפִי־הַמְעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שְׁפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:	
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:	
25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:	
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	פַּעֲמָן וְרֶמֶן פַּעֲמָן וְרֶמֶן עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אָרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאָרִי הַמִּגְבַּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מְכַנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	
29	and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת־הָאֲבֵגֶט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשָׂה רָקֵם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	
30	And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֵר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:	

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תְּכֵלֶת לִתֵּת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תְּכֵלֶת לִתֵּת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשֹׂ: (פ)</p>	<p>32 וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשֹׂ: (פ)</p>
<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְגָיו:</p>	<p>רביעי כט וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְגָיו:</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָד:</p>	<p>34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָד:</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּרָדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>	<p>35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּרָדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>36 אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטְּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>	<p>37 אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטְּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפחילים היה מוסיפין על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי זשחטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה צין צין למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נתון על המצת, הרי המצנפת למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הזוואה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו זהו במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוזן לאוזן וזמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שזהו קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומוסיפו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד ויִרְקָסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחך פחות משנים לא היו, שהרי זשמי קצות החשן היו ז' טבעות החשן, וזב' כתפות האפוד היו ז' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקצ"ה הקמחו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקממו על ידי אדם, אמר לו עסוק אהה בידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, והוא שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיִתְּ מִדְּבַחַּא דְּדָהָבָא וְיִתְּ מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיִתְּ קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיִתְּ פָרָסָא דְּתָרַע מִשְׁכְּנָא:	וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יִתְּ מִדְּבַחַּא דְּנִחָשָׁא וְיִתְּ סִרְדָּא דְּנִחָשָׁא דִּילִיָּה יִתְּ אֲרִיחֹהִי וְיִתְּ כָּל מְנוּהֵי יִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:	אֵתוּ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֵת־מִכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39
40 the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יִתְּ סִרְדֵי דֶרְתָּא יִתְּ עֲמוּדֵהָא וְיִתְּ סִמְכָהָא וְיִתְּ פָרָסָא לְתָרַע דֶּרְתָּא יִתְּ אֲטוּנוֹהִי וְיִתְּ כָּל מְנֵי פּוֹלְחָן מִשְׁכְּנָא לְמִשְׁכַּן זִמְנָא:	אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְּדֵיהֶם וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40
41 the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יִתְּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת יִתְּ לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָּא וְיִתְּ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֶׁרֶת בִּקְדֹשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכֹהֵן:	41
42 According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּכָל דְּפַקִּיד יְיָ יִתְּ מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּ כָּל פּוֹלְחָנָא:	כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43 And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיַּחֲזֵא מֹשֶׁה יִתְּ כָּל עֲבִידָתָא וְהָא עֲבָדֵי יְתָה כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ בֶּן עֲבָדֵי וּבִרְדֵּי יְתָהוֹן מֹשֶׁה:	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:	חמישי (שזיעי)
2 'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם יִרְחָא קֳדָמָהּ בְּחַד לִירְחָא תָּקִים יִתְּ מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא:	בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3 And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וּתְשִׁי תִּמְוֵן יִתְּ אֲרוֹנָא דְּסִדְּוֹתָא וּתְשִׁיל עַל אֲרוֹנָא יִתְּ פְּרוּכְתָּא:	וְשִׁמַּתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּתָּ עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	3

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעשה ידיכם, ויהי נעם ה' לללוינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שנחפלה למשה:

4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כְּנֹס וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כְּנֹס וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ:
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחיצה היסה:

(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֹנֶת:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכִהְנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיּוֹת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס)	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַזֶּה הִמְשִׁכָּן:	17
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־עַמֻּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַפָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־פָּרֹכֶת הַמִּסְךָ וַיִּסְךָ עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל־יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת:	22

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְסֹדֶר עֲלוֹהֵי סֹדְרֵין דְּלַחִים קָדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה׃	וְשׁוּי ית מְנֹרָתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא׃
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאִדְלִיק בּוֹצִינְיָא קָדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת׃	וְשׁוּי ית מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא קָדָם פְּרוּכָתָא׃
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹּר עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאִקְטֹר עֲלוֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃	וְשׁוּי ית פֶּרֶסָא דְּתִרְעָא לַמִּשְׁכָּנָא׃
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְיַת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שׁוּי בְּתִרְעָא מִשְׁכָּנָא זְמָנָא וְאִסִּיק עֲלוֹהֵי ית עֹלָתָא וְיַת מִנְחָתָא כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה׃	וְשׁוּי ית כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וַיִּהַב תַּמָּן מֵיָא לְקִדּוּשׁ׃
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃	וּמִקְדָּשׁוֹן מִנִּיה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו ית יְדֵיהֶון וְיַת רַגְלֵיהֶון׃

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:). ירך. כתר גומו לָדָא, כירך הזה שהוא צלדו של אדם:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקֵר צִקֵר צִקֵר צִקֵר וְיִטִּיֵצוּ אֶת הַגִּלְת וגו' (שמות ל, ז); (29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יוס הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנעוה אחריו צו ציוס, שנאמר קרב אל המזבח וגו' (ויקרא ט, ז); את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשְׂרֵן סֶלֶת צִלּוֹל צִקֵר וגו' (שמות כט, מ); (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יוס שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותר גומו וְיִקְדָּשׁוֹן מִנִּיה, צו ציוס קדש משה עמהם:

when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בבֹּאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)	בְּמִעְלָהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וּבִמְקַרְבָּהוֹן לְמִדְבָּחָא מְקַדְּשִׁין כְּמָא דְפִקֵּיד יי ית מֹשֶׁה:	32
And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיָּקָם אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכַּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיָּתֵן אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת-הַמְּלָאכָה: (פ)	וְאָקִים ית דִּרְתָּא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁכָּנָא וּלְמִדְבָּחָא וַיְהִיב ית פְּרָסָא דְתַרְע דִּרְתָּא וַיִּשְׁיִצִי מֹשֶׁה ית עֲבִידְתָּא:	33
Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַיִּכָּס הָעָנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:	וַחֲפֹא עָנָנָא ית מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי ית מִשְׁכָּנָא:	מפטיר 34
And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:	וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמִיעַל לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אַרִי שָׂרָא עֲלֹהֵי עָנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי ית מִשְׁכָּנָא:	35
And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבְהֶעָלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:	וּבְאַסְתַּלְקוֹת עָנָנָא מֵעַלֵּי מִשְׁכָּנָא נִטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיָהוֹן:	36
But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.	וְאִם-לֹא יֵעָלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֹלָתוֹ:	וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עָנָנָא וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אֲסְתַּלְקוּתִיהָ:	37
For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—	כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם:	אַרִי עָנָן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בַּיּוֹמָא וְחִיּוֹ אִשְׁתָּא הָוִי בַּלַּיְלָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיָהוֹן:	מסוקים 38

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 230. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftara is the special Haftara on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftara is on page 248.

(32) ובקרבחם. כמו וזקרבחם, כשיקרבנו:
 (35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמו אחד אומר, וצא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכחוצ השלישי והכריע צנייהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעשה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לח"כ ח):
 (38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעוֹ (צראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵתֶלֶת
מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ
לִרְצוֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ
בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֶתָּהּ לִנְתָחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים
אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְיִרְתֵּץ בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֹלָה אֲשֶׁה רִיח־נִיחֹחַ
לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכֹּשָׁשִׁים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי
יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ
וְעֶרְבֵי הַכֶּהֱן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרֵתָיִם בְּמַיִם וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ
חֹוֹא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

12 And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

13 But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי יִשְׁרֵי-מִשְׁהָ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה תִּזְאֹת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה תִּזְאֹת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר
וּרְכְּבוּ רָמָה בָּיָם:	אֶשְׁיֶרֶה לַיהוָה כִּי-גָאֵה גָאֵה סוֹס
לִישׁוּעָה	עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה נִיחִי-לִי
אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ:	זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי
שָׁמוֹ:	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
שְׁלֹשׁוֹ טָבְעוּ בַיָּם-סוּף:	מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר
אָבִן:	תַּהֲמֹת יִכְסִּימוּ יָרְדּוּ בַמַּצּוֹלֹת כָּמוֹ-
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	יְמִינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַפֶּחַ יְמִינֶךָ
קִמְיָךְ	וּבָרָב גְּאוֹנֶךָ תִּתְרַס
אֶפְיָךְ נַעֲרָמוּ מַיִם	וּבְרוּחַ תִּשְׁלַח תַּרְנֶנְךָ יֹאכֻלְמוֹ פִּקְשׁ:
נִזְלִים	נִצְבּוּ כָמוֹ-גֵד
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	אָמַר
נַפְשִׁי	אֲחַלֵּק שָׁלָל תַּמְלֶאמּוֹ
בְּרוּחֶךָ כִּסְמוּ יָם	נִשְׁפָּתָה
אֲדִירִים:	צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בָּמַיִם
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ	מִי
פֶּלֶא:	נִזְרָא תַּחֲלֹת עֲשֵׂה
בַּחֲסִדֶּךָ עַם-נֹו גְאָלָתָה	נַחֲיָה
קִדְשֶׁךָ:	נִתְלַת בְּעִזְךָ אֶל-גִּוָּה
אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	תִּיל
אָדוֹם	אֲזַי נִבְהָלוּ אֱלֹהֵי
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	נִמְגּוּ
וּפָחַד	תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִמְתָּה
	עַד-
	בְּגִדְל זְרוּעָה יִדְמוּ כְּאָבִן

יַעֲבֹד עִמָּךָ יְהוָה
קָנִיתִי: תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נֹחַלְתְּךָ
לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יְהוָה
יָדִיד: יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
כָּאֵלֹס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם
אֶת־מִי הֵימָּן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּנְפִשָׁה בְּתוֹךְ
עַד־יַעֲבֹד עִמָּךָ
מָכֹן
מִקֵּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנוּ
כִּי
וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
הֵימָּן:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֹן אֲבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁוא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לְשֹׁוא: (פ)

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְיָה וְכִבֵּיתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבֵּד אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
לְמַעַן יָאָרְכּוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
(ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בִּרְעֻךָ עַד שִׁקֵּר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רְעֻךָ לֹא־תַחֲמֹד
אֵשֶׁת רְעֻךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְוֹ וְחֲמֹרֹו וְכָל־אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרָח יִשְׂרָאֵל
וּמִלְאֵוּ פְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֹּהוּ הִכָּהוּ אִם-כִּתְּרֵג הִרְגִּיו
הִרְגִּי:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶבְנָהּ הָגָה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לְכֵן בְּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֹה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמָוּ כָּל-אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאֲבִנֵי-גֵר מִנִּפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְה מִשְׁלַח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכֻלָּהּ
סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם-בִּינּוֹת הִוא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבָּלֵת
הַנְּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גְּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְיִצְיָן נִבֵּל
צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גֵּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֶזֶק וְאַמֵּץ לְאַדְנִי כְּזֶרֶם בָּרָד שֶׁעַר
קָטַב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הַנִּית
לְאַרֶץ בִּיד:
2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵים תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גָּאוֹת שְׂכוּרֵי
אֶפְרַיִם:
3

The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיָּתָה צִיצֵת נָבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-
רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִפְרֹדָה בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ס)
4

And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צִבְאוֹת לְעֹטֶרֶת
צְבִי וְלַצִּפֹּרֶת תִּפְאַרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:
5

In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִרְיוֹחַ מִשְׁפָּט לִיוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)
6

And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם-אֵלֶּה בִּיַּיִן וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא
שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-חַיִּין תָּעוּ מִן-הַשְּׁכָר
שָׁגוּ בִּרְאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה:
7

But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל-שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)
8

For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדִּידִים:
9

Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצֹו צוֹ לְצֹו קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם:
10

For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעֲגֵי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל-
הָעָם הַזֶּה:
11

For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁרוֹ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ
לְעֵיף וְזֹאת הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה:
12

To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צוֹ לְצֹו צוֹ לְצֹו
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם
לְמַעַן יָלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲזוּר וְנִשְׁכָּרוּ וְנוֹקְשׁוּ
וְנִלְקְדוּ: (פ)
13

And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוֹרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּי מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 233.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָּם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחַ וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כְּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֹוֹ אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דְגַת־יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשָׁתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת
יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשָׁתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִשְׁטַףְתִּיךְ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֲרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאֶסַּף
וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנֶיךָ לְאֹכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵצֵן
הַיּוֹתֶם מִשְׁעֶנֶת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מָתְנֵי: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יֵצֵן אָמַר יְאֵר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֲרֶיךָ וְנִתְּתִי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תִּהְיוּ שְׂמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהַפַּצְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וּזְרִיתִים
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְוּ
שָׂמָה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם
אֶרֶץ פְּתָרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוֹנְתָם וְהָיוּ שָׁם
מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶנָּה שְׂפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת
בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזִּכִּיר עוֹן בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנֵי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הֶעֱבִיד
אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ
מִקֶּרֶח וְכָל־כֶּתֶף מְרוּטָה וְשָׁכָר לֹא־הָיָה
לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלָיָה: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנָשָׂא תְמֻנָּה וּשְׁלָל שְׁלָלָהּ וּבְזוֹ
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord God: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֹאם אֲדֹנֵי יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתֶן פֶּתַח־חַיִּים בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּהְשִׁמְעוּ בְּמִגְדוֹל
וּהְשִׁמְעוּ בְּנוֹף וּבְתַחֲפָנְחָס אֲמָרוּ הַתִּנְצֵב
וְהִכָּן לֹךְ כִּי־אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבָיְךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מדוע נסתר אביריך לא עמד כי יהוה
הדפו:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not,
because the LORD did thrust him down.

הרבה כושל גם-נפל איש אל-רעהו
ויאמרו קומה ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ
מולדתנו מפני חרב הינה:

16

He made many to stumble; Yea, they fell one upon
another, And said: 'Arise, and let us return to our
own people, And to the land of our birth, From the
oppressing sword.'

קראו שם פרעה מלך-מצרים שאין
העביר המועד:

17

They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a
noise; He hath let the appointed time pass by.'

חי-אני נאם-המלך יהוה צבאות שמו כי
כתבור בהרים וככרמל בים יבוא:

18

As I live, saith the King, Whose name is the LORD of
hosts, Surely like Tabor among the mountains, And
like Carmel by the sea, so shall he come.

כלי גולה עשי לך יושבת בת-מצרים כי-
נך לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: (ס)

19

O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish
thyself to go into captivity; For Noph shall become a
desolation, And shall be laid waste, without
inhabitant.

עולה ופה-פיה מצרים קרץ מצפון בא
בא:

20

Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the
north is come, it is come.

גם-שכריה בקרבה פעולי מרפק כי-גם-
המה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום
אידם בא עליהם עת פקדתם:

21

Also her mercenaries in the midst of her Are like
calves of the stall, For they also are turned back, they
are fled away together, They did not stand; For the
day of their calamity is come upon them, The time of
their visitation.

קולה כנחש ילך כי-בחיל ילכו
ובקרדמות באו לה כחטבי עצים:

22

The sound thereof shall go like the serpent's; For they
march with an army, And come against her with axes,
As hewers of wood.

כרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי
רבו מארבה ואין להם מספר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it
cannot be searched; Because they are more than the
locusts, And are innumerable.

הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is
delivered into the hand of the people of the north.

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני
פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-
מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-
פרעה ועל הבטחים בו:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I
will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt,
with her gods, and her kings; even Pharaoh, and
them that trust in him;

ונתתם ביד מבקשי נפשם וביד
נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו
ואחריו תשכן כימי-קדם נאם-
יהוה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that
seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar
king of Babylon, and into the hand of his servants;
and afterwards it shall be inhabited, as in the days of
old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט
וְשָׁאֲנָן וְאֵין מַחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נֶאֱמַר-יְהוָה
כִּי אִתְּךָ אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה וְאִתְּךָ לֹא-
אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּה לֹא
אֲנַקְךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4: 4 – 5:31.

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשְׁתּוֹ לִפְדִּיּוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשְׁבֵת תַּחַת-הַתָּמָר דְּבוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתֵר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ יְהוָה
אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמַשְׁכָּל בְּהַר תָּבוֹר
וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכָּתִי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא
שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכֶבוֹ וְאֶת-הַמּוֹנֶה
וְנִתְּתִיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי
וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלֶךְ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִתְּךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה
תַּפְאֶרְתְּךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אִתְּךָ הוֹלֵךְ כִּי
בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְתָקַם
דְּבוּרָה וַתִּלָּךְ עִם-בָּרַק קֹדֶשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֵשׁ
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דִּבּוֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִמֶּנּוּ מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילֹן (כ)
בְּצַעֲנַיִם] (ק' בְּצַעֲנַנִּים) אֲשֶׁר אֶת־קְדֵשׁ:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaanannim, which is by Kedesh.

וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק בֶּן־אֲבִינוֹם
הַר־תָּבוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשְׁעַ מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבּוֹרָה אֶל־בָּרָק כּוֹס כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרָק מִהַר תָּבוֹר
וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרָק
וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס
בְּרִגְלָיו:

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד:

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל אִשְׁתּוֹ
תָּבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצוֹר
וּבֵין בֵּית תָּבֶר הַקֵּינִי:

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֶר
אֵלָיָה הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַּשֹּׁמִיכָה:

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָה הַשְׁקִינִי נָא מֵעֵט־מַיִם כִּי
צָמָאתִי וַתִּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־
אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲנִשְׁפָּה אִישׁ
וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָ אֶשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יֵתֶד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו
בַּלָּאט וַתַּתְקֵעַ אֶת־הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח
בָּאָרֶץ וְהוּא־נֹרֵדִם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲנִיחַ בָּרַק רֶדֶף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלָ
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָנִיחַ
סִיסְרָא נָפֶל מֹת וְהַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְוֹד וְקִשָּׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹאם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בַּפֹּרֶעַ פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בַּהֲתַנְגֵּב
עַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רוֹנִים (ס) אֲנָכִי
לַיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לַיהוָה
אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ
מִשְׁדֵּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִנְיַי מִפְּנֵי
יְהוָה אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בַּיָּמִי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יַעֲלָ חָדְלוּ
אֶרְצוֹת (ס) וְהַלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֶרְצוֹת
עַקְלָקְלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פָּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְּבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָתֵם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְלִמָּח (ס)
בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים
בָּעָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְהָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־מִדְּיָן
וְהֹלְכֵי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֹׁם
יִתְנֹו צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹזֹנוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם־
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוּם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה
בֶּן־אַבִּינוֹאִם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזַ יַרְדֵּ שְׁלִיד לְאַדִּירִים עָם (ס) יְהוָה
יַרְדֵּ־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שֶׁרֶשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵיָה
בְּנִימִין בְּעַמְמִיָּה (ס) מִנֵּי מַכִּיר יֵרְדוּ
מִחֻקָּלִים (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט
סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דְּבָרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכָר
בֶּן בָּרַק בְּעַמְקֶם שָׁלַח בְּרוּגְלָיו (ס)
בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים חֲקִי־לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן
גְּדוּלִים חֲקִר־לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגוּר אֲשֵׁרִית (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכּוּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלוֹן עַם חָרַף נַפְשׁוֹ (ס) לַמּוֹת וְנַפְתָּלִי
עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֶזְנֵי נִלְחָמוּ מֶלֶכֵי
כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל-מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצַע
כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.

מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עַם-סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל
קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֲזֹ: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.

אֶזְנֵי הַלְמוֹ עַקְבֵּי-סוּס (ס) מִדְּהֲרוֹת
דְּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרְרוּ מְרוֹז אָמַר מְלָאָךְ יְהוָה אֹרְרוּ
אֲרוֹר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא-בָאוּ לְעֹזֶרֶת
יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת חֶבֶר הַקֵּינִי (ס)
מִנְּשִׁים בְּאֶהֱל תְּבָרַךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.

מֵיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל אֲדִירִים
הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחֲנָהּ (ס) וַיִּמְיֶנָה
לְהַלְמוֹת עַמִּלִּים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֶקֶה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וּחִלְפָה
רָקְתָּו: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ
בָּשָׂשׁ רָכַב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אֲחֹרָיו
פָּעַמִּי מְרַכְבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אַף-הִיא
תָּשִׁיב אֲמַרְיָהּ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלִקוּ שְׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שְׁלָל צְבָעִים
לְסִיסָא (ס) שְׁלָל צְבָעִים רִקְמָה (ס)
צֶבַע רַחֲמָתִים לְצוּאֵרֵי שְׁלָל: (ס)

כֵּן יִאבְדּוּ כָל-אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיוּ
כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broidery for the
neck of every spoiler?'

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that
love Him be as the sun when he goeth forth in his
might. And the land had rest forty years.

הפסטר יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ו' 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת-הַחֵיכָל:

שְׂרָפִים עֹמְדִים וּמִמֶּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשִׁתִּים וּכְסָה פָּנָיו
וּבְשִׁתִּים יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשִׁתִּים יַעֲוֹפֶף:

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ וּקְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יִמְלֵא עָשָׁן:

וְאָמַר אוֹיֵ-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא-
שִׁפְתִּים אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שִׁפְתִּים
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינַי:

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

וַיִּגַּע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל-
שִׁפְתֶיךָ וְסָר עֲוֹנְךָ וַחֲטֹאתֶיךָ תִּכָּפֵּר:

וְאִשְׁמָע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אָמַר אֶת-מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

2

Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with twain
he covered his feet, and with twain he did fly.

3

And one called unto another, and said: Holy, holy,
holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of
His glory.

4

And the posts of the door were moved at the voice of
them that called, and the house was filled with smoke.

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am
a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a
people of unclean lips; For mine eyes have seen the
King, The LORD of hosts.

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken with
the tongs from off the altar;

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this
hath touched thy lips; And thine iniquity is taken
away, And thy sin expiated.

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לָךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ
וְאַל-תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹ תִּכְבֹּד וְעֵינָיו
הַשֹּׁעַ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה הַעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְבַעַר
כְּאַלְנָה וְכְאֵלֹון אֲשֶׁר בִּשְׁלֶכֶת מִצְּבַת בָּם
זֶרַע קָדֵשׁ מִצְּבָתָהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחִז בֶּן-יֹזָבָב בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפְקַח בֶּן-
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יִרְוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
עָלָיָהּ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּנָּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עַל-
אֶפְרַיִם וַיָּנַע לִבָּבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי-
יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחִז אֶתָּה וְשָׁאֵר יְשׁוּבֵי בְנֵי אֶל-קִצֵּה
תְּעֹלֹת הַבֵּרֶכֶה הָעֹלִינָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה
כּוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקָט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן-
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנַקְיִצְנָה וְנַבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן-טַבְּאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶּן נִתָּן־לָנוּ וְנָתַן
הַמֶּשֶׁלָּה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵז
אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְפֶּה] הַמֶּשֶׁלָּה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֶּסֶּא דָּוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָּהּ יִהְיֶה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 236

הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמִּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דָּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־
בָּם בִּיהוּדִי אֲחִיהוּ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיַּשְׁבּוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שִׁלְחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְרָתִי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13 Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אוֹתָם אֶת־אֶחָיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חָפְזִי מֵעִמְךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וְתִשְׁכּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתַּכְרִתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וְתִשְׁכּוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת־שְׁמִי וַתִּשְׁכּוּ אוֹתָם
עֲבָדֶי וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חָפְזִים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּ אוֹתָם לַהֲנוּת
לָכֶם לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נֶאֱמַר־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנָיִם
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נַבְלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמְנוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה
מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמְתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֲס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלָיִם אֶל־זָרַע אֲבֹרָהֶם יִשְׁחַק
וְיַעֲקֹב בֶּן־(כ' אֲשׁוּב) [ק' אֲשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233.

וַיְהִינֶה נָתַן חֲכָמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה
וַיַּכְרִיתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבִנְיָנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הֶמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצֹב בְּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצָצִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים בְּמִלָּאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים
יִקְרוֹת לַיִסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31 And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32 And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1 And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2 And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה
אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאֲמָה
רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3 And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4 And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יציע]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהִיכָל
וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5 And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) [ק' היציע] הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשָּׁה
בָּאֲמָה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכּוֹנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאֲמָה רָחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חֹזֶצָה לְבִלְתִּי
אֲחוֹז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6 the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה
וּמִקְבוֹת וְהַגִּרְזֹן כָּל־כְּלֵי בַרְזֶל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7 For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פָּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכּוֹנָה אֶל־כַּתֵּף הַבַּיִת
הַיְּמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכּוֹנָה וּמִן־
הַתִּיכּוֹנָה אֶל־הַשְּׁלִישִׁים:

8 The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

9	So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.	וַיִּבְנֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלְהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת-הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בָּאֲרָזִים:
10	And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.	וַיִּבְנֶן אֶת- (כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצוּעַ] עַל-כָּל-הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֵּאָחֲזוּ אֶת-הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)
11	And the word of the LORD came to Solomon, saying:	וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:
12	'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;	הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֶךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָה אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לֵלַכְתָּ בָּהֶם וְהִקְמַתִי אֶת-דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:
13	in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240.

XLIII:10	Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.	אַתָּה בֶּן-אָדָם הַגֵּד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת-תִּכְנִית:
11	And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.	וְאִם-יִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ הוֹדִיעַ אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם:
12	This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.	זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל-גִּבְלָו סָבִיב ׀ סָבִיב קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִנֵּה-זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:
13	And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.	וְאַלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה אֶמְנָה וְטַפַּח וְחִיק הָאֶמְנָה וְאַמָּה-רֹחֶב וּגְבוּלָהּ אֶל-שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרָאֵל (ק') וּמִהָאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֲרָאֵל (ק') וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֶרֶךְ בַּשְּׁתֵּים עָשָׂרָה רֹחַב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרֶךְ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֶמָּה וְתַחֲקִי־לָהּ אֶמָּה סָבִיב וּמַעֲלֵתָהּ פְּנוֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֹלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלִקַּחְתָּ אֶת־הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאֵל אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּבָּקָר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל־יְמֵי מִחְטֵא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעָּלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ:	25	Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.
שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדָיו:	26	Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.
וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־ הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וּרְצָאתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)	27	And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרות כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֲרָאָה אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:	XVIII:1	And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'
וַיֵּלֶךְ אֱלֹהֵינוּ לְהִרְאֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרֶעַב חָזַק בְּשָׁמְרוֹן:	2	And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.
וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־ הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד:	3	And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;
וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וַיִּכְלֹקֵם לֶחֶם וּמַיִם:	4	for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—
וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־ כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל־הַנְּחָלִים אוֹלִי נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:	5	And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'
וַיַּחֲלֻקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹד־בָּהּ אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבָדּוֹ:	6	So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עַבְדֵּיָהוּ בַדֶּרֶךְ וַהֲגִה אֵלָיו
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֶת-
עַבְדְּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וַאֲמָרוּ
אֵין וַהֲשִׁבִיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי
לֹא יִמָּצָאָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אִלָּךְ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאַף
עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבֹאתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב
וְלֹא יִמָּצָאָה וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה
מִנְעָרִי:

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הֲגַדְתָּ לַאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהַרְגִי
אֵילָל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְבִּיאֵי
יְהוָה מֵאַה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם:

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו וְהִרְגָנִי: (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֹמְדִתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיָהוּ לִקְרַאת אַחָאָב וַיַּגִּד-לוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרַאת אֵלָיו:

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלָיו וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אֶתָּה וּבֵית אָבִיךָ בְּעֶזְבְּכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלִי שֶׁלֶחַן אֵיזֹבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֵל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־
יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבָּעַל
לָכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֵל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וְנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ
לֹא יָשִׂימוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂהוּ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד
וְנִתְתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וַיִּקְרָאֲתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־
יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בְּאֵשׁ
הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבָּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּיִם
וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂיִמוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-דָרַךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְצֹץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטָם
בַּחֲרֵבוֹת וּבְרִמָּחִים עַד-שִׁפְךָ-דָּמָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֱלֹהֵי שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
תֵּעָלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפֶּה וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעָלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַתֵּעָלָה מָלְאוּ-מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֱלֹהֵי הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) [ק'
וּבְדַבְרֶיךָ] עָשִׂיתִי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אֲחֲרָנִית:

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֹפֶר וְאֶת־
הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה:

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפסרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיַּכֵּל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40 And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41 the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשַׁבְּכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42 and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּירֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכָנוֹת:

43 and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44 and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כ' הָאֶחָד) [ק' הָאֶחָד]
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמֻרָּט:

45 and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בַּכֶּכֶר הַיַּרְדֵּן יִצְקֵם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרֶתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנֶחַ שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַכֵּלִים מֵרַב מְאֹד
מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת-הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר
עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת-הַמְּנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאוֹל
לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סֻגּוֹר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת
וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת
וְהַמְּחֻתָּוֹת זָהָב סֻגּוֹר וְהַפִּתָּוֹת לְדִלְתוֹת
הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים לְדִלְתֵי
הַבַּיִת לַהֲיָכָל זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

וַתֵּשֶׁלֶם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת-קֹדְשָׁיו
דָּוָד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב וְאֶת-
הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אִזּוּ יָקָחַל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-
כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם
לְהַעֲלוֹת אֶת-אָרוֹן בְּרִית-יְהוָה מֵעִיר
דָּוָד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בְּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מִרְבּ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל־מְקוֹם
הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְּמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבִּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדִּים מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחֲתוּת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהִעָנָן
מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֶרְפֶּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָכָל לְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ
עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת־כָּל־קְהָל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהָל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא
לְאֹמֶר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מְכֹל
שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לִבָּב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי זֶעַן אֲשֶׁר הָיָה
עַם־לִבָּבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הֲשִׁיבָתָ כִּי
הָיָה עַם־לִבָּבְךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ
הַיָּצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאַקֻּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֶשְׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֶשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תָּמִיד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תָּמִיד:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה בַיֵּחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַיֵּה לַפָּר וַיְהִי לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת
הַיֵּה לְאַיִל וּרְבִיעֵת הַיֵּה לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲמִי
רַגְלִי אֵיזֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עֲשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵל־זֶה אֶפְשֵׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחִרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דָּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאִין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהֵיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָּה בְּטָרֶם יָבּוּא תִּבֵּל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אֹמֶר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֻבֶיהָ
שִׂישׂוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶם מִזֵּיז כְּבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵּן אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֲלֶיהָ כְּנֹהַר
שְׁלֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָל יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵר] בְּתוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְיָוָן וְיָוָן
תִּבְל וְיָוָן הָאֵלִים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכֶּרְפוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּנֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמַר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מְאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ הַחֲצִים צִדָּה אֲוֶרָה
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' על) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם כַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בִּינוֹם הָהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
יִמְעַמְדִּי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשְׁתָּךְ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּיךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻם אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבַּעִים
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ זִבְיָה
מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ כָּל־כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בֶּדֶק הבית לכל אשר־ימצא
שם בֶּדֶק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בֶּדֶק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדָע הכהן
ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם
מחזקים את־בֶּדֶק הבית ועתה
אל־תקחו־כֶּסֶף מאת מכריכם כִּי־לִבֶּדֶק
הבית תתננו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כֶּסֶף מאת
העם ולבלתי חזק את־בֶּדֶק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדָע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מזמין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שָׁמָּה הכהנים שִׁמְרֵי הַסֵּף
את־כָּל־הַכֶּסֶף הַמֻּבָּא בֵּית־יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאֲרוֹן ויעל
סַפֵּר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל ויצרו וימנו
את־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הַכֶּסֶף הַמֵּתָכֵן עַל־ (כ' יד) [ק'
ידן] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הפקדים) [ק'
המפקדים] בֵּית יְהוָה ויוציאו־הוּ לַחֲרָשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־חֹבֶל וּלְחֻצְבֵי־הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת עֵצִים
וְאֵבְנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת־בֵּרֶדֶק בֵּית־יְהוָה
וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for
buying timber and hewn stone to repair the breaches
of the house of the LORD, and for all that was laid out
for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וּכְלֵי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD
cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of
gold, or vessels of silver, of the money that was
brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וַחֲזָקוּ־בוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and
repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאֵמֻנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into
whose hand they delivered the money to give to them
that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לְכֹהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not
brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בַּדֶּרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as
ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנֶּחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵיף
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost
of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou
wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מִכָּל־אֹיְבֶיךָ
מִסְבִּיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath
given thee rest from all thine enemies round about,
in the land which the LORD thy God giveth thee for
an inheritance to possess it, that thou shalt blot out
the remembrance of Amalek from under heaven;
thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָתִי אֲנִי
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהַמָּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלִי וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.'

וַיִּשְׁמָע שְׂאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטֵלַיִם
מֵאֲתָיִם אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שְׂאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְבּ בְּנַחֲל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדּוּ
מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי כִּי-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קִינִי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שְׂאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחוּיִלָּה בּוֹאֵךְ שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חִי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שְׂאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכָּרָה וְנָמַס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שְׂאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲרֹ
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסָּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning;
and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel,
and, behold, he is setting him up a monument, and is
gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימֹתִי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him:
'Blessed be thou of the LORD; I have performed the
commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן תִּהְיֶה בְּאָזְנִי
וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֶזְכֹּר שְׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating
of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen
which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלִקֵי הַבִּיאֹם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן
זִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרַמְנוּ:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the sheep
and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God;
and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ (ק) וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee
what the LORD hath said to me this night.' And he
said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחֶךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own
sight, art thou not head of the tribes of Israel? And
the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֶךָ יְהוָה בְּדַרְךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרַמְתָּה אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלִק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go
and utterly destroy the sinners the Amalekites, and
fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעֲטֹ
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice
of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst
that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּךְ בְּדַרְךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלִק
וְאֶת-עַמְלִק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to
the voice of the LORD, and have gone the way which
the LORD sent me, and have brought Agag the king
of Amalek, and have utterly destroyed the
Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the
chief of the devoted things, to sacrifice unto the
LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תִּחַפֵּץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמִעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קָסָם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצֵר
יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה
מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאֲסָתָהּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה יְהוָה
מִמְּנוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנֵּף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה
אֶת־מַמְלָכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם
וַיִּתְּנָה לְרַעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם גִּצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגְדִּי
זָקְנִי־עַמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֶק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מַעֲבֻדָּת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכֵן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרָבְךָ
בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל
אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרֹמָתִי וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֵּן אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
אֹתָהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
אֶל-זֶכֶח פָּנָיו אֶחָד-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שִׁבְעַ
פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה וְשָׂרַף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֶזֶב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרִפַּת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וַכֹּבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וּרְחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֵר יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרֵף אֹתָהּ יַכֵּבֵס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וּרְחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה וְהִנִּיתָ
מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיְתָה
לְעֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּסֶתְּ אֶת־הָאֵשֶׁף אֶת־אֲפֶר הַפָּרָה אֶת־בִּגְדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יְתַחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַר וְאִם־לֹא יְתַחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יְתַחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא וְנִכְרְתָה תְּנִיפָהּ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱלָל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱלָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָל יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמּוּד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל־אֲשֶׁר־יִנָּע עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה בְּחִל־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מֵי־חַיִּים אֶל־כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אִזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֶהֱלָל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּסֶתְּ בִּגְדָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְהַר בָּעֶרֶב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ
יְהוָה יִטְמָא מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא
הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדָּה
יִכַּבֵּס בַּגָּדָיו וְהַנֶּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד-הָעָרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכֹל אֲשֶׁר-יַגֵּעַ-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא עַד-הָעָרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפָּד חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם
אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם
וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה לְהֵם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵי
וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל-שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לָכֵן אֹמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם-לְשֵׁם-קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדַנֶּנּוּ יְהוָה בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקַּחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְחִסְרֹתַי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחָקִי תֵלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהַרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וַתִּגְבַּת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזָכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֵיכֶם עַל־
עוֹנֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָא אֲדַנֶּנּוּ יְהוָה
וַיֵּדַע לָכֶם בְּזִשְׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טָהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנְּשֻׁמָּה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמֻמָּה לְעֵינַי כָּל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ הַנְּשֻׁמָּה הָיְתָה
כְּגַן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנְּשֻׁמוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרְוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעַמְתִּי הַנְּשֻׁמָּה
אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבֶה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כִּן תְּהִינֶה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנְּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶד בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאָתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹזֹת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ
וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבִיעִה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֵה
וּמִפְּתִי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת:

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל:

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בְיָוֶם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

וּשְׁבַע יָמִים הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שְׁבַע פָּרִים וּשְׁבַע אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שְׁבַע תְּמִימִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלָה שְׁבַע תְּמִימִים כְּחֲטָאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתַח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפָּתַח:

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אֵילִם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשֵׂי הַפְּתִיחִים
אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מַפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר לֹא־יִסָּגֵר
עַד־הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי יְהוָה:

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת שֶׁשָּׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְּבָשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of the
house, and upon the four corners of the settle of the
altar, and upon the posts of the gate of the inner
court.

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month
for every one that erreth, and for him that is simple;
so shall ye make atonement for the house.

21 In the first month, in the fourteenth day of the
month, ye shall have the passover; a feast of seven
days; unleavened bread shall be eaten.

22 And upon that day shall the prince prepare for
himself and for all the people of the land a bullock
for a sin-offering.

23 And the seven days of the feast he shall prepare a
burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven
rams without blemish daily the seven days; and a
he-goat daily for a sin-offering.

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to
an ephah.

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the
month, in the feast, shall he do the like the seven
days; to the sin-offering as well as the burnt-offering,
and the meal-offering as well as the oil.

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court
that looketh toward the east shall be shut the six
working days; but on the sabbath day it shall be
opened, and in the day of the new moon it shall be
opened.

2 And the prince shall enter by the way of the porch of
the gate without, and shall stand by the post of the
gate, and the priests shall prepare his burnt-offering
and his peace-offerings, and he shall worship at the
threshold of the gate; then he shall go forth; but the
gate shall not be shut until the evening.

3 Likewise the people of the land shall worship at the
door of that gate before the LORD in the sabbaths
and in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer
unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs
without blemish and a ram without blemish;

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram,
and the meal-offering for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וביום החדש פר בן-בקר תמימם וששת
כבשים ואיל תמימם יהיו:

6

And in the day of the new moon it shall be a young
bullock without blemish; and six lambs, and a ram;
they shall be without blemish;

ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה
ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין
לאיפה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the
bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs
according as his means suffice, and a hin of oil to an
ephah.

ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא
ובדרך יצא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the
way of the porch of the gate, and he shall go forth by
the way thereof.

ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים
הבא דרך-שער צפון להשתחוה יצא
דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא
דרך-שער צפונה לא ישוב דרך השער
אשר בא בו כי נכחו (כ' יצאו) (ק' יצא):

9

But when the people of the land shall come before the
LORD in the appointed seasons, he that entereth by
the way of the north gate to worship shall go forth by
the way of the south gate; and he that entereth by the
way of the south gate shall go forth by the way of the
north gate; he shall not return by the way of the gate
whereby he came in, but shall go forth straight before
him.

והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם
יצאו:

10

And the prince, when they go in, shall go in in the
midst of them; and when they go forth, they shall go
forth together.

ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה
לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו
ושמן הין לאיפה: (פ)

11

And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an
ephah for a ram, and for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וכי-יעשה הנשיא נדבה עולה או-שלמים
נדבה ליהוה ופתח לו את-השער הפנה
קדים ועשה את-עלתו ואת-שלמיו כאשר
יעשה ביום השבת ויצא וסגר את-השער
אחרי צאתו:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering,
a burnt-offering or peace-offerings as a
freewill-offering unto the LORD, one shall open for
him the gate that looketh toward the east, and he
shall prepare his burnt-offering and his
peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then
he shall go forth; and after his going forth one shall
shut the gate.

וכבש בן-שנתו תמים תעשה עולה ליום
ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the LORD
daily; morning by morning shalt thou prepare it.

ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר
ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרס
את-הסלת מנחה ליהוה חקות עולם
תמיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an ephah, and
the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour:
a meal-offering unto the LORD continually by a
perpetual ordinance.

(כ' ועשו) (ק' יעשו) את-הכבש
ואת-המנחה ואת-השמן בבקר בבקר
עולת תמיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by morning, for
a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כִּי־יִתֵּן תְּנִשָּׂא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהִיְתָה לוֹ עַד־שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֲדָ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'